

PRZEGLĄD BUDOWLANY

TRESC

NASZE STOISKO NA WYSTAWIE. — ZAGADNIENIE DROGOWYCH MAT. KAMIENNYCH, I N Z. K. STRONCZYŃSKI. — NOWE KONCEPCJE ARCHITEKTONICZNE PLACU MARSZ. PIŁSUDSKIEGO, I N Z. ARCH. MACIEJ TAŁKOPORZECKI. — KOORDYNACJA PRAC BADAWCZYCH W BUDOWNICTWIE, I N Z. JERZY NECHAY. — SPIS LABORATORJÓW BUDOWLANYCH. — NOWOCZESNA CERAMIKA BUDOWLANA, I N Z A. DZIEDZIUL, ARCH. J. HANDZELEWICZ. — NIEDYSKRECJE BUDOWLANE. — ŻYCIE BUDOWLANE. — OSTATNIE PRZETARGI. — USTAWODAWSTWO I ORZECZNICTWO. — PRZEGLĄD WYDAWNICTW. — WYKAZ ZATWIERDZONYCH BUDOWLI. — Z REJESTRU FIRM. — PRZEGLĄD CERAMICZNY.

SOMMAIRE

NOTRE STAND A L'EXPOSITION DES HABITATIONS A VARSOVIE. — LA QUESTION DES PAVÉS POUR LES ROUTES PAR M. K. STRONCZYŃSKI, I N G. — LES NOUVELLES SOLUTIONS ARCHITECTONIQUES DE LA PLACE DU MARÉCHAL PIŁSUDSKI A VARSOVIE PAR M. TAŁKOPORZECKI, I N G. ARCH. — LA COORDINATION DES RECHERCHES EXPERIMENTALES DANS LA CONSTRUCTION PAR M. J. NECHAY, I N G. — LE REGISTRE DES LABORATOIRES DES RECHERCHES POUR LE BATIMENT. — LES MODERNES MATERIAUX CERAMIQUES DE CONSTRUCTION PAR M. M. A. DZIEDZIUL, I N G. ET J. HANDZELEWICZ, ARCH. — LES INDISTECTIONS. — LA VIE NE NOTRE INDUSTRIE. — LES DERNIERES ADJUDICATIONS. — LA LEGISLATION ET LA JURISPRUDENCE. — REVUE DES PUBLICATIONS. — REVUE DE L'INDUSTRIE DE LA BRIQUE.

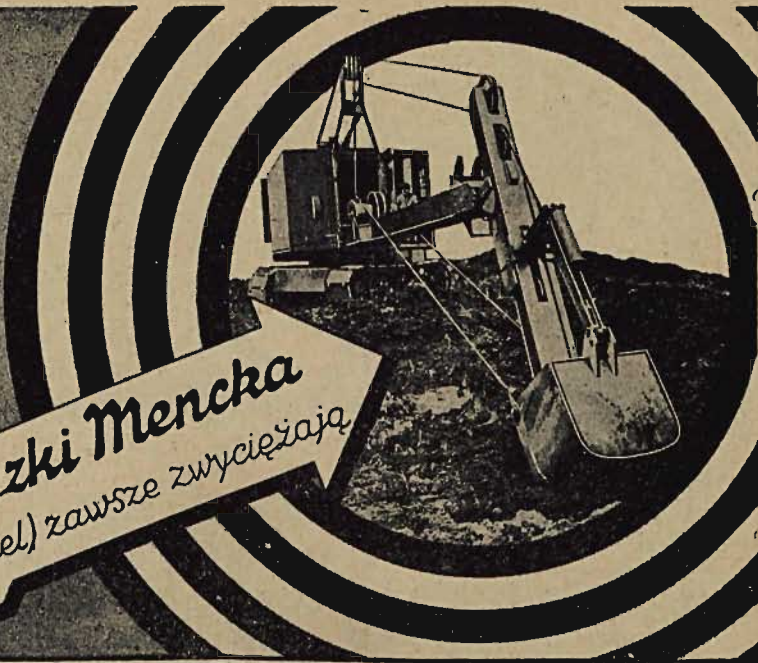
ZESZYT

5

ORGAN STOWARZYSZENIA ZAWODOWEGO PRZEMYSŁOWCÓW BUDOWLANYCH R.P. I DELEGACJI STAŁEJ Z.P. B. R.P.

ROK VII WARSZAWA 25/V 1935

Wyjątkowo mocne silniki Diesla – wielka siła kopania – niedościgniona chyżość pracy – obsługa mechanizmu jazdy z siedzenia maszynisty – najdalej zastosowane spajenie elektryczne konstrukcji – łożyska kulkowe i rolkowo-wahadłowe – wysokowartościowe tworzywo – wielka zwinnosc w ruchu – możność przewożenia na jednym wagonie bez rozbiórki.

Kopaczki Mencka
(nowy model) zawsze zwyciężają

MENCK & HAMBROCK
ALTONA-HAMBURG

WYŁĄCZNI PRZEDSTAWICIELE :

Bracia JENIKE, Fabryka Dźwigów, Spółka Akcyjna w Warszawie.
Zarząd: Al, Jerozolimskie 20. Nr. telefonów 2-20-00 i 6-29-64.

BRACIA JENIKE FABRYKA DŹWIGÓW

SPÓŁKA AKCYJNA
WARSZAWA

ZARZĄD: AL. JEROZOLIMSKIE 20.
Tel. 2-20-00 i 629-64. Adr. telegr. „Brajenike-Warszawa“.

DŹWIGI OSOBOWE I TOWAROWE, WCIĄGI ELEKTRYCZNE. DŹWIGNIKI wszelkich typów, ręczne, elektryczne, transmisyjne i hydrauliczne.
ŁAŃCUCHY. NAROŻNIKI do muru
LISTWY dostopni
DO STAWA ZE SKŁADU
Firma odznaczona wieloma medalami złotymi.

OSZCZĘDNOŚĆ W ŻELBETNICTWIE

Uzbrojenie tańsze o 15–20%

STAL ISTEG

do zbrojenia konstrukcji żelbetowych

dopuszczalne naprężenie 1800 kg/cm²

przekrój uzbrojenia o 33% mniejszy

w średnicach 5,5–20 mm.

o przekrojach 0,47–6,23 cm²

wyrabia i dostarcza

HUTA BANKOWA

w Dąbrowie Górniczej

Biuro Warszawskie

ul. Pierackiego 11, tel. 632-40.

Szybka dostawa!

Żądać prospektów!

K1192/46

WYRÓB

KRAJOWY

Nowoczesne wnętrza
Nowoczesne podłogi
Podłogi gumowe

„RUBOLEUM”

.. są niezastąpione.

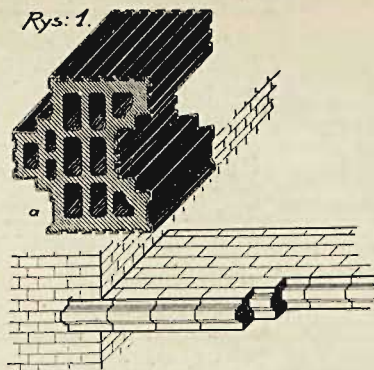
„PIASTÓW” S. A.

Zakłady Kauczkowe
Warszawa, Złota 35
tel. 5-33-49, 5-62-60

Artykuły gumowe budowlano - instalacyjne.

Kolekcje i prospekty na życzenie wysyłamy.

Rys. 1.

Strop
„POMORZE”

zastrzeżony
patentami
w Polsce
i zagranicą

POMORSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE

SP. AKC.
w GRUDZIĄDZU

Strop „POMORZE” o rozpiętości 4.65 mtr.
w świetle nieuzbrojony, obciążony
1700 k. mtr.²

Drugi o rozpiętości 7 mtr. uzbrojo-
ny bednarką 25/3 obciążony 1500
k m², poczem nie stwierdzono ani
rys ani pęknięć

Prosty i łatwy w wykonaniu, mało akustyczny,
bez płyty betonowej -- posadzkę można
układać bezpośrednio na lepniku.

Kosztorysy i prospekty wysyła fabryka
w Grudziądzu lub Biuro Sprzedaży
w Warszawie Al. Ujazdowska 30 m. 16.

Telefon 9.58-07.

SICTO

SILICIUM KARBID

DLA

BUDOWNICTWA

POLECA ZE SKŁADÓW
FABRYCZNYCH

„SLIPMATERIAL”

S-KA z OGR. ODP.

W A R S Z A W A,

AL. JEROZOLIMSKIE 43

Tel. 9-83-60 i 9-83-62

STOPNIE I PODŁOGI PRZECIWSLIZGOWE

Powierzchnię betonowego stopnia pokrytego cementem (1,5kg×m²) posypujemy ziarnem „SICTO” zużywając za ledwie 750 gramów na 1 m² powierzchni i osiągając pożądany rezultat

BIBLIOTEKA
BOS

RYNEK BUDOWLANY

Budowlane Przedsiębiorstwa

POLSKIE TOWARZYSTWO BUDOWLANE

„BETOPOL“ Sp. z ogr. odp.
Warszawa, ul. Żąbkowska 2 m. 3. Tel. 10.27-42.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻ. BUDOWLANYCH

Inż. **DYONIZY CIEŚLAK**
Warszawa, ul. Szara 14, tel. 9.61-88.

A. **CZEŻOWSKI** i E. **STRUG** inżynierowie

BIURO INŻYNIERYJNO - BUDOWLANE
Warszawa, Wspólna 7 m. 17 — tel. 8.65-19.
Roboty budowlane i mostowe. Kamieniołomy granitu.

BIURO BUDOWLANE T. **CZOSNOWSKI** i S-KA

WARSZAWA, CEGLANA 5.
Tel. 605-80, 605-82. Rok założenia 1865.

BIURO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE

inż. **W. FILANOWICZ** i **B. SUCHOWOLSKI**
w Warszawie, ul. ks. Skorupki 7, telefon 9-19-56
wykonuje wszelkie roboty w zakresie budownictwa wchodzące.

TOWARZYSTWO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE

J. KARBOWSKI i **J. KUROWSKI**
SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, ul. Marszałkowska 17, m. 2, tel. 8-46-08.

Władysław LEJMAN PRZEDSIĘBIORSTWO TECHN.-

BUDOWLANE — WARSZAWA
Budowniczy
Biuro — Marjensztadt Nr. 1, tel. 6-76-05. Składy — Berezyńska 16.

T-WO AKC. ZAKŁADÓW PRZEMYSŁ.-BUDOWLANYCH

FR. MARTENS i **AD. DAAB**
Warszawa WARSZAWA Tel. 955-84.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻ.-BUDOWLANYCH

F. OPPMAN i **H. KOZŁOWSKI**
INŻYNIEROWIE KOMUNIKACJI
Warszawa Pl. Napoleona 4 tel. 643-80.

BIURO BUDOWLANE Inż. Arch. **W. PIASECKI**

Spółka z ogr. odpow. i **J. CHRZANOWSKI**
Warszawa, Długa 17 m. 26, t. 11.62-64.

Przedsiębiorstwo
inż.-budowlane

INŻ. C. PODLECKI
W. SŁOBODZIŃSKI i S-ka
W-wa, Nowogrodzka 7, t. 961-75.

Przedsiębiorstwo
budowlane

ROSTKOWSKI FR. INŻ. i S-ka
Konstrukcje inżynierskie, budownictwo mieszkalne. Sp. z ogr. odp.
W-wa, Lelewela 18, t. 11-03-16.

BIURO BUDOWLANE **F. SKĄPSKI** i S-KA Sp. Akc.

GDYNIA, ul. Portowa INŻYNIEROWIE
Przedstawicielstwo: Warszawa, Topolowa 4, tel. 886-54, 812-78.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE

Inż. HENRYK SKUP i S-ka, Sp. z o. o.
Warszawa, Wspólna 61, tel. 9.83-37.

PRZEDSIĘBIORSTWO INŻYNIERYJNO - BUDOWLANE

H. SOSONKO i **W. WOJCIECHOWSKI**
INŻYNIEROWIE Sp. z o. o.
Warszawa, Krucza 8, tel. 8-81-84, Bud. 9-69-53.

BIURO BUDOWLANE „S P I N“

SPÓŁKA INŻYNIERSKA, S. Z O. O.
Warszawa, ul. Kaliska 17 m. 12, tel. 9.46-82.

BIURO TECHNICZNO-BUDOWLANE

JÓZEF STANKIEWICZ.
Warszawa, Polna 70, telefon 8-87-61

BIURO

TECHN. - BUDOWLANE **Inż. O. Szretter** i S-ka
spółka z ogr. odpowiedzialnością
Warszawa, ul. Szczygła 1a. Tel. 530-31.

TOWARZYSTWO BUDOWLANE

K. Stronczyński, R. Czarnota-Bojarski i S-ka
INŻYNIEROWIE SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, Marszałkowska 17, tel. 8.49-73 i 8.53-44.

WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO WARSZAWA

TECHNICZNO-BUDOWLANE Pl. 3 Krzyży 9
Sp. z o. o. Tel. 902-56.

Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich

Inż. R. WÓJCICKI i S-ka S-ka z o. o.
Warszawa, Królewska 29a m. 23. Telefon: 633-24.

ASFALTOWE ROBOTY.

WACŁAW KIEŁBIŃSKI

ROBOTY ASFALTOWE, IZOLACJE ASFALTOWE, ASFALT
POD KLEPKĘ DĘBOWĄ. — CENY B. NIZKIE.
Warszawa, Tyszkiewicza 9. Tel. 280-75.

BETONOWE WYROBY.

WYTWÓRNIA WYROBÓW — EDMUND SZMIDT

BETONOWYCH i KSYLOLITOWYCH
Warszawa, Al. Grójecka 56, telefon 928-39.
Stopnie, parapety okienne, posadzki i roboty w sztucznym marmurze
i granicie oraz posadzki skalodrzewne.

BUDOWA DRÓG.

INŻ. L. MUSZYŃSKI

DRÓGI — MOSTY

CEGLA

„C E R M A T“ Sp. z o. o.

Mokotowski 49/5 — tel. 9.75-57
Klinkier, szamot, wyroby, kafle, przewody wentylacyjne; cegła
budowlana, stropowa, kominowa; licówka glazurowana.

CENTRALA CERAMICZNA Spółka z ogr. odp.

Warszawa, ul. Niemcewicza 21/23. Tel. 9.62-44.
Generalne Przedstawicielstwo Wyrobów Ceramicznych w Przysieci.
Cegły: dziurawka, trocinówka, licówka, kanalizacyjna, zendrówka,
klinkier budowlany i drogowy, płytki klinkierowe, dachówki, dreny.

GNASZYŃSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE S. A.

w Gnaszynie pod BIURO SPRZ. WARSZAWA:
Częstochowa, skrz. poczt. 116. pl. Napoleona 1, tel. 228-82.
ZAKŁADY CZYNNE CAŁY ROK.
Produkują: cegły budowl., maszyn., licowa, kanalizac., klin., komin.,
pustaki wszelkich rodzajów i wymiar., trocinówka, kilkanaście odmian
cegieł stropowych, dachówka, gąsiorzy, sączki i t. p.

CEGIELNIE PAROWE

„MARKI GRÓJECKIE“ I „GOŁKÓW“
Zarząd: Warszawa, Al. Jerozolimska 75; tel.: 9.94-30; 9.94-03;
tel. eksped.: 9.37-58.

Zakłady Ceramiczne „OŁTARZEW“ Sp. z o.o. Klinkier drog.
Zarząd: WARSZAWA, Wspólna 63 m. 4. Tel. 9-18-10. płytki klinkier.
Telefon fabryki: Podmiejska 11, Ożarów 4. D R E N Y

ZAKŁADY CERAMICZNE

„PUSTELNIK“ Spółka Akcyjna

Zarząd: Warszawa, Królewska 8, tel. 611-60.
Cegła ręczna i maszynowa. Dachówka żłobiona i karpiowa.
Kafle piecowe kolorowe.

Cegielnie „S A T U R N“ i „G R Y F“

W CHEŁMNIE i WABRZEŃNIE
inż. A. Dziedziul i S-ka, tel. 53, Chełmno (Pomorze).

ZAKŁADY CERAMICZNE

„WAWRZYNA“

A L E K S A N D E R K R O N E N B E R G
Tel. Składu w Warszawie 10-20-53. Tel. Fabr. II Podm. Radzymin 25.

CEMENT.

„TOXEMENT“ DOMIESZKA DO CEMENTU,
USZCZELNIAJĄCA BETON.
STOSUJE SIĘ DO STUDZIEN, WILGOTNYCH FUNDAMENTÓW,
TARASÓW I T. P.

Łatwy w użyciu, skuteczny, tani.

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE „WUKO“, ZARZĄD KRÓLEWSKA 35,
TEL. 6.47-87, 6.85-59.

TOWARZYSTWO FABRYK PORTLAND CEMENTU

„WYSOKA“

Spółka Akcyjna
WARSZAWA, UL. MAZOWIECKA 7.

CENTRALNE OGRZEWANIE

„M. ŁEMPICKI“ SP. AKC. Warszawa, Al. Jerozolimskie 15,
tel. 820-11, Sosnowiec, Małachowski-
skiego 26, tel. 1.09.

Sp. z o. o. Katowice, Gliwicka 6, tel. 31-42
Studnie wiercone i opuszczane
WODOCIĄGI—KANALIZACJE CENTRALNE OGRZEWANIE

DACHOWE KONSTRUKCJE

„POLSTEPHAN“ Przedsiębiorstwo Budowlane —
W-wa, Rakowiecka 9, Tel. 8-55-94.
Wykonuje wszelkiego rodzaju nowoczesne konstrukcje dachowe.

DACHY SZKLANE.

„WEMA“ Przedstawic.: inż. WŁ. SZALKOWSKI,
Warszawa, ul. Poznańska 21/13, tel. 813-21.
Poznań, Kr. Huta, Tarnów, Gdańsk.
ŚWIETLIKI BEZKITOWE, WYWIETRZNIKI dachowe, KRA-
TÓWKI — wycieraczki, NAROŻNIKI — listwy ochronne.

IZOLACYJNE MATERJAŁY

„ASFALT“ Właśc. M. PŁOŃSKI i SYN
WARSZAWA, JEROZOLIMSKA 83; TEL. 9.94-75, 9.94-87 i 9.88-81
Tekstury dachowe, przetwory smołowcowe i bitumiczne
Specjalność: Biała filcowa tekstura bitumiczna „SELENIT“
ROBOTY DACHOWE, ASFALTOWE I IZOLACYJNE.

CASTOR, środek przeciw wilgoci.

Hydrofuge **„CASTOR“**
KARSTENS MAURZYCY

Warszawa, Koszykowa Nr. 7, Tel. 8.27-95
Kraków, „KASTOR“ Rynek Kleparski Nr. 5
Wilno, M. Jankowski, Ś. to Jańska Nr. 9.

egz. od
1875 r.

GUDRONIT

FABRYKA MATERJAŁÓW IZOLACYJNYCH
W. CISZEWSKI

Zarząd: Krak.-Przedm. 17, tel. 611-45.

„ORŁOROG“ dawniej Orłowski, Rogowicz i S-ka inż.
FABR. BITUMINY, AQUISOLU, IZOL. KORK., ASFALTU
Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Al. Róż 16, tel. 9.81-23.

„COMPACT“

AMERYKAŃSKA MASA AZBESTOWO-BITUMICZNA. NAJ-
SKUTECZNIEJSZA IZOLACJA. WODOSZCZELNY, TRWAŁY,
ŁATWY W UŻYCIU, CHRONI BETON, ŻELAZO, DRZEWO
PRZED WILGOCIĄ, POZOSTAJE ZAWSZE ELASTYCZNY.
ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE „WUKO“, ZARZĄD KRÓLEWSKA 35,
TEL. 6.47-87, 6.85-59.

„JUTEX“

JUTA BITUMOWANA Z ELASTYCZNA
POWŁOKĄ BITUMICZNA.

JEDYNA IZOLACJA DO MOSTÓW, TUNELI, SCHRONÓW,
ZBIORNIKÓW BETONOWYCH, TARASÓW I WSZELKICH KON-
STRUKCJI ŻEL-BETONOWYCH.

ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE „WUKO“, ZARZĄD KRÓLEWSKA 35,
TEL. 6.47-87, 6.85-59.

ŚWIATOWEJ SŁAWY PRODUKTY
USZCZELNIAJĄCE I SZYBKOWIĄZĄCE

„TRICOSAL“

INŻ. JÓZEF SZMIGIELSKI i S-KA
Warszawa, ul. Solec Nr. 45, telefon 957-92.

MATERJAŁY BUDOWLANE.

CEMENT, WAPNO, ŻELAZO, BELKI, WĘGIEL—KOKS

„ELIBOR“ Spółka Akcyjna
Przemysłowo-Handlowa
„Ł. J. BORKOWSKI“

Warszawa, Żelazna Nr. 21, tel.: 600-20, 600-21, 665-80, 279-99

FELZYTYN — SKALENIT.

Troczał

I. SINGER „FELZYTYN I TROCZAŁ“
Warszawa, Kredytowa 18, tel. 5.18-48.
Katowice, Plebiscytowa 35, tel. 3.15-99.

INŻ. ST. MARUSZEWSKI I S-KA

WARSZAWA, BIURO I SKŁADY UL. NARBUTTA 2. Tel. 8.77-23.
Dostarczają hurtowo i detal. z fabryk reprezent.: Wapno suche i las.,
Cement, Gips, Pape, Smołe, Trzcinę, Cegłę zw., i ogn., Dachówkę, Ter-
rakotę, Kafle, Żelazo, Płyty „Suprema“, oraz wszel. in. mat. bud.

BIURO SPRZEDAŻY MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH

BRACIA ŻERYKIER

WARSZAWA {BIURO: POZNAŃSKA 32. TELEFON 9-84-04.
{SKŁADY: TARGOWA 12. TEL. 10-27-82 i 10-06-40.
CEMENT PORTL., WAPNO, GIPS, CEGŁA BUD., STROP., LI-
COWA, DACHÓWKI I IN. ARTYK. BUD.

PIECE

KAFLE STALOWE

„PIECE SZRAJBERA“

Sp. z o. o.

Warszawa, Grójecka 35, tel. 9-20-33.

PIASEK I ŻWIR

JAN CZEKAŁIŃSKI

MECHANICZNA EKSPLOATACJA PIASKU DRAGA „LWÓW“
I DOSTAWA ŻWIRU

Warszawa, Telefony: Draga, Wybrzeże Wisły Nr. 234-31.
Biuro, Złota 30 m. 9 Nr. 230-54.

POKRYCIE DACHOWE.

„ALUMIT“

PAPA BITUMICZNA Z POWŁOKĄ ALUMINIOWĄ.
POKRYCIE DACHOWE TRWAŁE, EFEKTOWNE, TANIE.
ZAKŁADY PRZEMYSŁOWE „WUKO“, ZARZĄD KRÓLEWSKA 35,
TEL. 6.47-87, 6.85-59.

POSADZKI.

ZAKŁADY PRZEMYSŁU DRZEWNEGO

Sp. Akc. „GLOEH“ R. istn. 1863.

Zarząd i Biuro: Warszawa, Kowieńska 5/7. Tel.: 10.10-63 i 10.01-48.
WARSZAWA: Fabryka stolarska Fabryka posadzek: HENRYKÓW

STUDNIE ARTEZYJSKIE

„M. ŁEMPICKI“ SP. AKC. Warszawa, Al. Jerozolimskie 15, tel. 820-11
Sosnowiec, ul. Małachowskiego 26, tel. 1.09
Sp. z o. o. Katowice, ul. Gliwicka Nr. 6, telefon 31-42
STUDNIE WIERCONE I OPUSZCZANE
Wodociągi—Kanalizacje—Centralne ogrzewanie

J. PRZEZDZIECKI. PRZEDSIĘBIORSTWO WIERTNICZE

Warszawa, ul. Jana Kazimierza 13 na Woli. Tel. 650-24.
Wiercenie studni, badanie gruntu — narzędzia wiertnicze.

WAPNO.

WAPNO BUDOWLANE

PIERWSZORZĘDNEJ JAKOŚCI
PO CENACH KONKURENCYJNYCH POLECAJĄ
ZAKŁADY WAPIENNE „WAPNORUD“ S. A.
Warszawa, Trębacka 15, tel. 611-04.

ŻALUZJE

NAJWIĘKSZA FABRYKA ŻALUZJI DREWNIANYCH.

Istnieje od 1908 roku.

W. KURC

ŁÓDŹ, UL. DRUKARSKA 12/14.

telefony: dział żaluzji 184.76, centrala 149.04.

Poleca żaluzje drewniane wszelkiego rodzaju.

SZKŁO OKIENNE MASZYNOWE ————— SZKŁO SZYBOWE PRASOWANE

dostarczają

BELG, SP. AKC. POŁUDNIOWO POLSKICH HUT SZKLANYCH.
HUTA W ZABKÓWICACH tel. 11 — szkło okienne, HUTA W SZCZAKOWIE tel. 16 — szkło prasowane,

MAŁOPOLSKIE FABRYKI SZKŁA Sp. z ogr. odp.,

HUTA W SZCZAKOWIE — tel. 13 — szkło okienne.

BIURO SPRZEDAŻY WARSZAWA, BRACKA 5, TEL. 9-60-64, 9-57-38, 9-56-28.

Cegielnia

Parowa Witaszyce

(Poznańskie) tel. Nr. 55 i 46

POLECA:

dachówkę karpiówkę gat. I-szy, cegłę maszynową, licówkę, pustaki wszelkiego rodzaju i cegłę kanalizacyjną.

„FUNGUS“

ZWALCZANIE GRZYBÓW SZKODNIKÓW

Sp. z ogr. odp.

Profilaktyka i odgrzybianie budynków.

W A R S Z A W A

Natolińska 4, tel. 9-81-92.

Chcąc w interesie zainteresowanych stron usprawnić służbę informacyjną

W ZAKRESIE SPRZEDAŻY I WYNAJMU INWENTARZA BUDOWLANEGO

Przegląd Budowlany

zaofiarowuje Szan. prenumeratom swe usługi w tym zakresie

W tym celu:

Przegląd Budowlany będzie od swych prenumeratorów przyjmować zgłoszenia maszyn i narzędzi budowlanych zaofiarowanych na sprzedaż lub do wynajęcia

Przegląd Budowlany na podstawie zgromadzonego w ten sposób materiału i działając ściśle w myśl otrzymanych zastrzeżeń n. p. co do poufności, będzie udzielał odpowiedzi na konkretne zapytania pragnącym nabyć lub wypożyczyć inwentarz budowlany (telefonicznie lub listownie za zwrotem kosztów znaczka pocztowego).

Zgłoszenia maszyn zaofiarowanych do sprzedania lub wynajmu należy dla ułatwienia ich segregacji nadsyłać napisane na oddzielnych kartkach formatu znormalizowanego (210 x 297 lub 210 x 148 mm) według następujących działów

środki transportu poziomego (lokomotywy, szyny, wózki, taczki i t. d.)
windy i kafary
betoniarki mieszarki, narzędzia i maszyny do betonu i żelbetu

maszyny do robót ziemnych (bagry i t. p.)
pompy
narzędzia do pracy sprężonym powietrzem
maszyny drogowe
motory

narzędzia ręczne

PRZEGLĄD BUDOWLANY

BUILDING REVIEW - REVUE DU BATIMENT - BAURUNDSCHAU
MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM BUDOWNICTWA

ORGAN STOW. ZAW. PRZEMYSŁ. BUD. R. P. I DELEGACJI ST. Z. P. B. R. P.
KOMITET REDAKCYJNY: H. MARTENS, S. PRONASZKO, F. OPPMAN

REDAKTOR: INŻ. J. LUFT. WYDAWCA: STOWARZYSZENIE ZAW. PRZEM. BUD. R. P.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Widok 22. Telefon Nr. 5.26-50 i 2.87-00. P. K. O. Nr. 19.410
Prenumerata roczn^o zł. 30, łącznie z dodatkiem „BIULETYN PRZETARGOWY” zł. 48.

ZESZYT 5

WARSZAWA, 25 MAJA 1935

ROK VII

W dniu 12 maja 1935

życie zakończył

WIELKI BUDOWNICZY
POLSKI ODRODZONEJ

†

JÓZEF PIŁSUDSKI

„CECHĄ WSZYSTKICH DOBRYCH
ŻOŁNIERZY JEST TO, ŻE SWYCH WO-
DZÓW PROWADZĄCYCH ICH DO ZWY-
CIĘSTW, KOCHAJĄ I WYMAGAJĄ DLA
NICH CZCI“.

(Z przemówienia Marszałka na
zjeździe Legionistów we Lwowie
5 sierpnia 1923).

ORĘDZIE PANA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ.

Do Obywateli Rzeczypospolitej!

Marszałek Józef Piłsudski życie zakończył.

Wielkim trudem Swego życia budował siłę w Narodzie, genjuszem umysłu, twardym wysiłkiem woli Państwo wskrzesił. Prowadził je ku odrodzeniu mocy własnej, ku wyzwoleniu sił, na których przyszłe losy Polski się oprą. Za ogrom Jego pracy danem Mu było oglądać Państwo nasze jako twór żywy, do życia zdolny, do życia przygotowany, a Armję naszą – sławą zwycięskich sztandarów okrytą.

Ten największy na przestrzeni całej naszej historii Człowiek z głębi dziejów minionych moc Swego Ducha czerpał, a nadludzkiem wyczerpaniem myśli drogi przyszłe odgadywał.

Nie Siebie tam już widział, bo dawno odczuwał, że siły Jego fizyczne ostatnie posunięcia znaczą. Szukał i do samodzielnej pracy zaprawiał ludzi, na których ciężar odpowiedzialności skolei miałby spocząć.

Przekazał Narodowi dziedzictwo myśli o honor i potęgę Państwa dbałej.

Ten Jego Testament, nam żyjącym przekazany, przyjmąc i udźwignąć mamy.

Niech żaloba i ból pogłębią w nas zrozumienie naszej – całego Narodu – odpowiedzialności przed Jego Duchem i przed przyszłymi pokoleniami.

Prezydent Rzeczypospolitej

(–) I. Mościcki

WARSZAWA–ZAMEK, DNIA 12 MAJA 1935 R.

UCHWAŁA ŻAŁOBNEGO ZEBRANIA ZARZĄDU STOW. ZAW. PRZEM. BUD. R. P. Z DNIA 16 MAJA 1935 R.

Zarząd Stowarzyszenia Zawodowego Przemysłowców Budowlanych R. P. zebrany na nadzwyczajnym zebraniu w dniu 16 maja 1935 r. w dniach wielkiej żałoby Narodowej wobec wieczystej pamięci Twórcy Odrodzonego Państwa Polskiego, Pierwszego Marszałka Polski, ś. p. Józefa Piłsudskiego wyraża zdecydowaną wolę pracy w kierunku rozwoju i postępu polskiego przemysłu budowlanego w nieustannej trosce i współdziałaniu w rozkwicie moralnej i materialnej potęgi Polski.

Zarząd wzywa cały przemysł budowlany do wytrwałej pracy na tej drodze dla spełnienia obowiązku nakreślonego przez wielki trud życia Józefa Piłsudskiego.

PONADTO ZARZĄD STOW. WEZWAŁ WSZYSTKICH PRZEMYSŁOWCÓW BUDOWLANYCH DO PRZYWDZIANIA NA CZAS ŻAŁOBY NARODOWEJ ZEWNĘTRZNYCH OZNAK ŻAŁOBY, ORAZ DO WNIOSZENIA SKŁADEK NA BUDOWĘ POMNIKA PIERWSZEGO MARSZAŁKA POLSKI W STOLICY.

ORGANIZACJA, ODPOWIEDZIALNOŚĆ, FACHOWOŚĆ

Nasze stoisko na wystawie budowlano-mieszkaniowej na Kole.

Budownictwo należy do najbardziej trudnych działów przemysłu. Leży to w strukturze samej produkcji budowlanej, której opanowanie pod względem organizacyjnym i technicznym nastrocza specjalne trudności. Obok tej strukturalnej trudności, przedsiębiorstwa mają jeszcze do zwalczania błędne nieraz nastawienie budujących w stosunku do roli, jaką w produkcji budowlanej spełnia przedsiębiorstwo i w stosunku do korzyści, jakie z pracy przedsiębiorstwa osiąga właściciel budowy.

Niema zasadniczo wątpliwości, jeżeli chodzi o inne działy produkcji, iż koniecznym jest w społeczeństwie podział czynności, który pozwala, by każdy dział produkcji był wykonywany przez fachowe warsztaty pracy wyspecjalizowane w danym kierunku. Dzięki temu podziałowi pracy, produkcja może być lepiej i taniej wykonywana.

Jedynie w sprawach budownictwa większość budujących ma ambicje do bezpośredniej ingerencji nie tylko w organizację robót, ale i w samo wykonawstwo.

Skutki takiej fałszywej tendencji u budujących muszą się w każdym wypadku ujawnić w sposób ujemny dla jakości i ceny zbudowanego obiektu.

Raz będą to błędy techniczne, obniżające trwałość i wartość wybudowanego obiektu, utrudniające jego eksploatację i zwiększające koszty remontu.

Innym razem błędy organizacyjne wyrażają się w dotkliwym chaosie na budowie, gdy poszczególne czynności, niesharmonizowane w czasie i przestrzeni i niezgodnione z wymaganiami obowiązujących przepisów, spowodują zwiększenie kosztów, obciążą budującego kłopotami i przedłużą ponad potrzebę okres budowy.

Wyeliminowanie z budowy czynnika, który za jej jakość i koszty ponosi pełną odpowiedzialność, przy braku potrzebnego doświadczenia u budującego doprowadza do przekraczania preliminarzy i

do potrzeby kosztownych napraw błędów, zauważonych w momencie, gdy zaangażowani do budowy przygodni wykonawcy stali się już nieuchwytni.

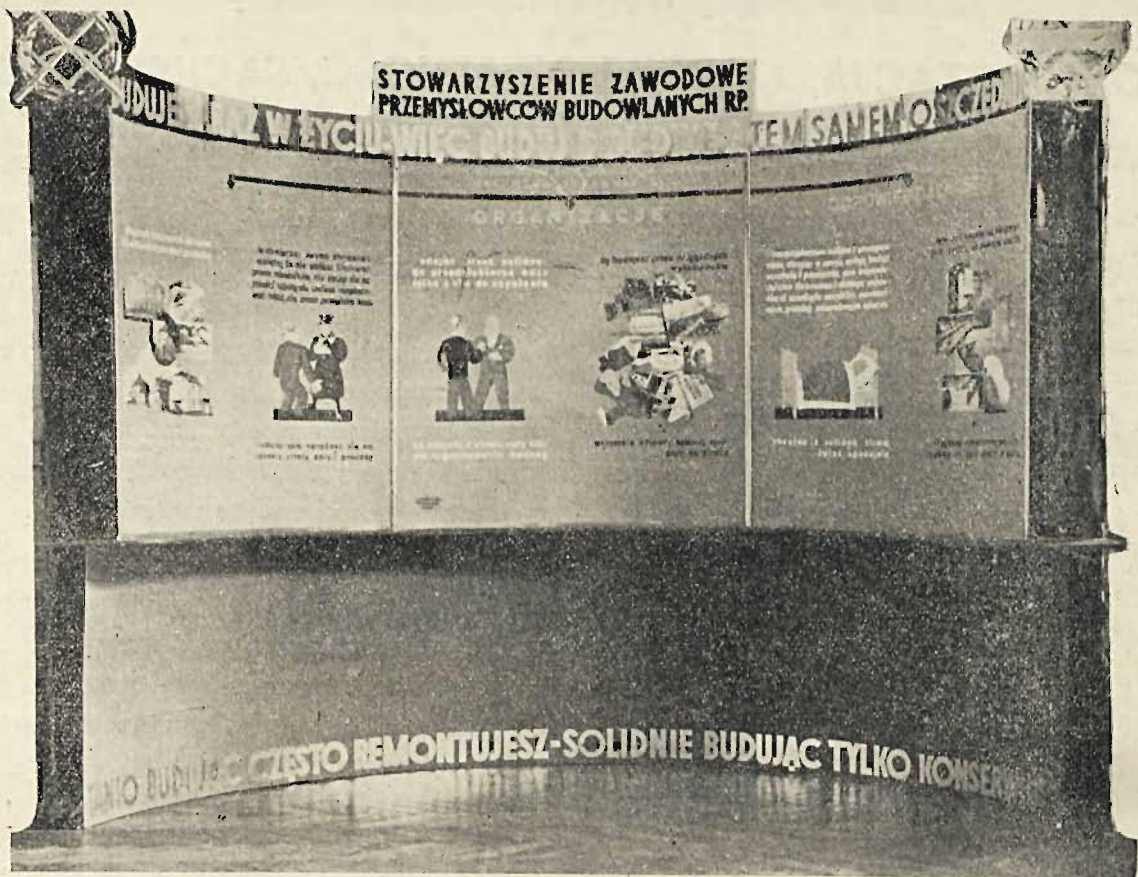
Musimy sobie zadać pytanie, dlaczego ten stan rzeczy może się w budownictwie utrzymywać wbrew bezpośrednim szkodom, jakie on przynosi samemu budującemu i dlaczego doświadczenia jednych nie są przestrogą dla drugich.

Wyjaśnienie tego trudno wytłumaczalnego zjawiska znajdziemy w pierwszej linii w tem, że większość budujących buduje tylko raz w życiu. Stąd ich kosztowne, a zarazem cenne, choć bolesne, doświadczenia nie mogą być przez nich bezpośrednio wykorzystane na następnych budowach, a znanem jest, że najbardziej przekonywujące są tylko własne doświadczenia.

Winę ponosi tu również nasze prawo budowlane, które ogranicza wymagania fachowości do osoby t. zw. kierownika budowy, a w ten sposób wywołuje wrażenie, iż funkcje kierownika w całej pełni zabezpieczają sprawne i fachowe wykonanie budowy.

Nakoniec indywidualność poszczególnych budów pod względem projektu i warunków wykonania utrudnia, jeżeli wręcz nie wyklucza, porównywalność kosztów poszczególnych budów, do czego w dużym stopniu przyczyniają się niedokładnie opracowane kosztorysy wstępne i nieprzejrzyste zestawienia kosztów ostatecznych.

Wystawiając nasze skromne i popularnie ujęte stoisko mamy nadzieję, iż pobudzi ono do zastanowienia się nad sprawą wykonawstwa budowy i w ten sposób przyczyni się do wyprostowania poglądów na temat roli przedsiębiorstwa budowlanego, które stawia do dyspozycji budującego swe doświadczenie fachowe i dzięki temu zapewnia, iż projektowana budowa będzie wybudowana w żądanej jakości, za określoną cenę i w określonym terminie.

Ogólny widok stoiska.

Umiejętność budowania zdobywa się wieloletnią nauką i praktyką

Budując przez fachowca i solidnego przedsiębiorcę - budujesz dobrze, oszczędnie i bez kłopotów

Nie dowierzaj swemu znanstwu
Pamiętaj, że nie umiesz kierować
pracą robotników, nie znasz się na
jakości roboty, nie umiesz rozplano-
wać robót, nie znasz przepisów bud.

Budując sam narażasz się na
tandę, straty, kary i procesy

Lewa część stoiska, ilustrująca pojęcie fachowości.

Budując przez solidnego przedsiębiorcę masz tylko z nim do czynienia

Cały budujesz przez przygodnych wykonawców

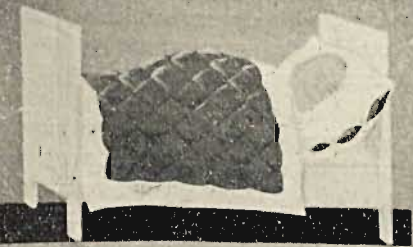
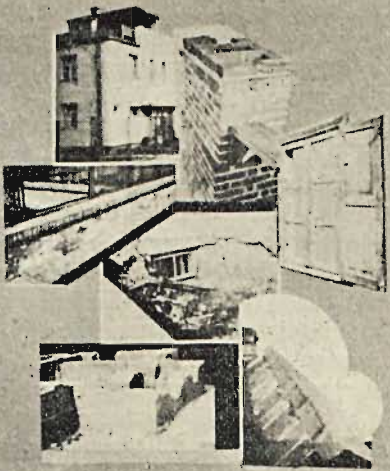
on zdejmie z ciebie cały kłopot organizowania budowy

wszystkie kłopoty budowy spadają na ciebie

Srodkowa część stoiska, ilustrująca pojęcie organizacji.

Przedsiębiorstwo solidne i pracujące stale dbając o swoją opinię, buduje uczciwie i porządnie, jest odpowiedzialne finansowo i dlatego zapewnia ci usunięcie wszelkich ewentualnych, później zatważonych usterek

Wiele wad budowy da się stwierdzić dopiero po pewnym czasie

Pracując z solidną firmą śpisz spokojnie

Przygodny wykonawca jest nieuchwytny jak wiatr w poju

Prawa część stoiska, ilustrująca pojęcie odpowiedzialności.

Inż. K. STRONCZYŃSKI.

ZAGADNIENIE MATERJAŁÓW KAMIENNYCH DLA BUDOWY I UTRZYMANIA DRÓG KOŁOWYCH

Poruszanie sprawy budowy i utrzymania dróg kołowych w prasie codziennej (artykuły „Są pieniądze — brak kamienia“, „Są pieniądze — brak programu“, „Budujmy drogi własnymi środkami i własną pracą“ w Kurjerze Warszawskim, wywiad z p. Wiceministrem inż. J. Piaseckim i artykuł „Wątpliwości“ w Gazecie Polskiej) jest bardzo znamienym objawem interesowania się nią szerokich warstw społeczeństwa, któremu należy się rzeczowe wyjaśnienie tej sprawy, szczególnie w obecnym okresie świeżo zakończonej subskrypcji na pożyczkę inwestycyjną, przeznaczoną w przeważnej części na budowę dróg kołowych.

Z tego względu jest wskazane sprostowanie nieścisłości i wywołanych niemi błędnych wniosków niektórych autorów jak np. o konieczności otworzenia granicy dla bezcłowego sprowadzenia kostki zagranicznej, z tego względu, by zatrudnić robotników, będących do dyspozycji samorządów powiatowych i gmin miejskich, które nie pomyślały w swoim czasie o zaopatrzeniu się w materiały, niezbędne do zatrudnienia rozporządzalnych kadr robotniczych.

Na naszym rynku rzeczywiście okazała się niedostateczna podaż na sezon 1935 r. kostki nieregularnej średniej t. zw. półbruczka a także, w mniejszym nieco stopniu, kostki rzędowej. Zjawisko to nie jest jednak dowodem „braku kamienia“, a wyłącznie rezultatem gwałtownego skoku w ilościowym zapotrzebowaniu tych materiałów, wymagających znacznej ilości robocizny ręcznej, a więc i dłuższego czasu wykonania od chwili zamówienia do terminu dostawy.

Kostka kamienna zawiera około 80% robocizny, opłacanej gotówką, również jak za gotówkę nabywane są materiały wybuchowe i pędne. Przy drożyznie u nas kredytu, przytem dostępnego w bardzo ograniczonym rozmiarze, niepodobna wymagać od kamieniołomów produkcji na skład dla wytworzenia zapasów tembardziej, że dotąd nigdy nie było wiadomo, na jaki produkt będzie zapotrzebowanie. Te okoliczności wymagają programowego zamawiania materiałów kamiennych, aby było możliwe usystematyzowanie ich produkcji w przeciągu całego roku, a więc i w okresie zimowym, który to okres również i odbiorcy z pożytkiem dla siebie mogą wykorzystywać na tańszą wózkę materiałów od stacji kolejowych do miejsc wbudowy.

Gdyby departament Dróg Kołowych Ministerstwa Komunikacji nie był ograniczony rozporządzalnymi środkami finansowymi, to normalne jego zapotrzebowanie dla budowy nowych i utrzymania istniejących dróg kołowych wyraziłoby się cyfrą około 4½ miljonów tonn materiałów kamiennych rocznie. Przyjmuje się, że samorzady winny potrzebować dwukrotnie większą ilość t. j. około 9 miljonów tonn. Ta ostatnia cyfra wydaje się zbyt wygórowaną, gdyż na drogach samorządowych ruch kołowy jest mniejszy, a na niektórych odcinkach zupełnie nikły, więc i utrzymanie ich wymaga mniejszej ilości materiałów niż przeciętny kilometr dróg państwowych.

Rzeczywiste zapotrzebowanie Państwowego Funduszu Drogowego na sezon bieżący, już z uwzględnieniem dostaw kredytowych, wynosi niespełna 2 miliony tonn. Zapotrzebowanie dla dróg samorządowych, przyjmując powyższy max. stosunek 1:2, wynieść mogłoby 4 miliony

tonn, a zatem łączne zapotrzebowanie kamienia w kraju wynosi obecnie rocznie 6 miljonów tonn.

W naszych warunkach ¼ zapotrzebowania jest wykonywana z kamienia narzutowego (polowego) i żwirami rzecznoimi i kopalnianiami. Pozostawałoby więc dla kamieniołomów w Polsce t. j. zagłębi Kieleckiego, Krakowskiego i Wołyńskiego na sezon bieżący do pokrycia około 4 miliony tonn.

Produkcja czynnych w obecnym sezonie kamieniołomów, pomimo przeszło 5-cioletniego zastoju, wyniesie około 4½ miliona tonn. A wszystkie one mogą już na nadchodzący sezon znacznie zwiększyć swoją produkcję, ale przy koniecznym warunku całorocznej ciągłej pracy, a nie jak dotychczas kilkumiesięcznej sezonowej, czyli znowu pod warunkiem programowego udzielania zamówień. Poza to uruchamiane są obecnie niektóre kamieniołomy od kilku lat nieczynne (np. Mitrogranit, Zawerecie i Listwin na Wołyniu).

Z ogólnej ilości produkcji kamieniołomów, ponad 2 miliony tonn jest materiałem odpowiednim i stosowanym do wyrobu kostki, której przeciętnie otrzymuje się około 15% ilości wylamanego surowca czyli możliwość produkcji kostki wyraża się cyfrą około 300.000 tonn. Przewyższa to dotychczasowe zapotrzebowanie. Taka ilość kostki jest jednak organicznie związana z zapotrzebowaniem na otrzymywane przy jej wyrobie około 1,7 miliona tonn materiałów kruszonych lub surowca na kruszywo. I ten czynnik wymaga więc programowego uwzględnienia w zamówieniach.

Pominięcie przez jednego z autorów wyż. wsp. artykułów pośród odbiorcami, odczuwającymi brak materiałów kostkowych, takiego odbiorcy, jakim jest budowniczy i konserwator dróg Państwowych — Departament Dróg Kołowych Min. Kom., — nie jest przypadkowym. Ten odbiorca przewidział potrzebę materiałów i z pewnym opóźnieniem ale już jest zaopatrywany w takowe, również jak Województwo Śląskie i Lwów, który zawdzięcza to obecnemu dyrektorowi Wydz. Techn. Magistratu m. st. Warszawy. Miejmy nadzieję, że i w Warszawie będą te sprawy załatwione programowo.

Proponowane w jednym ze wspomnianych artykułów, jako doraźny środek dla zatrudnienia brygad brukarskich, bezcłowe otworzenie granicy, nie wytrzymuje krytyki z punktu widzenia gospodarczego, jak to z poniższej analizy wynika.

Dla wykonania 1 tonny kostki nieregularnej średniej potrzeba przeciętnie 25 godzin robocizny fachowej i 10 godzin zwyczajnej. Jedną tonną tej kostki zabrukowuje się przeciętnie 4½ m² nawierzchni czyli na wyrób kostki dla 1 m² bruku potrzeba około 8 godzin pracy robotników. Dla zabrukowania zaś 1 m² nawierzchni potrzeba nie więcej niż 1 godzina robocizny fachowej i 1 godzina zwyczajnej. Otrzymuje się, że dla uzyskania 2 godzin pracy brukarskiej robotników miejscowych, przy nabyciu kostki zagranicą, pozbawimy 8-miu godzin pracy robotników w miejscowych kamieniołomach, zatrudniając wzamian zagranicznych. Chyba nie taki cel przyświecał inicjatorom i subskrybentom pożyczki inwestycyjnej, cieszącej się zrozumiałem poparciem sfer gospodarczych a nawet pracowniczych.

Ratowanie samorządów, które zaniedbały zamówienia kostki miejscowej we właściwym czasie, przez sprowadzenie jej z zagranicy, grozi zadaniem temu zjawisku charakteru stałego. Wydając teraz na ten cel gotówkę, (udzielenie przez zagranicę kredytu samorządom jest bardzo wątpliwe), znowu w następnym sezonie będziemy musieli czekać otwarcia nowego budżetu czyli po 1 kwietnia. Wtedy znowu na rynku naszym kostki nie będzie i znowu proponowane przez wytwórców terminy dostawy będą blizkie koń-

ca sezonu budowlanego lub nawet od niego późniejsze. Za rozporządzalną obecnie gotówkę należy zatem zamówić kostkę krajową na sezon następny, licząc się przy określaniu terminów dostawy z możliwościami jej wykonania. Jednocześnie da to możliwość zatrudnienia kostkarzy w okresie zimowym, w którym dotąd pozostawali bezczynnymi, nie tylko nie pracując produkcyjnie ale pobierając w tym okresie zasiłki z funduszu bezrobocia i w ten sposób przejadając część majątku narodowego.

INŻ. ARCH. MACIEJ TALKO - PORZECKI.

NOWE KONCEPCJE ARCHITEKTONICZNE PLACU MARSZ. PIŁSUDSKIEGO

W dzisiejszym stanie plac Marszałka Piłsudskiego w Warszawie — to tylko czworobok surowej przestrzeni między różnej wartości architektonicznej ścianami budowli Sztabu Głównego, ulicy Królewskiej, Krakowskiego-Przedmieścia i Ossolińskich — z blokiem hotelu Europejskiego z jednej strony, oraz blokiem instytucji wojskowych z drugiej. Na tle galerji kolumnowej z grobem Nieznanego Żołnierza i zieleni ogrodu Saskiego wznosi się pomnik Księcia Józefa. Powierzchnię placu pałąką, lekko pochyłą pokrywa żwirek.

W tej nieświetnej postaci — plac, położony w samym ośrodku wielkiego Państwa, — plac, noszący nazwisko Twórcy i Wodza tego Państwa, — nie budzi niczyich zachwytów, nie jest poprostu godny tej roli, którą mu logika życia przeznacza.

Ale zagadnienie ukształtowania tego placu ma jeszcze stronę drugą, niemniej ważną. Stanowi ją pałąca i dotkliwie przez Warszawę odczuwana sprawa fatalnie niewygodnego układu komunikacji w śródmieściu. Ileż na to trzeba czasu, żeby się dostać z ul. Marszałkowskiej na plac Teatralny, czy z Powiśla na ul. Bielańską, ileż krętych i ciasnych przejazdów czeka nas podrodze... Należyte rozwiązanie tych trudności komunikacyjnych przez regulację śródmieścia jest dla fachowców-urbanistów zupełnie możliwe, pod warunkiem atoli opracowania nie kawałkami, lecz jako całości. Niesposób sobie wyobrazić zupełnego uporządkowania komunikacji w jednym fragmencie, np. na jednym placu, w odrewaniu od planowego skomponowania całego śródmieścia.

Nic też dziwnego, że sprawa regulacji całej centralnej części miasta, ze szczególnem uwzględnieniem ukształtowania placu Marszałka — jako miejsca zgromadzeń i uroczystości, — serca Warszawy — była oddawna tematem narad i studjów architektów-urbanistów, a nawet konkursu wstępnego rozstrzygniętego w r. 1926-ym; poruszała też ją niejednokrotnie cała prasa stołeczna. Trafnem podejściem do tej sprawy i świetnem jej ujęciem celowały zwłaszcza artykuły p. d-ra fil. Ant. Wieczorkiewicza.

Rolę niejako katalizatora, który przyspieszył dojrzanie sprawy, spełnił pomysł „rozszerzenia placu Marszałka“ przedstawiony w roku ub. Zarządowi Miejskiemu przez art.-rzeźbiarza p. St. Ostrowskiego, a uznany przez jednomyślną opinię fachową za... nieporozumienie urbanistyczne. Wyraz tej opinii został opublikowany w rezolucji, podpisanej przez przedstawicieli Stowarzyszenia Architektów Rzplitej Polskiej. Koła Architektów B. B. W. R., T-wa Urbanistów Polskich, Wydziału Architektury Politechniki:

Warsz., Akademji Sztuk Pięknych w W-wie, Koła Plastyków Legjonowego Instytutu Studjów, Koła Plastyków P. O. W. i grupy Praesens. M. in. czytaliśmy w tej rezolucji:

„Praca art.-rzeźbiarza St. Ostrowskiego, przedstawiona Zarządowi Miasta, stoi poniżej poziomu elementarnych wymagań fachowych urbanistyki i plastyki architektonicznej, oraz stanowi szereg przypadkowych zamierzeń, opartych przeważnie o bezkrytyczną kompilację, a których zrealizowanie — choćby częściowe — stworzyłoby fakty dokonane, szkodliwe dla dalszego kształtowania reprezentacyjnego centrum dzisiejszego śródmieścia, psując charakter historycznej dzielnicy miasta“.

W następstwie Zarząd Miejski, uznając słuszność stanowiska fachowców, ogłosił dnia 1-go lutego b. r. — za pośrednictwem Stow. Architektów Rzp. Pol. — konkurs powszechny „na plan regulacji placu Marsz. Piłsudskiego wraz z przyległemi dzielnicami miasta“.

Program tego konkursu opiewał m. in., że plac należy rozwiązać jako ośrodek historycznej części śródmieścia, leżący na osi projektowanego układu komunikacyjnego ze wschodu na zachód. Integralną część tego układu, który ma połączyć Pragę z Wolą, będzie tunel od placu Żelaznej Bramy do wiaduktu w okolicach ul. Karowej i most w kierunku ul. Brukowej na Pradze.

Zadania projektu konkursowego były następujące: Jego zasięg objął dzielnicę, ograniczoną przez Wisłę, ul. Leszczyńską, Oboźną, Krak. Przedmieście, Królewską, Plac Żelaznej Bramy, Przechodnią, plac Bankowy, Senatorską, plac Teatralny, Focha, Trębacką, Krakowskie Przedmieście, Bednarską i Wisłę.

W tych ramach należało rozwiązać: 1) komunikację Powiśla, wiaduktu i alei na Skarpie — z Krak. Przedmieściem; 2) komunikację z północy na południe na tyłach ogrodu Saskiego od pl. Bankowego, z nawiązaniem do pl. Żelaznej Bramy, w kierunku ul. Marszałkowskiej i Zielnej, łącznie z węzłem komunikacyjnym przy zbiegu ul. Królewskiej z Marszałkowską i Zielną, oraz wylotem tunelu na plac Żelaznej Bramy; 3) komunikację pieszą w kierunku pl. Marszałka od ogrodu Saskiego, Krak. Przedmieścia, oraz od ul. Czackiego i Focha. Rozwiązanie zagadnień komunikacyjnych powinno było uwzględnić odciążenie komunikacyjne placu Marszałka.

Przestrzeń między ul. Ossolińskich, Królewską, gmachem Sztabu Głównego, hotelem Europejskim i gmachem Sądu Wojskowego należało ukształtować jako plac, prze-

znaczony na zgromadzenia i uroczystości, z uporządkowaniem architektonicznym przyległych zabudowań.

Rozstrzygnięcie konkursu i przyznanie nagród nastąpiło dnia 2-go maja b. r., który będzie pamiętną datą w dziejach rozwoju architektonicznego naszej stolicy.

Plon konkursu okazał się bardzo poważny. Nadesłano 72 prace. Po otwarciu kopert z nazwiskami laureatów okazało się, że wszystkich 9 nagród przypadło architektom z Warszawy w liczbie 14-tu. Należy tu podkreślić zbiorowy wysiłek uczestników, którzy — zgodnie z apelem Stowarzyszenia Arch. Rzeczypospolitej — tak licznie stanęli do konkursu. Ze złożonej w Warszawie ilości prac miejscowych wynika, iż do konkursu stanęło około stu pięćdziesięciu architektów warszawskich, gdy się przyjmie, że każda praca była robiona przez 2-ch lub kilku współautorów. Tak wielką frekwencję należy tłumaczyć poczuciem obowiązku obywatelskiego architektów, gdyż suma nagród stanowiła tylko pewien ułamek kosztów wykonania wszystkich nadesłanych prac. Wystarczy zaznaczyć, że tylko pierwsze trzy nagrody pokrywają koszty wykończenia prac i własnego czasu, zużytego przez autorów na projekt. Wysokość czwartych nagród (zakupów) nie kryła często tych kosztów, a pozostałe 63 projekty stanowią ofiarę, złożoną przez ich bezimiennych autorów, pomimo, iż znaczna ilość tych prac ma stosunkowo dużo zalet.

Pierwsza nagroda przypadła pracy pp. Jana Kukulskiego i Kazimierza Tołłoczki — dobre rozwiązanie placu Żel. Bramy, oraz ciekawe opracowanie dwóch pasaży z akcentami wysokościowemi, łączących plac Marszałka z ulicą Traugutta i ul. Focha.

Na drugą nagrodę zasłużył rzetelnie projekt p. Antoniego Jawornickiego i jego współpracownika p. E. Szparkowskiego — celowe wydzielenie placu Marszałka od komunikacji ulicy Królewskiej i Ossolińskich niewysokimi ramami kamiennymi lub kolumnadami; łukowe przedłużenie ul. Marszałkowskiej na tyłach ogrodu Saskiego ku placowi Bankowemu i Teatralnemu; bardzo korzystnie zaprojektowana kolumnada wzdłuż Krakowskiego Przedm. między kościołem Wizytek a Bristolem.

Nagrodą trzecią podzielił się pp. prof. Bohdan Lachert, Józef Szanajca, Barbara Brukalska i Stanisław Brukal-

ski — doskonale opracowana architektura placu Marszałka.

Pozatem do zakupu Sąd Konkursowy zakwalifikował pięć prac: 1) pp. Stanisława Gergovicha i Władysława Wieczorkiewicza, 2) prof. Bohdana Pniewskiego, 3) p. Antoniego Dygata, 4) pp. Barb. Brukalskiej, St. Brukalskiego, prof. B. Lacherta i J. Szanajcy, oraz 5) pp. Stanisława Fiszera, Leonarda Tomaszewskiego i Józefa Łowińskiego (ta ostatnia bardzo ciekawie przepuszcza ruch od ul. Mazowieckiej ku Wierzbowej płytkim tunelem pod ogrodem Saskim).

Dodatkowy zakup (szósty) uzyskała praca pp. Maksymiljana Goldberga i Hipolita Rutkowskiego za śmiałe stworzenie szerokiej „linji defilad“ od ul. Traugutta do Trębackiej i ukształtowanie placu Marszałka Piłsudskiego jako „forum-plateau“.

Wśród tych prac nagrodzonych, wnoszących wiele niezmiernie wartościowych pomysłów rozwiązania poszczególnych zagadnień, niema dwóch koncepcyj, podobnych do siebie w całości. Wszystkie jednak przewidują niwelację (obniżenie) większej części placu Marszałka, zachowując obecną wysokość jego części przy Sztapie Głównym; między temi różnemi poziomami — monumentalne stopnie. Obecna różnica poziomów przy Sztapie Głównym i hotelu Europejskim wynosi około 1½ metra.

Dużą uwagę zwrócono we wszystkich projektach na otworzenie od Krak. Przedmieścia widoku na Powiśle i nowy most naprzeciwko Karowej — przez zburzenie kamienic „Kurjera Warszawskiego“, oraz Simona & Steckiego, a także gmachów Seminarjum Nauczycielskiego i T-wa Higienicznego. Ukształtowanie jednak funkcjonalne i architektoniczne tego fragmentu, wraz z wylotem tunelu na wiadukt mostu i zjazdami z Krak. Przedmieścia na Powiśle będą wymagały jeszcze długich studjów. Dopiero po ustaleniu wykonawczych projektów nowej postaci samego Placu Piłsudskiego, będzie możliwe przystąpić do szczegółowego opracowania okolic ulicy Karowej, w związku z ich nowem przeznaczeniem urbanistycznym. Materjały do tego — podobnie, jak do regulacji objętych szkicowo w konkursie placów: Żelaznej Bramy, Bankowego i Teatralnego, — będą uzyskiwane z pewnością drogą dalszych konkursów, fragmentarycznych.

Inż. JERZY NECHAY.

KOORDYNACJA PRAC BADAWCZYCH W BUDOWNICTWIE

(Referat na Zjazd Del. Laboratorów Budowlanych).

Koordinacja prac badawczych nad materjałami i konstrukcjami budowlanymi nie jest u nas rzeczą nową, ani też Zjazd obecny nie jest pierwszy, który ten problem wy dobył na światło dzienne. Przypomnijmy sobie bowiem, że były u nas już kilka razy podejmowane starania o uporządkowanie stosunków w zakresie badań budowlanych, że już od jakich 20 lat zaczęły się u nas pojawiać projekty utworzenia instytutu, czy komitetu, celem ześrodkowania rozstrzelonych wysiłków pierwszych powstających wówczas placówek badawczych w zakresie budownictwa. Wymienimy tu dla pamięci uchwały Zjazdów Techników Polskich, potem uchwałę Zjazdu Delegatów Architektów Polskich w Łodzi w r. 1927, kreowanie Instytutu naukowych badań budowlanych na Politechnice Warszawskiej i rozmaite uchwały i rezolucje zjazdów naukowych, które jednoznacznie dawały wyraz konieczności założenie cen-

tralnego instytutu dla badania różnych zagadnień, związanych z bardzo znacznym w latach 1927 — 1930 rozwojem budownictwa. Niestety stwierdzić należy, że usiłowania te albo wogóle nie doczekały się realizacji, albo też zamarły w początkach swego żywota.

Ostatnią próbą, idącą w tym kierunku był referat inż. dr. Żenczykowskiego na I Zjeździe Inżynierów Budowlanych w maju 1934, w którym autor przedstawia projekt założenia Naukowego Instytutu Budownictwa i wylicza szczegółowo bardzo szeroki zakres prac, któreby należało podjąć celem wyświetlenia aktualnych zagadnień budowlanych. Ponieważ jednak urzeczywistnienie tego projektu wymagałoby bardzo poważnych środków pieniężnych, tak trudnych do zdobycia w obecnych warunkach gospodarczych, uchwalono na powyższym Zjeździe zrealizować tymczasowo projekt Instytutu drogą pośrednią, a mianowicie

cie przez koordynację prac naukowych istniejących instytutów badawczych w ten sposób, aby suma ich wysiłków dała w wyniku mniej więcej to, czego oczekujemy od projektowanej w referacie dr. Żencykowskiego centralnej instytucji badawczej.

Realizacją tego wniosku Zjazdu zajęła się Komisja Naukowa Związku Inżynierów Budowlanych, pozostająca pod przewodnictwem prof. Paszkowskiego, której skład tworzą: inż. Bukowski, inż. Luft, inż. Nechay i inż. dr. Żencykowski. Opracowała ona program odbywającego się dziś naszego Zjazdu, podejmując się tem samem dalszego prowadzenia prac organizacyjnych celem zespolenia prac badawczych naszych laboratorjów i uczonych w kierunku spełnienia całokształtu potrzeb polskiego budownictwa. Imponujący wynik Zjazdu, wyrażający się ilością reprezentowanych Władz i Instytucyj, liczny udział inżynierów, pracujących nad badaniem problemów materiałoznawstwa budowlanego, a wreszcie bardzo ciekawy materiał sprawozdawczy, nadesłany przez nasze placówki naukowe, to wszystko jest dowodem, że kierunek uchwały Zjazdu Inżynierów Budowlanych był trafnie obrany i znalazł błętki oddźwięk w zainteresowanych sferach technicznych.

Wygłoszone na obecnym Zjeździe referaty z zakresu organizacji i usprawnienia prac badawczych w poszczególnych działach zagadnień budowlanych wykazały, że przy wykorzystaniu istniejących dziś laboratorjów i placówek naukowych można będzie bez uruchomienia znaczniejszych funduszy pieniędzy rozszerzyć cały szereg pożytecznych prac naukowych, której domaga się potrzeba bieżącej chwili. Możemy nawet śmiało twierdzić, że w razie dalszej ścisłej współpracy organizacyjnej i naukowej pokrewnych sobie stacyj doświadczalnych i przy owocnej pracy Komisji, która będzie pośredniczyć w porozumieniu między temi instytucjami, da się uruchomić nowe dziedziny prac naukowych w zakresie budownictwa i doprowadzić poziom naszej nauki w tej dziedzinie powoli do wyższemu, odpowiadających znaczeniu naszego narodu i potrzebom naszego budownictwa.

Mamy przekonanie, że istniejące dziś laboratorja, reprezentujące różnorodne dziedziny nauk badawczych, oparte na odmiennej klienteli i czerpiące swe doświadczenie z rozmaitych dziedzin budownictwa, posiadające swoiste tradycje naukowe, wytrawnych kierowników i wykształcony personel naukowy, potrafią przy odpowiedniej koordynacji swych wysiłków spełnić te wszystkie oczekiwania, jakie pokładaliśmy dotychczas w założeniu jednego centralnego Instytutu Budownictwa.

Rozpatrzmy więc w jakim kierunku należy wykorzystać dzisiejszy Zjazd i jakie podjąć kroki, aby nieco rozstrzelone dotychczas prace naukowe w dziedzinie badań budowlanych uporządkować w jeden przemyślany plan działania.

Za pierwsze życzenie należy postawić sobie konieczność utrzymania stałego kontaktu między uczestnikami dzisiejszego Zjazdu, którego dotychczasowy brak spowodował pewną rozbieżność w naszych pracach. Kontakt ten będziemy utrzymywać przez urządzanie mniej więcej co roku w spólnych Zjazdów, albo specjalnie poświęconych naszym pracom, albo też z okazji innych Zjazdów o pokrewnym charakterze technicznym. Pierwszy taki Zjazd należy urządzić w ciągu najbliższego roku, jako dalszy ciąg dzisiejszego Zjazdu. Dziś bowiem się organizujemy, a jutro musimy wypowiedzieć się na temat tego co i jak badamy.

Nasze prace musimy ogłaszać bądź drukiem w polskich czasopismach technicznych, czy rocznikach sprawozdawczych, bądź też choćby rozsyłać powielone między zainteresowane laboratorja i osoby. Komisja Wykonawcza obecnego Zjazdu będzie czuwać nad tem, aby zniknęła dotychczasowa tajemniczość naszych prac. Ale nietylko musimy ogłaszać prace już dokonane. Trzeba donosić o zamierzeniach swoich i o pracach podjętych, a niewykończonych, aby uzyskać dla nich pomoc i poradę innych placówek badawczych oraz uniknąć równoległości tych samych badań. Doskonała sposobność co do wzajemnego porozumienia się o zamierzeniach na przyszłość będzie dana na wspólnych zebraniach kierowników laboratorjów i na zjazdach naukowych.

Poprzednio ogłoszone referaty na temat organizacji badań w pięciu wielkich grupach zagadnień budowlanych wykazały, co u nas dotychczas w danym zagadnieniu zrobiono i co jest dziś najpilniejsze do przeprowadzenia. Mamy zatem gotowy materiał, aby przy wspólnym stole obrad ustalać program prac na przyszłość i tak je między sobą zgodnie rozdzielić, aby każda placówka wykorzystala do maximum swe wyposażenie i nastawienie naukowe.

Tę grupę wspólnych wysiłków nazwałbym organizacją programu prac badawczych. Drugą grupę stanowić będzie organizacja i uporządkowanie wykonywania tych prac. Należać będą do nich kolejno takie sprawy, jak ustalenie sposobu pobrania opakowania i przesyłania próbek i metod badawczych dla tych materiałów i elementów konstrukcyjnych, których badanie nie jest u nas dotychczas jednolite np. dla kamieni określenie chłonności wody i mrozotrwałości. Zazębia się to z pracami Polskiego Komitetu Normalizacyjnego. Dalej mam tu na myśli porozumienie się w sprawie wysokości pobieranych opłat za badania, ustalenie formy orzeczeń i zaświadczeń z wykonanych badań, sposób kontroli dokładności pras i innych urządzeń laboratoryjnych, stwierdzenie kto i jakie laboratorjum ma prawo do wydawania orzeczeń, a zatem zachodzi konieczność wybrania organu kontrolnego. Ta ostatnia sprawa wymaga stanowczo uporządkowania, gdyż dzisiaj niewiadomo, czy prawomocne orzeczenia mogą wydawać tylko zakłady badawcze obu naszych Politechnik, jak to opiewają niektóre normy P. K. N., czy też także inne stacje doświadczalne.

Trzecią grupę zagadnień, wymagających wspólnego porozumienia się naszych laboratorjów budowlanych nazwałbym polityką zewnętrzną i zaliczę tu następujące problemy: wydanie choćby najskromniejszej publikacji opisującej stan i zakres prac naszych stacyj doświadczalnych i rozesłanie jej władzom i instrukcjom budującym oraz finansującym lub nadzorującym ruch budowlany, — wystąpienie do tych władz i instytucyj o wykorzystanie laboratorjów celem kontroli materiałów, zwłaszcza po raz pierwszy wprowadzonych na rynek, co przysporzy ciekawego materiału doświadczalnego i pomnoży znacznie obroty pieniężne, a tem samem i dochody zakładów badawczych; — zbiorowe zwrócenie się o poradcę do przemysłu budowlanego (stal, cement, ceramika, drewno, materiały izolacyjne, pomocnicze i t. p.) o finansowanie prac badawczych i inne podobne wystąpienia, mające na celu nadanie pracom laboratorjów szerszych podstaw finansowych i większego materiału doświadczalnego dla celów naukowych.

Koordynacja naszych prac spowoduje nietylko ich usprawnienie, ale będzie miała ponadto pewien podświadomy wpływ na zwiększenie naszej inicjatywy w podejmowaniu nowych prac badawczych i doda nam optymizmu

w ocenie naszych możliwości finansowych. Nie można wreszcie pominąć milczeniem korzyści, jakie nam przyniosą zbiorowe wystąpienia na zewnątrz wobec władz i przemysłu budowlanego. Dotychczas pojedyncze laboratorja odnosiły się już niejednokrotnie o udzielenie im subwencji lub skierowywanie do nich zamówień na przeprowadzenie doświadczeń, jednak przeważnie starania te nie odnosiły skutku. Jestem przekonany, że wystąpienie imieniem wszystkich placówek badawczych znajdzie zrozumienie u tych, którzy czerpią korzyści z naszej pracy naukowej i potrafi im zapewnić podstawy finansowe.

Naszkicowane wyżej sposoby zbliżenia do siebie placówek i osób, przeprowadzających u nas badania nad materiałami budowlanymi wyjaśni zapewne i uzupełni dyskusja, jaka rozwinie się po tym referacie. Wykaże ona, które zagadnienia są ważniejsze oraz w jakiej kolejności powinny być realizowane i potwierdzi niewątpliwie ogólną zasadę ważności dalszej bliższej współpracy tych wszyst-

kich, którzy pracują w Polsce nad rozwojem nauki o budownictwie. W przekonaniu, że przedstawione w tym referacie zapatrywanie na sposób tej współpracy spotka się z aprobatą Zjazdu, na co już wskazuje dotychczasowy przebieg dyskusji Zjazdu, przedstawiam do uchwalenia następujący wniosek:

„Zjazd stwierdza konieczność bliskiej współpracy wszystkich pracujących naukowo na polu budownictwa w Polsce i uważa, że odpowiednio pomyślana koordynacja prac badawczych w budownictwie może przyczynić się do znacznego rozwoju i postępu tych prac. W tym celu Zjazd poleca Związkowi Inżynierów Budowlanych zająć się wspólnie z Pol. Zw. Badania Materj. realizacją sposobów współpracy, przedstawionych w odnośnym referacie zjazdowym i oczekuje sprawozdania z tych prac w ciągu roku na najbliższym Zjeździe, poświęconym badaniom w budownictwie“.

SPIS LABORATORJÓW BUDOWLANYCH

Spełniając życzenie Zjazdu Delegatów Laboratorjów Budowlanych zebraliśmy w porozumieniu z Zarządkiem Związku Inżynierów Budowlanych dane o czynnych laboratorjach badających materiały i konstrukcje budowlane. Dane te ogłaszamy w postaci ujednostajnionego spisu, celem ułatwienia orientacji tym wszystkim, którzy z prac laboratorjów korzystają.

Spis po ewentualnem uzupełnieniu i poprawieniu będzie włączony do specjalnej publikacji obrazującej wynik obrad Zjazdu Del. Labor. Bud. Wobec tego prosimy o zwrócenie naszej uwagi na ewentualne opuszczenia i błędy w naszym spisie. (Red).

KATOWICE.

LABORATORJUM DROGOWO - BUDOWLANE ŚLĄSKICH TECHNICZNYCH ZAKŁADÓW NAUKOWYCH W KATOWICACH.

Adres i telefon:

Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe w Katowicach, ul. Krasińskiego 3, tel. 333-73 i 344-81, wewn. 10.

Kierownik i asystenci:

W organizacji, chwilowo:

Dział administracyjno-finansowy: inż. *Marjan Bogdanowicz*, dyrektor Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych i inż. *Karol Machalski*, kierownik Wydziału Drogowego.

Dział wykonawczy: inż. *dr. Bolesław Hupczyk*, kierownik Laboratorium i inż. *Piotr Jarosiewicz*, asystent Laboratorium.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

- 1) Prasa hydrauliczna J. Amsler à 300 t. z siłomierzem wahadłowym dla 50, 100, 200 i 300 t. obciążenia,
- 2) prasa hydrauliczna J. Amsler à 50 t,
- 3) sita, wagi, aparaty do badania cementu i zaprawy (Vicaf, Le Chatelier), ciężaru właściwego i t. p.

Ponadto w ramach budżetu Laboratorium zaopatrzone zostanie w najbliższym czasie w kompletne wyposażenie do przeprowadzania prób badania kamienia i materiałów nawierzchni nowoczesnych.

Jakie badania Laboratorium może przeprowadzać:

Narazie badania: wytrzymałości na ściskanie, uziarnienie kruszywa, korzystny skład betonu, wytrzymałość cementu i zaprawy, czas wiązania cementu, ciężar właściwy i t. p.

Czy i na jakich warunkach Laboratorium wykonytuje badania na zamówienia:

Badania wykonuje się według cennika Laboratorium Drogowo-Budowlanego Politechniki Lwowskiej.

KRAKÓW.

STACJA DOŚWIADCZALNA PRZY ZAKŁ. MINERAL. I PETROGR. AKADEMJI GÓRNICZEJ.

Adres i telefon:

Kraków, ul. Mickiewicza 30, tel. 150-40.

Kierownik i asystenci:

Prof. Dr. Z. Rozen (Kierownictwo ogólne), *Prof. Inż. F. Zalewski* (Kierownictwo techniczne).

Stacja narazie nie ma żadnych asystentów ani innych sił pomocniczych stałych.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Stacja jest zaopatrzona w urządzenia do badania cementu, piasku, żwiru i posiada aparaty do mieszania, ubijania, rozrywania i ściskania próbek zaprawy i betonu.

Do badań ścieralności materiałów drogowych Stacja posiada tarczę Böhme'go.

Urządzenie do badania zmian temperatury oraz urządzenia do badania asfaltu (duktylomierz, penetromierz i inne). Ponadto Stacja korzysta z pracowni chemicznej Zakładu Mineralogji i Petrografji Akademji Górniczej oraz z przyrządów optycznych Zakładu.

Jakie badania labororium może przeprowadzać:

Badania cementu, betonu oraz materiałów budowlanych i drogowych. Badania zarówno chemiczne jak i petrograficzne cementu, betonu oraz kamieni naturalnych w szczególności skał Polskiego Zagłębia Węglowego.

Działanie wód gruntowych i kopalnianych na beton.

Przyczepność betonu do węgla kamiennego, przerostów i skał Polskiego Zagłębia Węglowego.

Czy i na jakich warunkach labororium wykonyuje badania na zamówienie:

Stacja wykonuje badania na zamówienia na warunkach analogicznych jak inne Stacje Polskie.

**ZAKŁAD
METALOGRAFJI I OBRÓBKII TERMICZNEJ
AKADEMII GÓRNICZEJ W KRAKOWIE.**

Adres i telefon:

Kraków-Podgórze Krzemionki 11, tel. 133-85.

Kierownik i asystenci:

Kierownik: *prof. dr. inż. Władysław Loskiewicz*; Do-
cent: *prof. dr. inż. Iwan Feszczenko-Czopiowski*; Wykłada-
jący (spawanie i cięcie metali): *dyr. inż. Piotr Tulacz*;
Adjunkt: *inż. Mikołaj Dubowicki*; St. Asystent: *inż.
Edmund Janicki*; Mł. Asystent: *inż. Brunon Podczaski*.

Wypożyczenie (główne objekty urządzenia):**I. Przyrządy wytrzymałościowe i technologiczne:**

- a) Dwie uniwersalne maszyny wytrzymałościowe firmy J. Amsler na 30 ton i 500 kg. z kompletnym urządzeniem do badania granicy sprężystości.
- b) Przyrządy do kontroli maszyn wytrzymałościowych.
- c) Maszyna do skręcania (wykonanie własne).
- d) Przyrządy do badania twardości: aparat Brinnella, Shore'a, Rockwella, Le Grix.
- e) Maszyna Wazau do badania tłoczliwości.
- f) Dwa młoty Charpy'ego na 10 Kgm i na 30 Kgm.

II. Serja mikroskopów do badań metalograficznych (makro i mikroskopowych) i przyrządy do analizy termicznej.**III. Aparatura Roentgena na 300 KV do prześwietlenia metali i na 90 KV wszelkich struktur wraz z pomocniczymi przyrządami.****IV. Nowocześnie wyposażone warsztaty mechaniczne.****Jakie badania laboratorium może przeprowadzać:****I. Badania mechaniczne i technologiczne:**

próby na rozciąganie, ściskanie i wyboczenie, zginanie, skręcanie i ścinanie, udarność, twardości, tłoczliwości metodą Erichsena i przyrządem Wazau'a, kontrola maszyn wytrzymałościowych, badania wytrzymałościowe przy temperaturach wyższych.

II. Badania makro i mikroskopowe; analiza termiczna i własności fizyczne, rozszerzalność, opór elektryczny, siłę termoelektryczną i ich zmiany z temperaturą i czasem.**III. Badania zapomocą promieni rentgenowskich: metodą absorbcyjną (prześwietlenia) stali do grubości 100 mm, miedzi do grubości 80 mm i aluminium do grubości 400 mm.****IV. metodą interferencyjną: wszelkie struktury.**

Czy i na jakich warunkach laboratorium wykonywane badania na zamówienie:

Laboratorium wykonuje wyżej wyszczególnione badania, zaś warunki ustala się w poszczególnych wypadkach.

LWÓW.

**LABORATORJUM BUDOWLANO-DROGOWE
POLITECHNIKI LWOWSKIEJ.**

Adres i Telefon.

Lwów, Politechnika, ul. K. Ujejskiego 1, Tel. 245-22.

Kierownik i Adjunkt.

Kierownik: *Prof. Inż. Emil Bratro*, Adjunkt: *Inż. Stanisław Gawliński*.

Wypożyczenie:

a) *Przyrządy do badania kamieni naturalnych i sztucznych oraz spoiw.* 500-tonowa prasa hydrauliczna do prób

na ściskanie, 150 i 60-tonowa amslerowska prasa hydrauliczna wraz z wahadlowym siłomierzem do prób na ściskanie i zginanie, 30 i 5-tonowa amslerowska prasa hydrauliczna do prób na ściskanie i zginanie; — maszyna Bauschlingera do oznaczania ścieralności kamieni, bębny Devala do oznaczania ścieralności tłuczni, przyrząd do oznaczania wytrzymałości tłuczni na zgniecenie, przyrząd do badania wytrzymałości na uderzenie klinkierów i płyt chodnikowych, szlifierka do obróbki kostek kamiennych; przyrządy do mieszania i ubijania zapraw cementowych, 2 przyrządy Michaelisa do rozrywania próbek cementowych, 2 igły Vicata, aparat Bauschdelifigera do badania skurczu cementu, amslerowski aparat do badania skurczu betonu, amslerowski aparat do badania przepuszczalności betonu.

b) *Aparaty do badania mazi, asfaltów i nawierzchni bitumicznych* — duktylometr Dowa, penetrometr Richardsona, aparaty do oznaczania punktu rozplývania (Krämer-Sarnow, Pierścień i Kula), kroplenia (Ubbelohde), łamliwości (Fraass) i zaplonienia (Marcusson), aparaty do destylacji, wiskozymetry B. T. A., Englera i Hutchinsona, wirówka do oddzielania bitumu od masy mineralnej, sita amerykańskie.

c) *Aparaty do badania gruntu (oddane do dyspozycji Laboratorium).*

Przyrząd do oznaczania kąta tarcia, przyrząd do oznaczania ściśliwości, 3 przyrządy do badania przepuszczalności gleby, aparaty do analizy mechanicznej Atterberga i Kopeckiego, piknometry.

d) Przyrządy ogólne.

Mikroskop polaryzacyjny, waga analityczna, aparaty do wyznaczania ciężarów właściwych (Chateliera i Erdmenger-Manna), lodownia do uzyskiwania niskich temperatur do — 17° C., sita do badania mialkości cementu, uziarnienia kruszywa i piasku normalnego, formy do sporządzania próbek cementowych i betonowych.

e) Kompletnie urządzone Laboratorium chemiczne.

Do badania kamieni, cementu, betonu, gipsu, wapna, szlaki wysokopieczowej i bitumów.

Jakie badania Laboratorium może przeprowadzać.

Poniżej wyszczególnione materiały bada się w następującym zakresie:

a) *Kamień, szlaka wysokopieczowa, klinkier drogowy i beton.*

Oznaczenie petrograficzne (mikroskopowe), ciężar właściwy i objętościowy, nasiąkliwość wodą, przepuszczalność wody, odporność na działanie mrozu, wytrzymałość na ściskanie, wytrzymałość na ścieranie.

Ponadto beton bada się w kierunku oznaczenia wytrzymałości na zginanie, przepuszczalności wody, skurczu oraz wyznaczenia ilości cementu w m³.

b) *Kruszywo, piasek i mączka mineralna.*

Oznaczenie petrograficzne, ciężar właściwy, próba przesiewu, wytrzymałość tłuczni na zgniecenie, oznaczenie zanieczyszczeń gliniastych, ilastych i organicznych, oznaczenie wilgoci, oznaczenie zdolności adsorbcyjnej mączki.

c) *Cement¹⁾, gips i wapno.*

Ciężar właściwy i objętościowy, stałość objętości, stopień zmielenia, warunki wiązania, wytrzymałość zaprawy na rozciąganie i ściskanie, skurcz i analiza chemiczna.

¹⁾ W bieżącym roku wprowadzono badanie cementu przy pomocy zaprawy plastycznej na beleczkach 4x4x16 cm.

d) *Rury betonowe, dreny i rury kamionkowe.*

Wygląd i cechy zewnętrzne, nasiąkliwość wodą, szczelność, odporność na działanie mrozu, wytrzymałość na ściskanie, wytrzymałość na zgniecenie, wytrzymałość na zginanie, odporność na działanie kwasów.

e) *Cegła palona, cegła wapienno-piaskowa, cegła cementowa.*

f) *Dachówka palona, dachówka cementowa i dachówka azbestowo-cementowa.*

Wygląd i cechy zewnętrzne, nasiąkliwość wodą, przepuszczalność wody, odporność na działanie mrozu, wytrzymałość na ściskanie, wytrzymałość na zginanie, odporność na działanie ognia, oznaczenie zawartości soli rozpuszczalnych, cementu i azbestu.

g) *Asfalty.*

Ciężar właściwy, punkt rozplynniania, punkt kroplenia, punkt lamliwości, punkt zapłnienia, przenikliwość, wyciągalność, odparowalność.

h) *Mazie, mazie stabilizowane i mazie do użytku na zimno.*

Gęstość, wiskoza, destylacja, punkt rozplynniania smoły, punkt zapłnienia, odparowalność, zawartość asfaltu, badanie mikroskopowe, zdolność lepienia, szybkość wiązania, zachowanie się we wodzie, badanie chemiczne.

i) *Emulsje.*

Wygląd i cechy zewnętrzne, badanie mikroskopowe, gęstość, badanie trwałości przechowywania, odporność na działanie mrozu, jakość i własności użytego bitumu, rozpad, zdolność lepienia, nieodwracalność.

j) *Nawierzchnie bitumiczne, i kity brukarskie.*

Wygląd i cechy zewnętrzne, zawartość bitumu, jakość i własność użytego bitumu, badanie agregatu mineralnego, ciężar właściwy i objętościowy, nasiąkliwość wodą, pęcznienie, przepuszczalność wody, wytrzymałość na ściskanie, wytrzymałość na ścieranie, strata własności pod wpływem wody i nasiąkliwości, odporność na działanie mrozu, próba na odmieszanie mieszanek mineralno-bitumicznych, desegregacja kitu, punkt rozplynniania kitów, wylewność kitów, zdolność rozplywu kitów.

k) *Tektura surowa, tektura filcowa i tektura smolowcowa oraz tektura asfaltowa.*

Wygląd i cechy zewnętrzne, ciężar tektury, przepuszczalność wody, wytrzymałość na rozciąganie, giętkość, odporność na działanie zimna, odporność na działanie gorąca, jakość i własności masy impregnacyjnej, zawartość masy impregnacyjnej, wsiąkliwości oleju antracenowego.

l) *Bitumiczne środki izolacyjne.*

Jakość i własności bitumu, zawartość bitumu, szybkość wysychania, giętkość, odporność na działanie zimna, odporność na działanie gorąca, zdolność krycia, nieprzepuszczalność wody, odporność na działania chemiczne, punkt rozplynniania.

m) *Budowlane materiały zastępcze.*

Przewodnictwo cieplne, wygląd i cechy zewnętrzne, ciężar objętościowy, porowatość, nasiąkliwość wodą, odporność na działanie mrozu, odporność na działanie ognia, wytrzymałość na ściskanie, wytrzymałość na wyboczenie, wytrzymałość na zginanie.

n) *Materiały ziemne.*

Oznaczenie petrograficzne, ciężar właściwy i objętościowy, porowatość, analiza mechaniczna, granica płynności i plastyczności wg. Attenberga, skurecz, przepuszczalność wody, ściśliwość, kąt tarcia.

Czy i na jakich warunkach Laboratorium wykonywuje badania na zamówienie.

Wszystkie wyżej wymienione badania przeprowadzamy za opłatą. Badania rozpoczynamy po otrzymaniu zaliczki, a wyniki wysyłamy za pobraniem pocztowym.

CERAMICZNA STACJA DOŚWIADCZALNA POLITECHNIKI LWOWSKIEJ.

Adres i telefon:

Lwów, Ujejskiego 1. Telef. 279-58.

Kierownik i asystenci:

Kierownik Stacji: *Prof. Dr. Marjan Kamiński*; Referent techniczny Stacji: *Inż. chemik Zbigniew Tokarski*.

Wyposażenie:

Stacja Ceramiczna P. L. posiada laboratorium chemiczne, dwa piece gazowe muflowe do temperatur 1000° i 1250°C, piec elektryczny do oznaczeń ogniotrwałości (do 2000°C) firmy „Tonindustrie G. M. B. H. Berlin“, oraz aparaty do badania własności fizycznych (n. p. ap. do szlamowania, piknometry, ap. do badania wytrzymałości glazury na działanie kwasów i inne).

Jakie badania Laboratorium może przeprowadzać.

Stacja ceramiczna przeprowadza analizy chemiczne glin, wyrobów ceramicznych, szkieł, wszelkich surowców mineralnych i t. d., analizy racjonalne glin, badania termiczne (np. próbne wypalania wraz z oznaczeniem skurczu liniowego i obj., oznaczenia ogniotrwałości, oznaczenia własności fizycznych (jak c. wł., c. obj., chłonność wody, przesiąkalność i t. d.) oraz różne badania specjalne.

W szczególności przeprowadza się badania przydatności glin, badania jakości wyrobów ceramicznych budowlanych i szlachetnych oraz badania cegieł i kamieni ogniotrwałych według odpowiednich norm polskich względnie niemieckich.

Czy i na jakich warunkach Laboratorium wykonywuje badania na zamówienie:

Stacja ceramiczna P. L. wykonuje wszystkie powyższe badania na zamówienie a koszt ich określa się na podstawie poprzedniej umowy.

POZNAŃ.

POZNAŃSKA STACJA DOŚWIADCZALNA BADANIA MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH.

Adres i telefon:

przy Państwowej Szkole Budownictwa, Poznań, Łąkowa 11. Telefon 3926.

Kierownik i asystenci:

Kierownik Stacji: *Inż. Antoni Szuman*; Asystent: *Inż. Karol Szweda*.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Prasa Amslera na 80 i 200 tonn ciśnienia, model 1932 r.

Młotek do ubijania kostek i ósemek, system Böhm-Martins wraz z dostateczną ilością form żelaznych, podstawkę i t. p.

Aparat do rozrywania ósemek, system Frühling-Michaelis.

Sita mechaniczne, system Tetmajera, do badania miarkości.

Aparat samoczynny do mierzenia czasu wiązania cementu, system Tonindustrie.

Prasa hydrauliczna do łamania belek próbnych, 5 tonn.

Volumenometr (objętościomierz) Seegera.

Lej do ustalania ciężaru objętościowego ciał sypkich, system Gary.

Dwa stoły do mierzenia opadu i rozlewu betonu.
Formy $20 \times 20 \times 20$, $10 \times 10 \times 10$: cylindry o średnicy 16 i 8 cm.

System sit do przesiewu kruszywa, stary i nowy.

Skrzynia do wytwarzania niskich temperatur, system Belebubskiego.

Skrzynie do badania dachówek i cegieł.

Szlifierka systemu Böhme z motorem elektrycznym 1,5 HP.

Przyrząd do cięcia cegieł, kamienia i t. p.

Aparat do mierzenia przesiąkliwości system Grafa.

Wagi czułe, decymalne talerzowe.

Piec gazowy do suszenia materiałów.

Piec gazowy do wyższych temperatur, system Graetz.

Aparat do badania ilości pyłów w kruszywie.

Narzędzia i przybory murarskie i ciesielskie.

Jakie badania laboratorium może przeprowadzać:

Badanie cementu, betonu zapraw i wyrobów cementowych (ściskanie, ciągnięcie, ścieralność, nieprzemakalność).

Badanie kamieni naturalnych — jak wyżej.

Badanie beleczek żelbetowych na zginanie i złamanie.

Badanie kruszywa na zdatność do betonu, szkodliwe substancje (uziarnienie — wykresy — wskazówki ulepszenia kruszywa).

Badanie cegieł — dachówek — płyt chodnikowych, pustaków i t. p.

Badanie wapna, gipsu i zapraw.

Analizy chemiczne.

Porady i t. p.

Czy i na jakich warunkach laboratorium wykonywuje badania na zamówienie:

Podejmuje się chętnie badań na zamówienie na warunkach uzgodnionych z zamawiającym:

WARSZAWA.

POLITECHNIKA WARSZAWSKA, LABORATORJUM WYTRZYMAŁOŚCI MATERJAŁÓW.

Adres i telefon:

Warszawa, Politechnika, ul. Koszykowa 75 (6-go Sierpnia 46).

Kierownik i asystenci:

Kierownik: *Prof. Dr. M. T. Huber*; *Adjunkt: Jerzy Meylert*; *Asystenci: Leonard Romoszyński, Edmund Szczepaniak, Jerzy Chłodziński.*

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

I. Dział badań materiałów wiążących.

Dział ten posiada urządzenia do wykonywania ogółu badań cementu portlandzkiego, według Polskich Norm, oraz cementów wysokowartościowych, glinowych i specjalnych jak cementy dentystyczne, a więc posiada:

a) urządzenia do przygotowania próbek zaczynu i zaprawy jak: mieszadła, wagi, formy, ubijaczki i t. p.

b) wanny do przechowywania próbek w wilgotnym powietrzu i w wodzie,

c) urządzenia do prób na rozciąganie i ściskanie próbek zaczynu i zapraw:

- 1) hydrauliczną Amslerowską maszynę do prób na ściskanie próbek sześciennych i prób na rozciąganie próbek ósemkowych. Przy ściskaniu maszyna ta może pracować przy skalach: 60, 30, 12 i 6 tonn, przy rozciąganiu zaś — przy skalach: 600, 300, 120 i 60 kg.

2) 3 przyrządy Michaelisa do prób na rozciąganie próbek ósemkowych,

d) do prób na rozciąganie i ściskanie próbek z cementów specjalnych np. dentystycznych służą:

1) maszyna Amslerowska z siłomierzem wahadłowym o skalach: 300, 200, 100 i 30 kg.

2) także maszyna o skalach: 5000, 2500, 1000 i 500 kg.

e) sita do określania stopnia zmielenia cementu,

f) sita do sprawdzania piasku normalnego według norm polskich i niemieckich,

g) przyrządy do określania czasu wiązania, stałości objętości i innych cech cementu.

h) Amslerowski przyrząd do prób przesiąkliwości wodą próbek zaczynu cementowego i zapraw pod ciśnieniem do 20 atn.,

i) kompletnie urządzone laboratorium chemiczne do wykonywania analiz chemicznych cementu, zapraw, wyrobów ceramicznych, określenia zanieczyszczeń kruszywa, określenia stosunku mieszaniny zapraw i betonu i t. p.

II. Dział badań kamieni naturalnych i sztucznych.

Dział ten posiada:

a) urządzenia do przygotowania próbek z kamieni naturalnych i sztucznych, a więc piłę stalową z djamentami do przepiłowania większych bloków kamieni i betonu, piły tarczowe do obróbki próbek, oraz szlifierki do ich szlifowania.

b) formy i przyrządy do wykonywania kontrolnych próbek betonowych (cylindrów i kostek), oraz belek betonowych.

c) przyrządy do określania cech fizycznych kamieni t. j. nasiąkliwości wodą, gęstości, porowatości, ciężaru właściwego, a więc przyrządy pomiarowe, wagi, suszarki, volumetrii i t. p.

d) urządzenie do zamrażania próbek.

e) prasy hydrauliczne Amslerowskie z siłomierzami wahadłowymi:

1. prasa 200 tonnowa o skalach: 200, 100, 40 i 20 tonn.

2. prasa 150 tonnowa o skalach: 150, 100, 50 i 25 tonn.

3. prasa 60 tonnowa o skalach: 60, 30 i 6 tonn.

f) prasę dźwigniową do prób na złamanie płyt chodnikowych siłą do 2 tonn.

g) maszyny do określania ścieralności kamieni na tarczy systemu Böhme i systemu Dorry.

h) bębny Devala do określania ścieralności wzajemnej tłuczni drogowego.

i) przyrządy do łamania płytek posadzkowych pod obciążeniem statycznym i przez uderzenia ciężarkami spadającymi.

j) przyrządy pomocnicze do określania odkształceń i współczynników sprężystości materiałów jak: czujniki i tensometry (Martensa i Huggenbergera).

III. Dział badań części ustrojów budowlanych.

a) maszyny Amslerowskie z siłomierzami wahadłowymi do prób na rozciąganie prętów stalowych, drutów, łańcuchów, drewna, włókien, papy i t. p.:

1) maszynę 20 tonnową o skalach: 20, 10, 4 i 2 tonn,

2) maszynę 50 tonnową o skalach: 50, 25, 10 i 5 tonn,

3) maszynę 100 tonnową o skalach: 100, 50, 25 i 10 tonn, używaną do prób wytrzymałości ściągów, połączeń nitowych i spawanych i t. p.

b) maszyny Amslerowskie z siłomierzami wahadłowymi do prób na ściskanie i wyoboczenie słupów i na zginanie belek:

- 1) wymienioną w p. II. e) 1) prasę 200 tonnową, która służy i do prób słupów o wysokości do 2,5 mtr. i belek o rozpiętości do 1,60 mtr.
- 2) wymienioną w p. II. e) 2) prasę 150 tonnową, która służy i do prób słupów o wysokości do 1,0 mtr. i belek do rozpiętości 1,60 mtr.
- 3) wymienioną w p. II. e) 3) prasę 60 tonnową, która służy i do prób belek o rozpiętości do 1,0 mtr.

c) wymienione w p. II. j) przyrządy pomocnicze do określania odkształceń i współczynników, sprężystości jak czujniki i tensometry (Martensa i Huggenbergera).

Jakie badania laboratorium może przeprowadzać:

Laboratorium Wytrzymałości Politechniki Warszawskiej przeprowadza badania:

I) materiałów wiążących jak: cementy, zaprawy, wapno, gips.

II) kamieni budowlanych i drogowych, naturalnych i sztucznych jak: skały, cegły, klinkiery, dachówki, betony, pustaki i t. p.,

III) części ustrojów budowlanych jak: pręty, słupy, belki (drewniane, stalowe, betonowe, żelbetowe i t. p.), płyty żelbetowe, rury wodociągowe i kanalizacyjne i t. p.

IV) materiałów zastępczych, płyt izolacyjnych i t. p.

V) skóry, cięgien, papy i papieru.

VI) badania wytrzymałościowe metali, połączeń spawanych i nitowanych.

VII) określanie odkształceń, współczynników sprężystości i rozkładu naprężeń w elementach konstrukcyjnych; sprawdzanie maszyn wytrzymałościowych.

Ponadto w niedługim czasie uruchomione zostanie ponownie laboratorium chemiczne, nieczynne chwilowo.

Czy i na jakich warunkach laboratorium wykonywuje badania na zamówienie:

Laboratorium wykonywa badania na zamówienia według cennika zatwierdzonego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

DROGOWY INSTYTUT BADAWCZY PRZY POLITECHNICE WARSZAWSKIEJ.

Adres i telefon:

Warszawa, Politechnika, ul. Koszykowa 75, telefon 8-56-32. Godz. urzędowania: 8.30 — 15 i z wyjątkiem sobót 17 — 19.

Kierownik i asystenci:

Kierownik: *Prof. inż. M. Nestorowicz*; Adjunkt: *Inż. W. Skalmowski*; Asystenci: *Inż. A. Kobyliński*, *Inż. S. Lenczewski* *Samotyja*, *Inż. M. Mączyski*, *Inż. S. Rutkowski*.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Prasa hydrauliczna Richtera 60 tonn do zgniatania. Tarcza Böhme'go do prób ścieralności.

Udarowa maszyna Page do prób wiązłości.

Komplet maszyn do badania własności cementacyjnych pyłu materiałów kamiennych.

Bęben „Ratler-Test“ do badania klinkierów na ścieralność.

Szafa chłodnicza automatyczna do badania odporności na zamrażanie.

Komplet przyrządów do badań petrograficznych.

Piła tarczowa

Wiertarka

do obróbki próbek mat. kamiennych i t. p.

Wyczerpujący komplet aparatów do badań asfaltów obejmujący wszystkie aparaty przepisane normami polskimi, amerykańskimi, niemieckimi i angielskimi.

Komplet aparatów do badań smół ze specjalnym uwzględnieniem aparatów do badań wiskozy smół.

Komplet aparatów do badań nawierzchni bitumicznych wszelkich typów.

Sita systemu A. S. T. M. i normalne do kruszywa.

Komplet przyrządów do zarabiania betonów, badania betonów i cementów.

Przyrząd Kopeckiego do analizy mechan. gruntów.

Przyrządy do oznaczania Cw i Co.

Młynek Hurell'a do wyrobu emulsyj bitumicznych.

Poza tem Instytut otrzyma i zainstaluje u siebie w najbliższym czasie całkowite urządzenie do badań kliniorniczo-ceramicznych.

Jakie badania laboratorium może przeprowadzać:

Badanie własności asfaltów i smół wszelkich typów dla celów drogowych, budowlanych i izolacyjnych.

Badania materiałów kamiennych naturalnych i sztucznych.

Badania klinkierów.

Badania nawierzchni drogowych wszelkich typów.

Opracowywanie składu wszelkich typów nawierzchni drogowych.

Badania z zakresu technologii betonu dla celów budownictwa drogowego, w szczególności analizy gotowego betonu (określanie zawartości cementu w betonie).

Badania własności gruntów.

Badania petrograficzne.

Wszelkie badania i analizy mechaniczne, chemiczne i fizyczne wchodzące w zakres materiałów do budowy dróg.

Badanie materiałów budowlano-izolacyjnych.

Badanie własności emulgacyjnych materiałów mineralnych.

Wszelkie studia i badania z zakresu emulsji bitumicznych.

Czy i na jakich warunkach laboratorium wykonywuje badania na zamówienie:

Laboratorium Drogowego Instytutu Badawczego wykonywuje wszelkie zlecane z zewnątrz analizy i badania na zasadzie cennika zatwierdzonego przez Minist. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

LABORATORJUM DO BADAŃ CEMENTU Z FUND. IM. JULJUSZA, BOLESŁAWA I BRONISŁAWA EIGERÓW,

PRZY ZAKŁADZIE TECHNOL. CHEM. NIEORG. POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ.

Adres i telefon:

Warszawa, Politechnika, ul. Topolowa 18 tel. 9,38-25.

Kierownik i asystenci:

Kierownik: *Prof. Dr. Józef Zawadzki*; Asystent Zakładu Technologji Chemicznej Nieorganicznej przydzielony do Laboratorium do Badania Cementu: *Inż. Jerzy Sulikowski*.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Laboratorium korzysta z pełnego urządzenia Zakładu Technologji Chemicznej Nieorganicznej Politechniki Warszawskiej.

Pozatem Laboratorium posiada urządzenie do badań procesu wypalania cementu, oraz do badań fizyko-chemicz-

nych z dziedziny przemysłu cementowego i ceramicznego, między innymi:

Piec obrotowy do wypalania cementu dług. 7.00 m.

Piec elektryczny do próbnych wypalań.

Aparat Gonella do segregacji ziarn w mące cementowej.

Mikroskop, urządzenie do mikrofotografji, urządzenie do mikroprojekcji.

Urządzenie do badań promieniami Roentgena.

I tym podobne.

Jakie badania laboratorjum może przeprowadzać:

Analizy chemiczne cementu, zapraw, betonu i t. p. oraz wszelkie badania z tem związane.

Badania materiałów ogniotrwałych i ceramicznych.

Czy i na jakich warunkach laboratorjum wykonywuje badania na zamówienie:

Zamówienia przyjmuje Zakład Technologji Chemicznej Nieorganicznej Politechniki Warszawskiej za opłatą według cennika zatwierdzonego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

ZAKŁAD BOTANIKI I MIKROBIOLOGJI POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ.

Adres i telefon:

Warszawa, ul. Polna 3; telefon: centrala 842-06 wewn. 60.

Kierownicy i asystenci:

Kierownik — *Doc. Dr. Franciszek-Xawery Skupieński*; asystent — *Doc. Dr. Stanisław Wójcicki*; asystent honorowy — *inż. Stefan Eljasz*.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Zakład wyposażony jest we wszystkie pomoce naukowe, pozwalające na normalne prowadzenie badań w dziedzinie anatomji roślin, cytologii, mykologii, fizjologii roślin oraz mikrobiologii.

Jakie badania Laboratorjum może przeprowadzać:

W zakładzie prowadzone są od dłuższego czasu badania nad rozwojem grzybów niszczących budulec drzewny oraz nad stosowaniem środków zapobiegających rozwojowi tych grzybów.

INSTYTUT BADAWCZY LASÓW PAŃSTWOWYCH.

Adres i telefon.

Warszawa, ul. Wawelska Nr. 54, tel. 8-67-99.

Kierownik i Asystenci.

Dyrektor Instytutu: *inż. Jan Hausbrandt*; Kierownik spraw zagadnień mikologicznych i fitopatologicznych: *inż. Henryk Orłoś*; Kierownik spraw technologii drewna: *p. Andrzej Dąbrowski*.

INŻ. A. DZIEDZIUL, Chełmno.

ARCH. J. HANDZELEWICZ, Grudziądz.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia).

Nie podano.

Jakie badania laboratorjum może przeprowadzać.

A. Z zakresu zagadnień mikologicznych i fitopatologicznych:

a) Badanie składu gatunkowego i właściwości biologicznych grzybów, niszczących drewno na placach tartacznych;

b) Badanie grzybów t. zw. domowych i wywołujących siniznę drewna;

c) Badanie odporności drewna, zabezpieczonego od grzybów różnymi środkami.

B. Z zakresu technologii drewna:

a) Określanie wilgotności, objętościowego ciężaru właściwego i kurczliwości drewna;

b) Określanie wytrzymałości drewna na ściskanie, zginanie, ścinanie i rozciąganie;

c) Określanie spólczynnika sprężystości drewna przy ścisnieniu i zginaniu;

d) Określanie udarności, twardości, łupliwości i ścieralności drewna;

e) Wszelkie ekspertyzy, dotyczące jakości drewna.

Czy i na jakich warunkach laboratorjum wykonywuje badania na zamówienie.

Badania na zamówienie wykonywane są za opłatą. Opłaty za próby typowe (np. określenie wilgotności, wytrzymałości i t. p.) pobierane są według cennika, natomiast opłaty za badania i ekspertyzy, których nie można ująć w pewien szablon, pobierane są na podstawie zawieranych każdorazowo umów.

POLSKA FABRYKA SIATKI JEDNOLITEJ ST. HR. LEDÓCHOWSKI, S. A.

Adres i telefon:

Warszawa, ul. Przemysłowa 24/32. Tel. 9.72-35.

Kierownik i asystenci:

Inż. Br. Bukowski, St. Asystent Politechniki Warszawskiej.

Wyposażenie (główne objekty urządzenia):

Prasa Jenikego, siły 20 t. do miążdżenia walców betonowych średn. 8 cm.

Sita, wagi i t. p. do analizy kruszywa.

Prasa 20 t. i rusztowania żelazne do łamania płyt żelbetowych o rozpiętości 1,6 m. i grub. do 22 cm.

Jakie badania laboratorjum może przeprowadzać:

badania zdatności siatki jednolitej do konstrukcji żelbetowych,

badania nad technologją betonu,

kontrola betonów na budowie.

NOWOCZESNA CERAMIKA BUDOWLANA

Pod tym tytułem zamieścimy cykl artykułów, będących rozszerzeniem referatu *inż. Dziedziula* na I Kongresie Ceramicznym w 1934 r., sądząc, iż istnieje potrzeba bliższego zaznajomienia się sfer budowlanych z postęпами w dziedzinie ce-

ramiki budowlanej tego najstarszego, a zarazem najbardziej konserwatywnego materiału budowlanego. (Red.).

Stale stwierdzamy, że nietylko szerszy ogół, lecz i sfery budowlane przeważnie niedostatecznie orjentują się w

różnych gatunkach wyrabianych pustaków ceramicznych, a tembardziej w praktycznych sposobach ich użycia. Chcielibyśmy ułatwić to orjentowanie się i umożliwić taki wybór konstrukcji i materiału przy projektowaniu, któryby najlepiej odpowiadał samemu zadaniu oraz kalkulacji kosztów, na które specjalną zwracamy uwagę. Poza tem poruszamy sprawę grubości murów w Polsce.

Przytem potraktowaliśmy cały temat ze strony przeważnie praktycznej, jednak z podaniem pewnych źródeł, umożliwiających dalszą analizę. Poza tem, ponieważ praca ta przeznaczona jest przedewszystkiem, choć nie wyłącznie, dla fachowców, ograniczamy stroną opisową do koniecznych wyjaśnień, kładąc specjalny nacisk na przejrzyste i jasne rysunki.

Wysokość kosztów budowlanych jest kwestją decydującą w budownictwie powojennem, i okoliczność tę należy poważnie mieć na oku. Dążenie do potanienia budownictwa powinno być troską nie tylko zleceniodawcy budowlanego, jak w większej jeszcze mierze projektujących, przedsiębiorców oraz przemysłowców, wytwarzających poszczególne elementy budowlane. Ta druga grupa tworzących budowle winna, opierając się na doświadczeniach praktycznych i naukowych, stale poświęcać największą uwagę tej właśnie sprawie. Jednocześnie wzmocniony być winien kontakt i współpraca uzgadniająca pomiędzy projektującymi i wykonującymi budowy z jednej strony, a przemysłem wytwórczym (materiałów budowlanych), z drugiej. Dziś kontakt ten jest tylko luźny i dorywczy, co uważać należy za szkodliwe dla ruchu budowlanego. Perjodyczne wspólne zjazdy, konferencje i odczyty dyskusyjne są pożądane i niewątpliwie przyczynią się do usunięcia szeregu kosztownych nieuzgodnień.

Musimy się jednak zastrzec, by kwestję potanienia i racjonalizacji budownictwa nie identyfikować z propagandą budownictwa tandetnego.

Wywody nasze dalsze podzielimy na następujące działy:

- I. Grubość murów w Polsce z cegły pełnej.
- II. Dziurawki w murach nośnych.
- III. Pustaki do murowań wypełniających.
- IV. Pustaki stropowe.
- V. Płyty ściankowe.
- VI. Licówki.
- VII. Przewody kominowe:

Nasze tradycje budowlane, oddziedziczone po zaborcach, są różne i oczekują uzgodnienia.

Nie odbiegniemy od rzeczywistości, jeżeli stwierdzimy, że używaliśmy i używamy jeszcze obecnie w wielu wypadkach przeciętnie od 20—30% więcej materiału do budowy, niż tego wymaga istotna potrzeba. Dotąd większość budowniczych uważa wszelkie złagodzenie starych norm przedwojennych za niedopuszczalne.

Nie mamy zamiaru analizować tu całości tego zagadnienia, ograniczymy się tylko do norm, dotyczących materiałów ceramicznych, traktując cały temat ze strony, jak już zaznaczyliśmy, czysto praktyczno-życiowej.

I. GRUBOŚĆ MURÓW.

Mury pełne.

Grubość murów z cegły zależy w Polsce od indywidualne zapatrywań i tradycji, nie opartych na żadnych nau-

kowych badaniach i normach. Obserwujemy, że w tej samej miejscowości stawiają pełne mury grubości od 1 do 2½ cegieł (27 — 69 cm). Jest to zupełnie nienormalne i oczekuje gruntownej reformy i autorytatywnego uregulowania.

Mamy rezultaty długoletnich prac badawczych na polu przemarzania materiałów budowlanych dokonanych przez Szwedzką Akademię Inżynieryjną¹⁾. Rezultaty tych badań posłużyły do ustalenia norm dla obliczenia centralnych ogrzewań (PN/B—102)²⁾ i mogą służyć, przy pomocy dołączanej do tych norm mapy izotermicznej Polski, do ustalenia zalecanych grubości ścian w poszczególnych okolicach kraju.

K o m i t e t N o r m a l i z a c y j n y (Podkomisja Ceramiczna przy udziale delegatów Komisji Budowlanej i Ogrzewnictwa) winienby wobec tego opracować i zalecić orjentacyjne grubości ścian z cegły pełnej i pustaków dla poszczególnych izotermicznych części kraju, jak to ma miejsce w Szwecji.

Musimy tu poczynić pewne zastrzeżenia. Mapa izotermiczna Polski wykazuje temperatury najniższe (str. 8 Norm), które jednak nie powinny służyć dla ustalenia zalecanych grubości murów. Miarodajnymi powinny być temperatury przeciętne zimowe (naprz. Pomorze —8° C, Warszawa —12° C, Wilno —18° C), jak to ustalono dla Szwecji, gdzie wychodzą z tego założenia, że podczas kilkudziesięciu dni najniższej t° należy mocniej ogrzewać pomieszczenia, nie zaś a conto tych t° powiększać grubość murów w całym kraju.

Przy obecnej improwizacji, w/g naszych obliczeń, zużywamy przynajmniej średnio około 10% więcej cegły, niż potrzeba, t. j. jeżeli rozchód roczny cegły w Polsce równa się 1 miliardowi, niepotrzebnie zużywamy rocznie około 100 milionów cegły więcej (100.000 tys. po zł. 50 = zł. 5.000.000!) Jest to marnotrawstwo i materiału i funduszy.

Mury z izolacją.

Te same badania Szwedzkiej Akademii Inżynieryjnej wykazują, że izolacja powietrzna w odniesieniu do grubości murów równa się:

warstwa powietrza grubości	=	mur z cegły grubości
3 cm		11 cm
10 „		13 „
15 „		14 „
20 „		15 „
30 „		16 „

Przy warstwie powietrznej szerokości 3 cm w murze zaoszczędzamy 11 cm grubości muru z cegły pełnej.

¹⁾ Prof. H. Kreüger i A. Eriksson. „Untersuchungen über Wärmeisolvierungsvermögen von Baukonstruktionen“. Berlin 1923 r. (tłom.).

C i s a m i. „Undersökninger rörande i t. d.“ Handlingar Nr. 36. Stockholm 1924 r.

I n ż. A. D z i e d z i u l. „Zdolność izolacyjna materiałów budowlanych“ 1931 r.

²⁾ Polskie Normy B—102. Normy dla obliczania ogrzewań centralnych w Polsce. 1934 r.

Obrazuje to znaczenie izolacji powietrznej. Niestety — tylko w b. rzadkich wypadkach murujemy z izolacją powietrzną. Czy nie lepiej zastosować izolację powietrzną zamiast różnych kosztownych patentowanych środków izolacyjnych?

Jeżeli natomiast zapelnąć szczeliny materiałem izolującym, to powiększymy izolację w porównaniu z izolacją powietrzną:

przy suchej mielonej glinie o	50%
„ żużlu koksowym o	52%
„ węgla drzewnym o	65%

Interesujących się szczegółami — odsyłamy do broszury inż. Dziedziula.

II. DZIURAWKI W MURACH NOŚNYCH.

Panuje przekonanie, że pustaki służyć mogą przeważnie jako materiał wypełniający szkielety żelazne lub żelbetowe. Długoletnie doświadczenia zagraniczne wykazały, że pustaki są doskonałym materiałem, zastępującym cegłę pełną pod względem nośnym nawet w domach kilkakpiętrowych. Jeżeli rzucimy okiem na budownictwo zagraniczne, szczególnie w Niemczech, Francji i U. S. A., to zobaczymy, w dużej mierze stosują tam dziurawki i pustaki, za wyjątkiem budowli fabrycznych lub budowli narażonych na specjalne wstrząsy.

Wszędzie dziurawka jest stosowana zamiast cegły pełnej ze względu na szereg korzyści zarówno w kierunku potania jak i przyspieszenia procesu budowy.

Pamiętać bowiem należy, że pustaki i dziurawka są tańsze o 40—50% w transporcie jako o tyleż lżejsze od pełnej cegły, dają oszczędności w robociznie dzięki możliwości stosowania większych formatów, mury z cegieł pustych szybciej wysychają, a przede wszystkim dzięki zwiększonej zdolności izolacyjnej stosowanie pustaków pozwala na zaoszczędzenie na grubości ścian zewnętrznych.

Nie będziemy wliczać tu wszystkich gatunków pustaków, lecz zatrzymamy się na tych, które, naszym zdaniem, są tanie, proste i celowe.

Przedewszystkiem podajemy znormalizowane dziurawki z wyklę (27×13×6 cm), podwójne (27×13×13 cm) i poczwórne (27×27×13 cm) według podanych rysunków (Polskie Normy PN/B—304).

Tablica orientacyjna
wymiarów, wagi i cen dziurawek

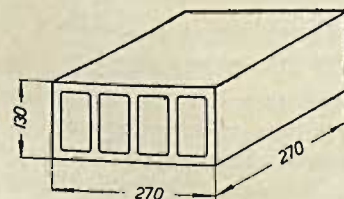
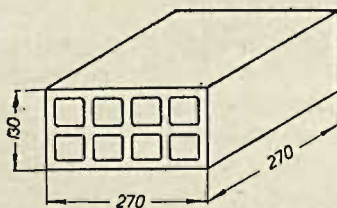
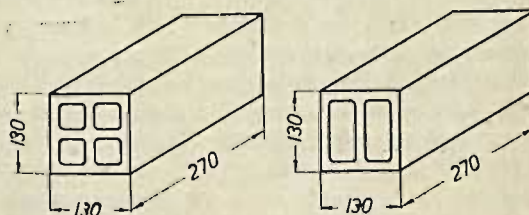
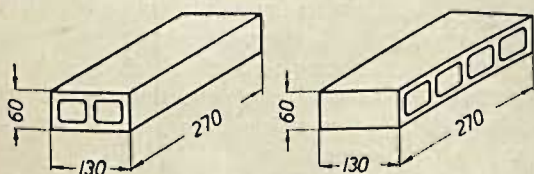
Gatunek	Wymiar w cm	Minimalna grubość ścianek w m/m	Waga 1 sztuki w kg.	Cena 1000 szt. fr. plac cegielnia w zł.
Cegła pełna	27x13x6	—	3,5—4,2	40.—
Dziurawki:				
Typ I. Pojedyncza	27x13x6	12	2—2,3	38—40.—
„ II. „	„ „	„	2,1—2,3	„ „
„ III. Podwójna	27x13x13	15	3,5—4,2	75—80.—
„ IV. „	„ „	„	3,7—4,—	„ „
„ V. Poczwórna	27x27x13	„	7,5—7,8	150—160.—
„ VI. „	„ „	„	7—7,4	160—170.—

Cyfry te są przybliżone i zależne są od lokalnych warunków: gliny i sposobów produkcji.

Komitet Normalizacyjny ustalił jednolitą wytrzymałość dziurawek na ściskanie na 50 kg/cm² i dopuścił ich użycie jako elementu nośnego w murach — wzamian cegły pełnej. Warunek: min. grubość ścianek dziurawek z wyklęch 12 mm/mm, podwójnych i poczwórnych 15 m/m.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że dopuszczalne obciążenie na zaprawę w spoinie = 6 kg/cm², zaś największe obciążenie pod belką obciążoną w murze równa się 7,15 kg/cm² (patrz Przegląd Ceramiczny Nr. 12/32), dochodzimy do przekonania, że dziurawki przewyższają te normy 7-krotnie i odpowiadają normom budowlanym. Replika: mur musi wykazywać 10-krotnie większą wytrzymałość, niż rzeczywiste obciążenie w murze (wg. przepisów b. M. R. P.). Przepis ten jest nieuzasadniony praktycznie, bowiem jeżeli zaprawa spoiny nie wytrzyma, to i cegła tu nie pomoże. A jeżeli budynek obliczony jest na silne wstrząsy, to buduje się nie z cegły, lecz z żelbetu lub stali. Mur zawsze pęka wzdłuż spoin, nigdy nie pęka cegła w murze, nawet najgorsza!

O ile jakieś miejsce w murze jest specjalnie mocno obciążone, można dziurawki w dowolnym miejscu zamienić cegłą pełną.

(Dalszy ciąg nastąpi).

NIEDYSKRECJE BUDOWLANE

Technika betonu i żelbetu zrobiła i robi w dalszym ciągu znaczne postępy. Coraz głębiej wnikamy w procesy wiązania i twardnienia zaprawy cementowej i strukturę wewnętrzną konglomeratu betonowego. W ślad za tem unowocześnia się przepisy co do projektowania i wykonywania konstrukcyj żelbetowych.

Niestety ta ewolucja zbyt mały odźwięk znajduje w praktyce, znajomość wydanych norm z tej dziedziny jest jeszcze ciągle zbyt mała, a z tego powodu ich realizacja ze szkodą dla techniki i nauki odbywa się bardzo małymi i nadzwyczaj lekliwymi etapami.

Nic jednak dziwnego skoro ciągle jeszcze spotykamy się z projektantami, którzy nie umieją sobie dać rady z najprostszymi zagadnieniami w konstrukcjach żelbetowych i wypuszczają ze swym podpisem projekty zdradzające kompletny analfabetyzm.

Jeszcze gorzej dzieje się na terenie wykonawstwa i to zarówno po jednej i drugiej stronie „barykady“, jak została ochrzczona przez jednego ze „świątłych“ kierowników poważnej instytucji zleceńodawczej „harmonijna“ współpraca kierownika budowy i przedsiębiorcy.

Biedzą się nasi naukowcy nad subtelnyimi tematami z zakresu współczynnika wodo-cementowego, kapilarności i próżni w kruszywie, szczelności betonu, a tymczasem wielu, zajmujących niestety ważne stanowiska w budownictwie, nie umie rozróżnić pojęcia wiązania i twardnienia cementu. W dyskusjach zabierają głos „fachowcy“, którzy mówią o tem, iż beton nie uzyskał potrzebnej wytrzymałości, gdyż nie pozwolono mu... wyschnąć.

Obserwując wyniki przetargów stale dziwnym się znacznym rozpiętościom sum złożonych ofert. Zastanawiamy się nad tem, jakie przyczyny składają się na to gospodarczo niewytłumaczalne zjawisko.

Ostatnio kilka przykładów daje pewną ilustrację dróg, po których idzie „doświadczona“ myśl kalkulacyjna niektórych oferentów.

Jedni mają zasadę kalkulowania nie odrywając się ani na chwilę od swego biurka. Dla nich obojętne są warunki terenowe i miejscowe wykonywanej budowy jak również nie mają potrzeby zaznajomienia się z projektem. Kalkulują zawsze według szablonu, którego nawet nie kontrolują przez zestawienie z życiem. Efekt tej metody kalkulacji jest bardzo prosty. Gdy się u jednego z takich oferentów zbierze największa ilość omyłek in minus, wtedy na przetargu okazuje się on najtańszy i to zazwyczaj ze znacznym odbiegnięciem od innych oferentów.

Przecież znany jest wypadek, iż pewną konstrukcję ujętą w ryzalce a nie należącą do szablonowych oferowano w rozbieżności cen około 1200% poprostu dlatego, iż wielu oferentów nie zaznajomiło się z odnośnym projektem. W innym wypadku skarbiec, do którego same drzwi kosztują około 3500 złotych, niektórzy oferowali w całości za 1000 zł.

Inni, smażąc masowo kosztorysy, nie doczytują do końca warunków i tekstów kosztorysowych. Znany jest wypadek, iż jedno przedsiębiorstwo musiało wykonać zbrojenie konstrukcji żelbetowej łącznie z dostawą żelaza w cenie kilku groszy za kilogram, gdyż, oferując tę robotę, przypuszczało, iż oferuje tylko samą robociznę. Tania oferta na przetargu okazała się prezentem dla właściciela budowy z całej ilości żelaza.

Jeszcze inni odznaczają się umiejętnością zdobywania i wykorzystywania potrzebnych informacji przed przetargiem. Ostatnio odbył się przetarg, na którym utrzymała się pewna firma z dość dużym odchyleniem w sumie ofertowej. Realizacja budowy przyniosła rozwiązanie tej zagadki. Cała różnica sumy ofertowej, mieściła się w jednej pozycji, którą „przypadkowo“ nie będzie wykonywana.

Wadja i kaucje są terenem nieprawdopodobnych wyczynów biurokratycznych.

Jedno z przedsiębiorstw wykonywało dla pewnej instrukcji dwie roboty na zasadzie dwu oddzielnych umów. Do chronologicznie wcześniejszej umowy jako kaucję firma złożyła zapis hipoteczny na pierwszym miejscu hipoteki. Zapis ten wyczerpywał zaledwie część, dopuszczalniego w myśl przepisów, obciążenia wartości danej nieruchomości na kaucje i dlatego do drugiej z kolei umowy dla tej samej instytucji firma dodatkowo obciążyla tę nieruchomość drugim zapisem kaucyjnym mieszczącym się w granicach dopuszczalnego obciążenia.

Jakież było zdziwienie firmy, gdy wydział prawny zakwestjonował dopuszczalność przyjęcia tego zapisu jako kaucji, gdyż zapis ten jest zrobiony na drugim miejscu hipoteki. Nic nie pomogły tłumaczenia, że pierwsze miejsce jest zajęte przez tę samą instytucję i że suma obu zapisów mieści się w granicach dopuszczalnego procentu obciążenia.

Maszyna biurokratyczna pozostała głuchą na najbardziej logiczne argumenty, dosłowne tłumaczenie przepisów wzięło górę nad zdrowym sensem.

ŻYCIE BUDOWLANE

SUBWENCJONOWANIE BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO W POLSCE.

W „Polsce Gospodarczej“ (zeszyt 19), w artykule p. t. „Subwencjonowanie budownictwa mieszkaniowego“, p. M. K., jeden z czynnie tworzących naszą politykę mieszkaniowo-budowlaną w ostatnich latach, daje bardzo ciekawą syntezę tej polityki na odcinku kredytowym od pierwszej ustawy o rozbudowie miast do ostatniej chwili.

Ze względu na interesujące ujęcie tematu jak i źród-

łowy charakter informacji, uważamy za wskazane podać naszym Czytelnikom szereg wyjątków z tego artykułu.

Po przedstawieniu genezy i przebiegu polityki budowlano-mieszkaniowej na zachodzie, w zakresie subsydjowania budownictwa ze środków publicznych, autor przechodzi do omówienia stosunków polskich.

„W Polsce przebieg zjawisk w omawianej dziedzinie jest podobny, jednak mniej dobitny. Z chwilą stabilizacji waluty życie wysunęło problem budownictwa. Na mocy

ustawy o rozbudowie miast z 1925 r., a następnie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o rozbudowie miast z 1927 r. Państwo uruchomiło kredyty budowlane, mieszczące w sobie subwencje dla budujących. Kredyt ten udzielany był do 1932 r. wszystkim budującym na wszystkie mieszkania. Wysokość kredytu (w stosunku do kosztu budowy) uzależniona była od cech prawnych kredytobiorcy (gmina instytucja społeczna, spółdzielnia mieszkaniowa, spółdzielnia budowlana i osoba fizyczna), a od charakteru finansowego mieszkania.

Ten stan rzeczy pociągnął za sobą istotne skutki. Ponieważ wysokość kredytu ustalana była w procentach kosztów budowy, przeto budujący większe mieszkanie otrzymywał wyższy kredyt, a zatem większą subwencję ze środków publicznych. Mieszkanie robotnicze — 1 do 1½-izbowe — korzystało z najniższych subwencji.

A zatem im większe wymagania budującego, względnie korzystającego z mieszkania — tem wyższa subwencja ze środków publicznych.

Zmianę w dyspozycji subwencjami budowlanymi przyniósł rok 1932. Uruchomione zostały w tym roku kredyty dla t. zw. drobnego budownictwa mieszkaniowego na odmienny niż uprzednio zasadach. Wysokość kredytu ograniczona została dwiema granicami: nie więcej niż 50 procent kosztów budowy i nie więcej, niż zł. 4,000 na dom, w zasadzie jednorodzinny. Tem samem usatłona została maksymalna granica subwencji na mieszkanie. Nowe zasady finansowania budownictwa, w niewielkim stosunkowo zakresie zmienione w latach następnych, zrationalizowały gospodarkę subwencjami, zredukowały je, orjentacyjnie biorąc na mieszkanie 4-izbowe 3-krotnie — w stosunku do norm, obowiązujących w okresach poprzednich. Obniżenie norm kredytowych i subwencji nie wpłynęło hamująco na rozwój budownictwa. Przeciwnie, zapotrzebowanie z reguły przewyższało podaż, w związku z czem w r. ub. podniesiony został kontyngent kredytów budowlanych o zł. 10 miljn. (do zł. 40 miljn.).

Wreszcie, dalsza zmiana w dyspozycji subwencjami budowlanymi nastąpiła w roku bieżącym. Mianowicie, rozporządzeniem Ministra Skarbu z dn. 13 kwietnia r. b. stopa procentowa od pożyczek budowlanych, przyznanych po dniu wejścia w życie wspomnianego rozporządzenia, podniesiona została do 4 procent w stosunku rocznym (zamiast dotychczasowych 3). Oznacza to zmniejszenie dopłat z tytułu różnicy oprocentowania o jeden procent w stosunku rocznym, t. zn. orjentacyjnie o 40 procent.

To ostatnie posunięcie wydaje się być aż nadto uzasadnionem. Z punktu widzenia atrakcyjności kredytu, zwyżka stopy procentowej nie odgrywa istotnej roli; decyduje bowiem norma kredytowa i łatwość uzyskania kredytu; daje natomiast oszczędności dla Skarbu.

Jest to niewątpliwie duży krok w kierunku racjonalizacji gospodarki subwencjami budowlanymi. Zmniejsza subwencje dla mieszkań większych i średnich. I jeśli na rynku kredytowym stopa procentowa ujawniać będzie dalszą zniżkę, można mieć nadzieję, że w niedalekiej już przyszłości subwencjonowanie budowy i użytkowanie mieszkań ograniczone zostanie do mieszkań pierwszej potrzeby.

Wówczas dopiero proces dostosowywania gospodarki subwencjami do hierarchji zadań będzie definitywnie zakończony“.

WYCIECZKA NA WYSTAWĘ ŚWIATOWĄ DO BRUKSELI.

Wycieczkę do Brukseli na Wystawę Światową i celem zwiedzenia budowli inżynierskich Belgji organizuje Polski Związek Inż. Budowlanych w czasie od 23 - 30 czerwca r. b.

Koszt udziału razem z paszportem i wizami wynosi od 270 zł. plus dojazd do st. Zbąszyń. Przy zamówieniu hoteli z utrzymaniem koszt wzrasta o 100 zł. Zgłoszenia do 5 czerwca przyjmuje Związek Inż. Bud. Warszawa, Czackiego 1.

KONKURS NA PRACĘ O RUSZTOWANIACH BUDOWLANYCH.

Jury ogłoszonego przez Instytut Spraw Społecznych konkursu na pracę o rusztowaniach budowlanych ze stanowiska bezpieczeństwa pracy, w składzie:

p. W. Adamiecki — vdyr. Instytutu Spraw Społecznych, jako przewodniczący,

p. K. Turnowski — delegat Instytutu Spraw Społecznych,

pp. A. Mazurkiewicz i A. Lutze-Birk — delegaci Ministerstwa Opieki Społecznej,

pp. J. Beill i S. Kruszewski — delegaci Ministerstwa Spraw Wewnętrznych,

pp. S. Pronaszko i R. Piętkowski — delegaci Stowarzyszenia Zawodowego Przemysłowców Budowl.,

pp. G. Trzeiński i R. Miller — delegaci Związku Stowarzyszenia Architektów Polskich,

p. I. Luft — delegat Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych.

postanowiło przyznać I nagrodę w sumie zł. 600.— pracy pod godłem „O K O“, II nagrodę w sumie zł. 400.— pracy pod godłem „BEZPIECZEŃSTWO PRACY“, dwie III nagrody po zł. 200.— pracom oznaczonym godłami: „ZBROJARZ“ i „PROSTE I BEZPIECZNE“. Poza tem Jury wyróżniło i przeznaczyło do zakupienia prace oznaczone godłami: „M 333“ i „INEK“ oraz nieoznaczone godłem prace: p. Nazarkiewicza z Jarosławia i p. Świtka z Inowrocławia.

Po otwarciu kopert okazało się, że I nagrodę otrzymuje p. Leon Malecki z Warszawy, II nagrodę p. inż. BIASION z Katowic, III nagrodę p. Ceglowski ze Lwowa i inż. Olszak z Cieszyna. Wyróżnienia otrzymali: p. Olszak z Cieszyna, p. Albin Wiktor z Krakowa, p. Świtek z Inowrocławia i p. Nazarkiewicz z Jarosławia.

Zgodnie z warunkami konkursu, prace nagrodzone lub zakupione stają się własnością Instytutu, inne zaś prace, podlegają zwrotowi w ciągu miesiąca od daty rozstrzygnięcia konkursu: i w tym czasie mogą być odebrane w Instytucie Spraw Społecznych za zwrotem pokwitowania otrzymanego przy składaniu pracy konkursowej.

RUCH BUDOWLANY W WARSZAWIE, A PRZYROST LUDNOŚCI.

W ostatnim Miesięczniku Statystycznym Zarządu Miasta Warszawy zostały opublikowane, bardzo interesujące dane, które pozwalają zorjentować się w stosunku przyrostu ludności stolicy, do ruchu budowlanego za ostatnie lata.

Ruch ludności Warszawy ilustrują następujące cyfry:

Rok	Ludność w dniu 31 grudnia	Przyrost ludności		
		naturalny	napływowy	razem
1931	1.173.808	5.151	18.117	23.268
1932	1.181.187	1.791	5.388	7.179
1933	1.200.240	2.663	16.390	19.053
1934	1.220.303	3 515	16.548	20.063
razem				69.563

Równocześnie ilość ukończonych mieszkań i izb w nowych budowlach, nadbudowlach i przebudowlach wynosiła:

Rok	Ilość ukończonych	
	mieszkań	izb
1931	2681	6777
1932	1522	3486
1933	1171	2784
1934	2137	4755
razem	7511	17802

Z zestawienia obu tablic widzimy, iż dopływ nowych izb za ostatnie cztery lata odpowiada 1 izba 3,9 osób, a zatem sytuacja mieszkaniowa w stolicy uległa dalszemu pogorszeniu.

KATOWICE:

Komisja Organizacyjna O. P. L. biernej woj. śląskiego urządziła dnia 11 b. m. zebranie przy udziale delegatów województw: krakowskiego, kieleckiego i warszawskiego. Przewodniczący sekcji organiz. dr. Z. Robel zapoznał zebranych z dotychczasowym stanem organizacyjnym O. P. L. biernej na tut. terenie, poczem inż. Witold Kłębkowski wygłosił odczyt na temat:

„Wpływ problemów O. P. L. biernej na budownictwo i urbanistykę“. Odczyt ten był ilustrowany szeregiem rysunków.

W czasie od dnia 13 maja do 7 czerwca włącznie urządzi się tu kurs techniczny O. P. L. dostępny dla inżynierów na kierujących stanowiskach w urzędach i przemyśle. Wykładać będzie 13 prelegentów poruszając zagadnienia związane z O. P. L. bierną.

Województwo śląskie interesuje się żywo zagadnieniami O. P. L. biernej. Ochrona ta jest związana z dużymi inwestycjami budowlanymi, dziś dopiero przeczuwanymi. Realizacja ich będzie możliwa przy uświadomieniu społeczeństwa o ich wartości, konieczności i skuteczności.

KRÓTKIE DANE FACHOWE DOTYCZĄCE PODŁÓG GUMOWYCH.

Jako uzupełnienie wzmianki o podłogach gumowych zamieszczonej w zeszycie poprzednim (4) Przeglądu Budowlanego, podajemy obecnie kilka dalszych informacji na ten temat. Naklejanie płyt gumowych bezpośrednio na beton lub cement (mowa tu o nowych budowlach, gdzie płyty gumowe zastąpić mają innego rodzaju podłogi), nie przedstawia żadnych trudności, podstawowym jednak warunkiem osiągnięcia jaknajlepszych wyników jest, aby beton lub cement były zupełnie suche. Płyt gumowych nie można absolutnie wyklejać na betonie leżącym bezpośrednio na ziemi, w tym wypadku beton nie wyschnie z powodu wchłaniania wilgoci z ziemi, należy więc podłożyć na beto-

nie warstwę asfaltu, gatunek którego musi być tak dobrą, aby nie ulegał zniekształceniom pod wpływem ciężarów, jak szafy, stoły i t. p. Podłoże betonowe winno być zupełnie równe, wtedy podłoga gumowa przylegać będzie zupełnie dobrze, nie będą powstawały wzdęcia, ani załamania.

„Ruboleum“ wykleja się również bardzo dobrze na innych podłogach, jak drewniane, terrakotowe, marmurowe, należy jednak pamiętać, aby podłoże drewniane było zupełnie równe i gładkie, aby nie ugięło się pod ciężarem ludzkim.

Gdy podłoże jest już należycie przystosowane do wyłożenia płytami gumowymi, a więc po upewnieniu się, że niema powłoki z farby olejnej, tłuszczów, pasty do froterowania i po usunięciu i zmieceniu brudu i kurzu (szczególnie ważne jest to przy podłogach betonowych), przystąpić można do wyklejania.

Podłogi gumowe są bardzo trwałe. Jak wykazały badania, płyty „Ruboleum“ wyrobu Zakładów Kauczkowych „Piastów“ S. A. są trzykrotnie trwalsze od linoleum, dwukrotnie od podłogi drewnianej sosnowej i tak samo prawie trwałe jak klepka dębowa.

Zalety zaś są tak poważne, że podłogi tego rodzaju powinny znaleźć szerokie zastosowanie wszędzie tam, gdzie chodzi o wygodę, czystość, higienę, gdyż 1) wybitnie zmniejszają zmęczenie podczas chodzenia i z powodu elastyczności są przyjemne w chodzeniu, 2) całkowicie usuwają hałas, 3) są złym przewodnikiem ciepła, 4) są niepalne, dopiero bezpośredni styk z przedmiotem ogrzanym powyżej 500° C może zapalić Ruboleum, 5) gładka powierzchnia chroni przed przyczepnością kurzu, 6) nie posiada szpar, jakie posiadają prawie zawsze inne podłogi, 7) łatwe są do utrzymania w należytej czystości, 8) nie wsiąka w nie woda, a więc nie wprowadza się wilgoci do pomieszczeń, 9) istnieje możliwość wykonania najbardziej artystycznych kompozycji kolorystycznych.

Podłogi gumowe „Ruboleum“ zmywa się wodą i szarem mydłem. Dla wypadku zaś bardzo silnego zbrudzenia — Zakłady Kauczkowe „Piastów“, S. A. wyrabiają specjalną pastę, która całkowicie zmywa brud i czyni podłogę jak nową. — Oprócz tego wyrabiana jest pasta dla osiągnięcia ładnej, błyszczącej powierzchni. Nie należy stosować pasty znajdującej się w handlu, jako zawierającej terpentynę, szkodliwie działającą na gumę.

Cena podłóg gumowych jest niższą, niż cena linoleum i terrakoty pierwszego gatunku, nieco wyższą od klepki drewnianej. Jeżeli zaś przyjmiemy pod uwagę trwałość i tak wszechstronne zalety podłóg „Ruboleum“, to nawet przy jednorazowym większym wydatku koszty te całkowicie się zamortyzują, przy równoczesnym osiągnięciu tych efektów, o które chodzi w nowoczesnych budowlach — wygodę, czystość i estetykę. *inż. Edmund R.*

OSTATNIE PRZETARGI

Budowa tunelu osobowego na st. Pruszków — Dyr. Okr. Kol. Państw. w Warszawie — 4.V. 1935 r. (Biul. Przet. prz. 892).

F I R M A	Zł.
Lisowski i S-ka, Warszawa, Nowy- Świat 46	36.000
Betopol	46.000

Wykonanie ścianek peronów osobowych na przyst. Włochy, Ursus, Piastów i na st. Pruszków — Dyr. Okr. Kol. Państw. w Warszawie — 2.V. 1935 r. (Biul. Przet. prz. 879).

F I R M A	Zł.	Zł.
Peregał B., Warszawa, Jagiellońska 22	58.075.— — 2%	56.912.52
Betopol	58.856.75 — 3%	57.091.05

Wykonanie IV Peronu osobowego na st. Warszawa Gł.
Dyr. Okr. Państw. — 24/IV-1935 r. (Biul. Przet. prz. 859)

F I R M A	Zł.
Odnowa, Warszawa, Długa 26	29.914.55
Sp. Prac. Umysłowych	33.456.—
Czeżowski i Strug	35.168.20
Heybowicz Kazimierz	40.317.—
Szumowski	48.459.—
Oppman i Kozłowski	49.034.—

Powiększenie hali dla podróżnych na dolnym poziomie
st. Warszawa-Główna Osobowa — Dyr. Kol. Państw.
w Warszawie — 26/IV-1935 r. (Biul. Przet. przet. 276).

F I R M A	Zł.
Odnowa	74.245.40
Pukiński	81.297.95
Sikorski	91.568.22
Lisowski i S-ka	96.512.90
Moczygęba	98.959.65
Oppman i Kozłowski	103 210.60
Świerczyński	108.500.—

Roboty ziemne, torowe i odwodnienie na st. postojowej
Grochów — przet. 10/V.1934 (Biul. Przet. prz. 908):

F I R M A	Zł.
Jabłoński i Nadratowski	157.029
Odnowa	199.984
Landau	215 500
Oppman i Kozłowski	319.622

Budowa wiaduktu na ul. Bema w Warszawie — Dyr. Okr.
Kol. Państw. — 27/IV.1935 r. (Biul. Przet. przet. 868).

F I R M A	Zł.
Odnowa	174 000.—
Stronczyński i Bojarski, Warszawa, ul. Marszałkowska 17	184.676.30
Popielski i S-ka	202.920.—
Sierzpowski i Morawski	210.971.10
Czeżowski i Strug	621.681.—
Sawicki i Bobieński	222.883.—
Budopol	232.282 75
Szumowski	248.746.—
Oppman i Kozłowski	271.025.30
Budowa	275.123.—
Landau	281.212.—
Szerman i Jaworski	318.627.50
Sp. Prac. Umysłowych	353.998.—

Budowa została zlecona firmie Stronczyński i Bojarski.

Roboty ziemne i budowa kolektora na odcinku Warszawa
Zachodnia — Dyr. Okr. Kol. Państw. w Warszawie —
7.V. 1935 r. (Biul. Przet. prz. 890).

F I R M A	Zł. roboty ziem.	Zł. kolektor
Popielski W. inż. i S-ka, War- szawa, Al. Jerozolimskie 37	401.839	33.402
Sierzpowski i Morawski	448.471	52.871
Haciewicz i Serwiński	461.835	34.265
Sawicki i Bobieński	466.700	51.484
Odnowa	474.460	35.872
Drogi i Mosty	480.259	55.639
Lempicki	535.797	46.015
Sp. Prac. Umysłowych	566.000	59.468
Oppman i Kozłowski	596.066	45.061
Stronczyński i Czarnota-Bojar- ski	602.396	47.921
Szulc-Holnicki	—	44.536

Zbrojownia Nr. 2 — bud. admin. Nr. 42 — Stalowa 58 —
Całość budowy obj. 6100 m³ łącznie z robotami rozbiórko-
wymi i instal. na sumę około 10.000 zł. — przet ograna.
16.IV. 1935 r.

F I R M A	Zł.
Podlecki i Słobodziński, W-wa, Nowo- grodzka 7	207.092
Haciewicz i Serwiński	209.138
Rolecki	211.121
Wąsik	215.920
Spółdz. Cechm. Budownictwa	219 033
Weber	222.180
Piasecki i Chrzanowski	223.681
Stronczyński i Bojarski	231.185
Sosonko i Wojciechowski	246.645
Oppman i Kozłowski	249.851
Czudowski	250.985

Budowa magazynu dla Zbrojowni Nr. 2 ul. Stalowa 58 —
przet. ogr. — 2/V-1935 r.

F I R M A	Zł.
Podlecki i Słobodziński, Warszawa, Nowogrodzka 7	468.000
Rolecki J.	472.000
Weber J.	495.000
Warsz. Tow. Techn. Budowlane	509.000
Haciewicz i Serwiński	517 000
Krzyżanowski, Gdynia	517.000
Sawicki i Bobieński	545.000
Szymkowiak	548.000
Oppman i Kozłowski	554.000
Stankiewicz J.	569.000
Spółdz. Cechmistrzów Budownictwa	585.000
Wąsik K.	603.000

Przebudowa budynku Nr. 7, Zbrojownia Nr. 2, ul. Stalowa
Warszawa, przet. ogr. — 7.V. 1935 r.

F I R M A	Zł.	Zł.
Spółdzielnia Cechm. Budownictwa, Warszawa ul. Klonowa 5	101 384.20 — 4%	97.328.83
Wąsik K.	101.179.74 — 2%	99.146.35
Cieślak D.		102.840.08
Trojanowski W.	112.077.33 — 5%	106.473.43
Podlecki i Słobodziński		107.699.90
Wspólna Praca		108.285.42
Wójcicki i Spółka		112.531.40

Budowa Magazynu Głównego, Zbrojownia Nr. 2,
ul. Stalowa, Warszawa przet. ogr. — 7.V. 1935 r.

F I R M A	Zł.
Podlecki i Słobodziński, Warszawa, Nowogrodzka 7	468.166.18
Rolecki J.	472.375.95
Jaśkiewicz, Równe	495.396.34
Warsz. Tow. Techn.-Budowlane	508.651.79
Haciewicz i Serwiński	516.981.90
Krzyżanowski i S-ka, Gdynia	517.078.32
Sawicki i Bobieński	544.787.08
Szymkowiak, Częstochowa	548.137.49
Oppman i Kozłowski	554.222.62
Stankiewicz J.	568.518.50
Cedroński J.	584.907.69
Wąsik K.	602.813.08

Kompleks budynków centralnego składu skrzyń na Forcie
Bema — przet. ogr. — 15.IV 1935 r. — (sumy w tys.
złotych).

F I R M A:	stolarnia	sortow- nia	magazyn	kołłow- nia	r a z e m
Zjedn. Inżynierowie, W-wa ul. Mianowskie- go 11	121	28	22	9	180
Trawers	124	27	22	10	184
Oppman i Kozłowski	126	29	24	10	188
Służewski i Tański	127	29	23	10	189
Stronczyński i Bojarski	128	28	23	11	190
Piasecki i Chrzanowski	129	32	25	10	196
Czeżowski i Strug	126	30	24	11	190
					+3% 196

Budowa kompleksu budynków dla Warszt. Amun. Nr. 1
przet. ogr. 24/IV-1935 (sumy w tys. złotych)

F I R M A	kołłow- wnia	komin	czopuch	przybu- dówka	Razem
Rołecki J. W-wa, Al. Szucha 16	76	18	6	35	135
Trawers	85	20	7	36	148
Zjedn. Inżynierowie	87	—	8	38	—
Piasecki i Chrzanowski	89	22	8	40	159
Oppman i Kozłowski	86	25	7	42	161
Sp. Inż. Meljor.	95	22	8	41	166
Czeżowski i Strug	98	25	8	41	172

Budynki administracyjne dla Warszt. Amun. Nr. 1 przet.
ogr. — 29/IV-1935 r.

F I R M A:	Zł.
Zjednoczeni Inżynierowie, Warszawa, ul. Uniwersytecka 4	318.000
Warsz. Tow. Tech. Budowlane	325.000
Haciewicz i Serwiński	352.000
Oppman i Kozłowski	367.000
Sp. Inż. Meljoracji	373.000
Weber J.	374.000

Przebudowa elektrowni na Forcie Bema w Warszawie
przet. ogr. 11/V.1935.

F I R M A	Zł.
Haciewicz i Serwiński	80.800
Rolecki	81.300
Zjednoczeni Inżynierowie	83.100

Budowa warsztatów mechanicznych w Górze Kalwarji —
kub. ok. 14.200 m³ Fund. Kwaterunku Wojskowego —
29/IV-1935 r. (Biul. Przet. przet. 895).

F I R M A	Zł.
Spółnia Budowlana	437.776.45
Wójcicki inż. i Spółka	438.334.45
Zjedn. Ceramiczno-Budowlane	443.571.43
Cieślak D.	448.043.46
Szretter O. i S-ka	462.366.62
Podlecki i Słobodziński	466.081.—
Przymysł i Budowa	471.932.50
Budopol	491.631.36
Filanowicz i Suchowolski	494.999.88
Dłuski i Puzyna	496.246.16
Spółdzielnia Ceramistrzów Budow- nictwa	496.275.67
Czudowski A.	497.956.50
Plachecki i Piekutowski	499.850.95
Szumowski	588.984.40

Budowa i przebudowa zabudowań Gł. Składn. Mat. Pocz.
przy ul. Ludnej — Dyr. Okr. Pocz. i Telegr. w Warszawie
— 23.IV. 1935 r. — (Biul. Przet. przet. 870).

F I R M A	Zł.
Przeds. Inż. Bud. Budokan	611.000
Kasperowicz i Piefkowski	633.000
Niebalski S.	643.000
Górski St.	665.000
Cutman H.	693.000
Zjedn. Sp. Bud. Ceram.	700.000
Wołkowiński i Łęcki	706.000
Szretter i S-ka	720.000
Haciewicz i Serwiński	745.000
Karowski i Kurowski + Sawicki i Robieński	755.000
Budopol	775.000

Budynek stołowni (druga serja robót) dla P. Z. L. na Okęciu — przet. ogran. — 14.V.1935.

F I R M A	Zł.
Filanowicz i Suchowolski	239.649
Rolecki	243.160
Warsz. Tow. Techn. Bud.	258.844
J. Weber S. A.	269.649
Projanowski W. (bez stolarki)	203.272

Wykonanie robót ziemnych i budowli sztucznych torowiska linii kolejowej Toruń-Sierpe — Dyr. Okr. Kol. Państw. w Toruniu — 11/V-1935 r. (Biul. Przet. prz. 919).

F I R M A	I odcinek rob. ziemne 340 tys. m ³ wykopu, rob. beton. 3.000 m ³ , rob. żelazobeton. 260 m ³	II odcinek rob. ziemne 330 tys. m ³ wykopu, rob. beton. 3.430 m ³ , rob. żelazo-beton. 240 m ³	III odcinek rob. ziemne 360 tys. m ³ wykopu, rob. beton. 4.000 m ³ , rob. żelazo-beton. 340 m ³	IV odcinek rob. ziemne 210 tys. m ³ wykopu, rob. beton. 3.870 m ³ , rob. żelazo-betonowe 330 m ³
Karbowski i Kurowski	819 913	—	—	—
Tor	834 259	653.060	—	—
Sawicki i Bobieński	—	—	848.351	—
Żabierek i Szczepankiewicz	—	—	856.141	455.079
Robdok	—	666 837	—	—
Szemiot i Grynberg	—	692 124	—	—
Czeżowski i Strug + inż. Bachański	—	710.435	—	502.839
Rozbudowa	841.171	—	856.614	—
Drogi i Mosty	—	—	—	508.362
Szretter i S-ka	—	—	—	561 388
Tow. Pol. Fr. Rob. Publ.	—	—	—	576.067
Budopol	923 895	713.862	941.451	589.763
Butarewicz i Aramowicz	918.798	776.602	—	584.009
Oppman i Kozłowski	909 431	729.116	949.401	599.620
Stronczyński i Bojarski	924 499	723.956	952 057	587.373
Sp. Inż. Kom.	939.107	739.315	977.275	590.105
Wójcicki + Plachecki i Piekutowski	978.449	715 059	1.084 777	604.673
Pośpiech — Chojnice	—	—	—	666.819
Drogomost	—	813 010	—	—
Czudowski	1.172.599	982.730	1.236.689	774.758
Katebe	1.057.976	998.464	1.119.391	882.971
Dluski, Puzyna i S-ka	1.245.112	1.023.971	1.201.518	751.755
Pedab	1.324.193	1.226.924	1.556.016	1.064.322

Dom Harcerstwa Polskiego w Warszawie — przet. ogr.

F I R M A	Zł.
Stol. Spółka Budowlana	293.406.49
Spół. Przed Budowl. W-wa, Ustroń 2	299.033.42
Roth Fr.	317.025.30
Rogaczewski i Szulakiewicz	326.932 74
Sosonko i Wojciechowski	330.800.79
Piasecki i Chrzanowski	333.730.35
Hildt J.	334.805.66
Szalk i Lublicki	364.421.64

Robotę otrzymało Spół. Przeds. Budowlane.

Budowa 10 magazynów w Stawach pod Dęblinem — Okr. Urz. Bud. Nr. 1. przet. ogran. — 7.V. 1935 r.

F I R M A	1 magazyn	10 magazynów
Trojanowski W., Warszawa, ul. Pługa 6	24.788.95	229.297.80
Cieślak D.	25 995.87	233.962.83
Weber J., S. A.	25.516.77	237.305.96
Czudowski A.	30.623.40	263.361.30
Stronczyński i Cz Bojarski	26.869.40	268.694.—
Filanowicz i Suchowolski	28.389.75	272 541.60
Odrzywolski, Kraków	32.177.23	279.941.90
Kowalczyk, Dęblin	41.294.47	404.683.85

Palowanie pod fundamenty Elewatora Zbożowego w Porcie Gdynskim dla Państw. Zakł. Przem.-Zboż. — 8.V. 1935 r. (Biul. Przet. prz. 926).

F I R M A	Oferta zasadnicza 250 m ³ wykopu 1321 pali żelbetonowych 30x30cm. dł. 9 m.	Alternatywa
Raymond, Warszawa	218.860	pale syst. Raymonda 199.340
Trawczyński, Poznań	249.922	
Spółnia, Kraków	266.550	pale Sterna 257.300
Smidowicz, Gdynia	266.698	pale Sterna 352.707
Czeżowski i Strug, Warszawa	278.021	pale sosnowe 35 cm. dług. 9 m. 131.703
Rudzki, Warszawa	298.120	pale Straussa 60 cm 242.550
Muszyński, Warszawa	307.225	
Łempicki, Warszawa	319.000	pale Wolfsholza 310.225
Budopol, Gdynia	372.025	pale Straussa 40 cm za m.b. — 60 zł. 60 cm za m.b. — 50 zł.
Rika, Bydgoszcz	406.800	
Wójcicki i Spółka, Warszawa	671.750	
Pale Franki, Warszawa		Pale Franki 186.820

Budowa rzeźni i targowiska zwierzęcego w Gdyni —
30/IV-1935 r. (Biul.Przet. przet. 862)

F I R M A	Roboty budowl.	Roboty instal.
Zjednoczone Przeds. Budowlane, Katowice	837.795.—	—
Inż. Wójcicki i Spółka, Warszawa	880 114.—	—
Huta Królewska i Laura	—	199.795.—
Cebrzyński i S-ka	902.193.—	208.609.—
Zieleniewski i Fitzner Gamper	—	209.467.—
Stocznia Gdańska	—	228.409.—
Piotrowicka Fabryka Maszyn	—	230.781.—
Rybnicka Fabryka Maszyn	—	277.559.—

Budowa gmachu Urz. Pocz. Telegr. w Ciechocinku —
Dyr. Okr. Pocz. i Telegr. w Warszawie — 25/IV-1935 r.
(Biul. Przet. przet. 870)

F I R M A	Zł.
Inż. Jaśkiewicz, Równe	274.945.53
Górski St., Warszawa	280.000.—
Szalk, Lublicki i S-ka	285.947.74
Czarnecki W.	289.402.65
Stankiewicz J.	298.615.10
Kasperowicz i Pieńkowski	300.473.65
Wołkowiński i Łęcki	301.254.21
Kisieliwicz	307.486.66
Szretter O. i S-ka	310.000.—

Budowa zapory wodnej w Różnowie, przet. ogr. (zapora +
bud. admn. — gosp. obj. 9.885 m²) — 26/IV-1935 r.

F I R M A	Zł.
Inż. Polański, Kraków łącznie z firmą „Uniwersal” Redlich u. Berger, Bau. A. G. Wien	14.983.599.—
Two Polsko-Francuskie Robót Publicznych zapora	15 742.626.—
budynki za 1 m ³	44.25
Two Przem. Met. K. Rudzki i S-ka łącznie z firmą „Prader et C., Zürich”	16,711.309.—
Opman i Kozłowski, Inż. łącznie z Inż. K. Stronczyńskim, R. Czarnota-Bojarski i S-ka	17.377.709.—
Wołkowiński i Łęcki, Inż.	18.265.124.—

Budowa przyczółków i filarów mostu kolejowego przez rz. Narew pod Łapami na 153 km. linii Warszawa-Turmont — Dyr. Okr. Kol. Państw. w Wilnie — 6/V.1935 r.

F I R M A	alt. I. bez licówki	alt. II. z licówki
Stronczyński i Czarnota-Bojarski	279.318.16	321.202.16
Oppman i Kozłowski	281.654.10	329.894.50
Czeżowski i Strug	290.081.90	344.835.90
Muszyński	314.020.—	361.999.29
Rudzki	316.002.—	347.633.—

CENY MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH

Wskaźniki: ceny mat. bud. II.1935 = 50.7; III.1935 = 50.8; ceny mineral. mat. bud. II.1935 = 46.8; III.1935 = 47.3; ceny drewna obrobionego II.1935 II.1935 = 39.9; III.1935 = 39.7; koszty utrzymania III.1935 = 62.5; IV.1935 = 62.4; koszty budowy III.1935 = 57.8; IV.1935 = 58.0.

Cegła, klinkier, pustaki, kamionka i wyroby ogniotrwałe.

Na rynku płytek terrakotowych i glazurowanych zapotrzebowanie stoi na poziomie r. ub., jednakże daje się zauważyć tendencja dalszej poprawy w związku ze zmianą charakteru budownictwa (domy większe o lepszym wykończeniu).

Cena płytek terrakotowych pozostaje bez zmiany, natomiast płytki ściennie glazurowane obniżyły się w cenie o 10 — 12%.

Tow. Zakł. Cer. Dziewulski i Lange notuje następujące ceny na posadzkę kamionkową (terrakota) — franco wagon fabryka w Opocznie:

kwadraty gładkie lub groszkowane jednokolorowe 15 × 15 i 14.5 × 14.5 cm, za 1 m² — I gatunek — żółte i czerwone 18.30 zł., szare i brązowe 19.10 zł., białe 20.60 zł., czarne — 22.60 zł., niebieskie 25.00 zł., I/II gatunek o 10% taniej, II gatunek o 17% taniej, ośmiokąt i sześciokąt droższe w I gatunku o 0.40 zł. w I/II gat. o 0.35 zł., w II gat. o 0.30 zł.,

plintusy wklęsłe za 1 m. b. — żółte i czerwone 4.35 zł., białe i szare 5.15 zł., czarne — 5.65 zł.,

holkele wąskie — 3.10 zł.,
posadzka bramowa żółta i szara — 25.00 zł., żłobkowa żółta — 18.70 zł.

Ceny powyższe loco skład w Warszawie podnoszą się o 0.50 złotych na m², a przy posadzce bramowej o 1.00 zł. płytki mozaikowe kwadraciki 2 cm lub gorseciki za 1 m² 17.50 zł.

płytki klinkierowe 16.8 × 16.8 × 3 cm za 1 m² — 11.00 zł.

Płytki glazurowane białe wraz z zakończeniami bandowemi i narożnikami — w gatunku I-ym za 1 m² — 16.00 zł., w gat. II — 14.00, w gat. III — 12.50, holkiel wąski za 1 m. b. w gat. I — 2.00 zł.

Rury kamionkowe — śred. 150 mm. za 1 m. b. loco skład hurtownika w Warszawie — 8.80 zł.

Cegielnia Witaszyce (przedst. w Warszawie inż. L. Siekierko — Senatorska 4, tel. 2.58.59) notuje (pierwsze ceny loco wagon cegielnia, drugie ceny loco wagon Warszawa): dziurawka podłużna i poprzeczna I klasy do licowania (b. mocna o ładnym czerwonym kolorze) 36 — 51; cegła pełna przebiegana nad się do licowania o ładnym czerwonym kolorze 40 — 71; licówka I kl. 50 — 81; tonówka I kl. 50 — 81; dachówka karpiówka I kl. 70 — 82; II kl. 65 — 77; cegła Foerstera 27 × 13 × 8 55 — 76; 25 × 15 × 10 65 — 91; cegła kanaliz. I kl. 51 — 83; II kl. 43 — 75.

Dekarskie materiały.

Związek Wytwórców Tektury Smółcowej, Przetw. Smół. i Asfaltu (ul. Czackiego 3/5 m. 3 — tel. 614-33) podaje nast. ceny orientacyjne loco wytwórnia:

za 1 m²:
plótno impregn. izolac. — 1.8 do 2.50; juta impr. izol. — 1.00 do 4.00; tektura bitum. bielona: cienka — 0.75 do 0.90; średnia — 0.95 do 1.10; gruba — 1.15 do 1.35; tektura bitum. czarna Nr. 80 — 0.70 do 0.90; Nr. 100 — 0.60 do 0.80; tektura smółcowa Nr. 80 — 0.75 do 0.90; Nr. 100 — 0.65 do 0.75; Nr. 150 — 0.55 do 0.65, za 100 kg. brutto za netto:
smola prepar. — 25 do 30; lak smółowy 30 do 35; karbolineum 30 do 50; lepik smółowy 25 do 40; lepik bitu-

miczny stos. na gorąco: gat. średni 30 do 40; gat. wyższy 40 do 50.

za 100 kg. netto:

gudron do asfaltu natur. — 30 do 45; asfaltowe ciasto 20 do 35; asfalt w proszku do robót pras. i walcow. 15 do 25.

za 1 kg. netto:

specjaln. mat. do izolacji wodochronnej:

domieszki uszcz. do zapr. cem. — 2.00 do 7.00; mat. do zabezp. od wilgoci murów wewn. i zewn. — 0.90 do 3.00; mat. do zabezp. drewna od grzyba: oleiste — 1.20 do 2.00; sole grzybobójcze skoncentrowane 4.50 do 12.00.

Drzewo.

Na rynku drzewnym nastąpiła lekka poprawa, choć w dalszym ciągu utrudnienia walutowe i importowe wielu głównych konsumentów zagranicznych ciąży na sytuacji rynkowej.

Gdynia — O poziomie cen decyduje miejscowa bogato zaopatrzona składnica „Paged‘u“. Donoszą, iż ostatnio firma „Paged“ sprzedała jednej z większych firm budowlanych 600 m³ desek sosnowych obrzyn. gr. 25 — 30 mm szer. od 18 cm. wyższy po cenie 40 — 50 zł. za m³.

W detalicznej sprzedaży płacono za materiał sosnowy: belki tarte do 6 m. — 68 do 70; powyżej 6 m. 73 — 75; helki ciosane 63 do 65; kantówka tarta dług. 6 m. 58 do 60; powyżej 6 m. — 63 do 65; kantówka ciosana od 10/10 do 13/16 — 55; deski obrzynane środkowe 35 — 45 mm — 70; deski cienkie t. zw. szalówka 24 — 30 mm — 50 do 55; stolarka nieobrzynana z mat. pierwszorz. 125 — 130; gatunek gorszy 115 do 120; deski podłogowe hebl. i szpunt. gr. 25 do 32 mm. odziomkowe 115; środkowe 100; listwy podłogowe za m. b. 0.25.

Katowice — Ceny loco skład:

belki i kantówka sosnowe do 6 m. — 55; deski podł. sosn. hebl. i szpunt. 30 mm — 75; szalówka — 40; łąty 4 × 6 — 50; listwa podł. miękka za 1 m. b. — 0.20; drągowina do robót beton. 25.

Kielce — Ceny loco wagon st. załad. w Kieleckiem: sosna — deski ¾" — 30; 1" — 33 do 35; 1½" — 41 do 42; bale 2", 3" i 4" — 40 do 42.

jodła — deski ¾" — 26 do 27; 1" — 28 do 29; 1½" — 32 do 33.

Kraków — Ceny loco wagon st. Kraków:

jodła-świerk — belki wymiarowe — 36; budowlanka: szalówka 18 — 33 mm, wąska 35; deski i brusy 18 — 52 mm, szerokie, 38 do 40; podłogowe hebl. i szpunt. 60 do 63,

sosna — deski budowlane 18 — 26 mm, wąskie, 35 do 37, grub. 30 — 75 mm — 44.

Łódź — ceny loco budowa:

deski ¾" — 41 do 43.50; 1" — 43 do 47; ¾" — 2" — 50 do 58; kantówka ciosana — 37 do 43; rznięta — 65 do 70; okraglaki śr. 10 cm — 29 do 33.

Łwów.

Małe partje deszczulek posadzkowych sprzedawane są po cenie 5.70 za I kl.; 4.70 za II kl. i 3.70 za III kl.

Pińsk — ceny sosny loco plac sprzedaży: bale 2" — 43; deski podł. hebl. 1½" — 46; kantówka i belki 38; deski półczyste ¾" — 25; 1" — 28; szalówka 30 do 35; łąty za 1 m. b. — 12 gr.; deski bezszczepne obrzynane do ostr. kantu o szerokości 10 — 22 cm. o przec. dł. 4 m. — 1" — 44; ¾" — 45; 1½" — 47 do 50; 2" — 55 do 60.

Słomim — ceny sosny za 1 m³ w zł. franco wagon st. załad.:

deski półczyste — ¾" — 21; 1" — 23; ¾" — 25; 1½" — 25; czyste — ¾" — 24; 1" — 27; ¾" — 30; 1½" — 30; deski stolarskie — 60.

Malarskie materiały (patrz zesz. 1/35).

Materiały instalacyjne (patrz zesz. 1/35).

Piece i przybory piecowe.

Zakłady Przemysłowe Jan Krause w Andrespolu notują następujące ceny za kafele w zł. za sztukę:

kafele kwadratowe — 0.37; narożniki 0.74; kafele gładkie berlińskie — 1.23; narożniki — 1.84; kafele szamotowe kolorowe — 0.85; narożniki — 1.28;

za komplet zakończenia białego — 15.30; karnesu białego — 13.60; zakończenia kolor. — 13.60; karnesu kolor. — 12.30.

Fabryka Piotr Ławacz i S-owie podaje nast. ceny żelastwa piecowego i kuchennego:

komplet okucia do pieca wg. P. N. składający się z

drzwiczek paleniskowych, popielnikowych, rusztu, rury i drutu galwanizowanego — 18.60 zł.

komplet okucia do pralni skład. się z kotła miedzianego z kranem i pokrywą, drzwiczek palenisk. i popielnik., rusztu, szybra i obręczy — 115.00 zł.

komplet okucia do kuchni skład. się z 2 blach z faj. Nr. 3, piecyka Nr. 3, drzwiczek popieln., podpiecykowych, rusztu, szybra, haczyków i obręczy — 37.50 zł.

Stolarszczyzna.

Starachowice notują nast. ceny na swe wyroby franco wagon Starachowice:

a) surowe — nieszlifowane płyty drzewiowe „Starachowice“ o wym. normalnych 2.05 × 0.85 wzgl. 0.75 wzgl. 0.65 grubości 3½ cm. — zł. 16 za 1 m².

b) drzewi płytowe „Starachowice“ o wym. normalnych 2.00 × 0.80 wzgl. 0.70 wzgl. 0.60 — zł. 21 za 1 m².

c) wymiary anormalne 10% drożej.

Szkló.

Ceny szkła nie uległy zmianie (patrz. zeszyt 1/35).

Zmian w obecnie notowanych cenach narazie nie należy się spodziewać. Tendencja w sprzedaży szkła jest nadal słaba i zapotrzebowanie minimalne.

Wiążące materiały i zaprawy.

Ceny cementu i wapna pozostają bez zmiany (por. zeszyt 3/1935).

Żelazo i metale.

Ceny żelaza pozostają bez zmiany (por. zesz. 1/1935).

Firma L. Romanus komunikuje nam nast. ceny orientacyjne hurtowników loco skład dostawcy, przy płatności gotówkowej:

gwoździe — 5.30 zł. zasadniczo za skrzynkę 16 kg. netto plus 32 gr. od skrzynki za opakowanie plus dopłaty za wymiar wg. nowego cennika syndykatowego (dopłaty te wynoszą dla gwoździ 3" i 4" od 1.92 do 2.24 za skrzynkę),

druty blankowe i ocynkowane — 40.80 zł. zasadniczo za 100 kg. plus dopłaty wg. nowego cennika syndykatowego.

Wobec wyczerpywania się zapasów przedsyndykato- wych należy oczekiwać zrównania się cen hurtowników z swemi cenami fabrycznymi.

Ceny blachy cynkowej i metali (p. zesz. 4/1935).

GDYNIA (p. zesz. 4/1935).

KATOWICE.

Ceny mat. bud. loco budowa:

Cegła 26 — 32 zł., pustakowa 32 — 38 zł., kleinowska 65 — 72 zł., akermanowska 175 — 225 zł., żwir rzeczny 6 — 7 zł., za m³, piasek rzeczny 7 — 8 zł. za m³, kopalny 3.5 — 4 zł. za m³, wapno palone 19 — 22 zł., za tonnę, gazzone 15 — 18 zł. za m³, cement 3.30 — 3.6 zł. za 100 kg. gips murarski 4 — 6 zł., karpówka palona 100 zł. za 1000 szt., posadzka kamionkowa — 16 — 18 zł./m², okładzina glazurowana 13 — 17 zł./m², płyty betonowe hydr. pras. 4.5 — 5 zł./m².

ŁÓDŹ.

Ceny loco budowa.

Za 1000 szt.: cegła zwyczajna 43 — 45; klinkier ręczny 52 — 55; klinkier maszynowy kolor wiśniowy 240 — 270; cegła dziurawka — 60 — 63; cegła maszynowa — 55, za 1 m³: żwir pospółka — 5 — 6; żwir ziarnisty do żelbetu — 8 — 10; piasek do murowania 3.50 do 4.50. **POZNAŃ** (p. zesz. 4/1935).

WARSAWA.

Gnaszyńskie Zakł. Ceramiczne notują nast. ceny loco budowa w Warszawie:

cegła maszynowa pełna — 59 — 60; dziurawka podł. i poprz. — 54 — 56; trocinówka 62 — 64; pustaki Akermana Nr. 15 — 240; Nr. 18 — 280; Nr. 20 — 310.

Żwirnicy na Wiśle rozpoczęły strajk żądając podniesienia dotychczasowych stawek o 20%. Pracodawcy ze swej strony zgadzają się na podwyżkę w granicach 15%. — W efekcie ceny żwiru ulegną podwyżce.

Firma Jan Czekaliński notuje następujące ceny:

żwir wiślany loco brzeg Wisły 16.00 — 17.00 zł. za m³, loco wagon Warsz. Główna 10.00 zł. za tonnę.

piasek wiślany loco wybrzeże Wisły — 2.00 za m³, piasek wiślany loco wagon Warsz.-Gdańska — 2.75 zł. za 1 tonnę loco wagon Warsz.-Główna — 4.75 zł.,

tłuczeń granitowy loco wagon. Warsz.-Główna — 12.00 zł. t.,

kamień do bruków polny loco wagon Warsz.-Główna — 12.00 zł. za 1 tonnę.

USTAWODAWSTWO I ORZECZNICTWO

OBLIGACJE 6% POŻYCZKI NARODOWEJ

NA KAUCJE I WADJĄ.

Ministerstwo Skarbu okólnikiem z dnia 6. maja 1935 r. L. D. III. 2683/3/35, ustaliło ostatecznie procedurę przyjmowania obligacji 6% Pożyczki Narodowej na kaucje i wadja w sposób następujący:

W sprawie przyjmowania obligacji 6% Pożyczki Narodowej na kaucje i wadja Ministerstwo Skarbu ustala, co następuje:

1) Obligacje 6% Pożyczki Narodowej mogą być przyjmowane od pierwonabywców t. j. od osób, na imię których są wystawione lub od osób, które nie będąc pierwonabywcami, otrzymały zezwolenie Komisarza Generalnego Pożyczki Narodowej na przelew obligacji na swoje imię.

2) Przy składaniu obligacji 6% Pożyczki Narodowej na kaucje lub wadja mają być one zaopatrzone podpisem posiadacza in blanco umieszczonym na obligacji w miejscu przeznaczonym na przelewy.

3) W razie trwania umowy obligacje 6% Pożyczki Narodowej nie mogą być użyte na wymianę dotychczasowych zabezpieczeń złożonych w innych papierach wartościowych wzgl. w gotówce złożonej do dnia 28 września 1933 r. t. j. do czasu otwarcia subskrypcji 6% Pożyczki Narodowej. Zabezpieczenia gotówkowe złożone po dniu 28/9 1933 r. można wymienić na obligacje 6% Pożyczki Narodowej. Książeczki oszczędnościowe należy traktować narówni z gotówką.

4) W razie zawierania formalnie nowej umowy, która jednak w istocie jest przedłużeniem umowy poprzedniej, obligacje 6% Pożyczki Narodowej nie mogą być użyte na wymianę zabezpieczeń poprzednich, złożonych w innych papierach wartościowych względnie w gotówce (książeczki oszczędnościowe) złożonej przed 28/9 1933 r. mogą być natomiast użyte na wymianę poprzednich zabezpieczeń, złożonych w innej formie jak na przykład w bankowych listach gwarancyjnych, w wekslach i t. p.

5) Ograniczenia zawarte w p. 3 i 4 nie mają zastosowania, gdy zachodzi potrzeba wymiany obligacji pożyczek państwowych, spowodu wylosowania ich do umorzenia lub spowodu wylosowania premji na numer obligacji złożonej tytułem zabezpieczenia; w tych przypadkach na uzupełnienie kaucji (wadja) w związku z wycofaniem (zrealizowaniem) obligacji wylosowanych mogą być przyjmowane obligacje 6% Pożyczki Narodowej.

6) Gdy w wyniku niedotrzymania warunków i postanowień umownych Skarb Państwa poszukiwać będzie na obligacjach 6% Pożyczki Narodowej, znajdujących się w depozycie swych szkód i strat Komisarz Generalny udzielać będzie każdorazowo zezwolenia na dokonanie przelewu tych obligacji.

7) W myśl obwieszczenia Ministra Skarbu z dn. 9 lipca r. b. (Monitor Polski Nr. 155, poz. 205) mają być przyjmowane obligacje 6% Pożyczki Narodowej jako kaucje i wadja według kursu 75 za 100.

Okólniki Ministerstwa Skarbu z dnia 20 lipca 1934 r. L. D. III. 12426/3/34, z dnia 12 października 1934 r. L. D. III. 16610/3/34 i z dnia 16 stycznia 1935 r. L. D. III. 19931/3/34 tracą moc obowiązującą.

Dyrektor Departamentu:

(—) Nowak

KTO JEST PRACOWNIKIEM UMYSŁOWYM.

Z wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 22 lutego 1935 r. L. Rej. 9499/32.

Nie każda praca, wymagająca wysiłku umysłowego, uzasadnia uznanie wykonywującej ją osoby za pracownika umysłowego w rozumieniu rozporządzenia Prez. Rzplitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych, lecz tylko taka praca, która należy do jednej z kategorii, wyliczonych wyczerpująco w art. 3 przytoczonego rozporządzenia.

Z wyroku Najwyższego Trybunału Administracyjnego z dnia 1 marca 1935 r. L. Rej. 7175/33.

Przynależność do grupy majstrów lub równorzędnych z nimi pracowników, określonej w art. 3 p. 1 rozporządzenia Prez. Rzplitej z dnia 24 listopada 1927 r. o ubezpieczeniu pracowników umysłowych (Dz. U. Nr. 106, poz. 911), uzależniona jest od rodzaju czynności, nie zaś także od kwalifikacji danej osoby.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PRACODAWCY ZA ZANIECHANIE ZGŁOSZENIA

DO UBEZPIECZENIA PRACOWNIKA UMYSŁOWEGO.

Orzeczenie Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z dnia 28/XII. 1934 roku L. C. II. 2072/34.

Pracodawcy, obowiązany do wynagrodzenia szkody zrzędzonej pracownikowi umysłowemu przez zaniechanie zgłoszenia go do ubezpieczenia, nie służy prawo potrącenia z sumy odszkodowania tych składek, które pracownik zaoszczędził sobie wskutek niezgłoszenia go do ubezpieczenia ani tych świadczeń, które pracodawca jest obowiązany wypłacać pracownikowi niezależnie od obowiązku ubezpieczenia, określonego rozporządzeniem Prez. Rzplitej o ubezpieczeniu pracowników umysłowych.

UMOWA O PRACĘ PRACOWNIKÓW UMYSŁOWYCH (OKRES PRÓBNY, STOSUNEK BEZ WYRAŻNEJ UMOWY).

Z orzeczenia Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z dnia 5 grudnia 1933 r. L. C. I. 1869/33.

1. W myśl art. 7 rozp. Prez. Rzplitej z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 323) okres pracy próbnej może trwać najwyżej trzy miesiące i nawet z zgodą stron nie może być przedłużony, przyczem porozumienie takie, jako dla pracownika niekorzystne i sprzeczne z art. 1 tegoż rozporządzenia, byłoby tem samym nieważne. Jeżeli więc pracodawca po okresie pracy próbnej nie zwalnia pracownika, tylko choćby bez bliższego porozumienia zatrzymuje na tem samym lub innym stanowisku, wówczas wiązuje się z pracownikiem, przez samo dopuszczenie go do dalszej pracy, umową o pracę na czas nieokreślony.

2. Stosunek pracy może powstać nie tylko na podstawie umowy, ale także w sposób dorozumiany, stwierdzający niewątpliwą wolę pracodawcy zawiązania stosunku pracy z pracownikiem; za taką wolę należy uważać dopuszczenie pracownika do pracy.

3. Z istoty umowy o pracę wynika, że za każdą pracę, w braku wyraźnej umowy przeciwnej, należy się stosowne wynagrodzenie; jeżeli więc pracodawca dopuszcza pracownika do pracy, to tem samym godzi się na zapłatę wynagrodzenia, które w braku oznaczenia ustala się w myśl art. 8 przytoczonego wyżej rozporządzenia.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

GOSPODARKA WODNA.

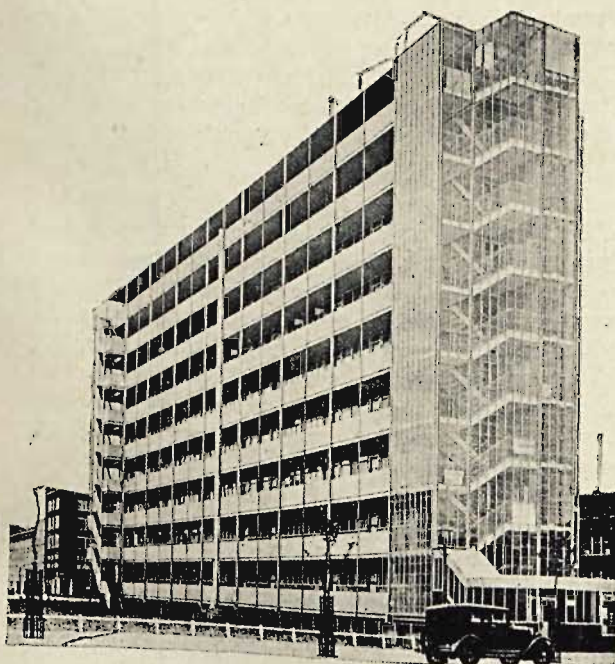
Pod tym tytułem Stowarzyszenie Członków Kongresów Gospodarki Wodnej rozpoczęło wydawnictwo nowego pisma technicznego, poświęconego sprawom budownictwa wodnego. Pismo to ma ukazywać się jako kwartalnik. Na czele Komitetu Redakcyjnego stanął prof. M. Rybczyński, kierownictwo ogólne spoczywa w ręku Redaktora Naczelnego inż. E. Romańskiego. Nr. 1 zawiera szereg bardzo interesujących artykułów pióra pierwszorzędných fachowców.

Nowemu pismu techniczno-gospodarczemu, które wypełnia poważną lukę w naszym piśmiennictwie życzymy powodzenia i owocnych wyników pracy.

Adres Redakcji — inż. Władysław Kollis — Warszawa, ul. Żelazna 74 m. 12.

ROBOTNICZY DOM MIESZKALNY W ROTTERDAMIE.

Przy budowie domu mieszkalnego dla robotników w Rotterdamie (rys. 1), zastosowano po raz pierwszy w Holandji najnowszy sposób budowania i projektowania na wielką skalę. Problem został rozwiązany przez architektów w ten sposób, że budynek 9-piętrowy składa się z stale powtarzających się elementów. Wygląd domu jest niezwykły i zwraca na siebie uwagę nawet w zupełnie nowoczesnej dzielnicy Rotterdamu, w której się znajduje.

Rys. 1.

Każde piętro składa się z 8 mieszkań normalizowanych o powierzchni 50 m kw., dostępnych z wspólnego balkonu. Dwie klatki schodowe znajdują się po obu stronach budynku.

Przy projektowaniu szkieletu stalowego szczególną uwagę zwrócono na eliminowanie momentów zginających. W tym celu parcie wiatru przeniesiono na ściany, dzielące mieszkania od siebie, umieszczone w odstępach 6,20 m. Niema części wspornikowych, rozpiętości wszystkich belek są jaknajmniejsze. Konstrukcja suterenu jest żelbetowa, cały budynek fundamentowany jest na palach. Projektant twierdzi, że tylko dzięki tak daleko idącej eliminacji mo-

mentów zginających, szkielet stalowy stał się ekonomicznym.

Stropy normalne, są, sposobem holenderskim, drewniane; co trzy piętra jednak zaprojektowano strop żelbetowy, by zapobiedz rozszerzaniu się ewentualnego pożaru.

Zabudowana przestrzeń obejmuje 14,500 m. sześć. Cena 1 m włącznie wszelkich urządzeń mechanicznych (ogrzewanie, wodociągi, windy, etc.), wynosi 130 franków fr. (45 zł.). Czynnosc waha się, zależnie od położenia mieszkania od 65 do 85 zł. miesięcznie.

(*La Technique des Travaux 1934, Septembre*).

DOM WYPOCZYNKOWY DLA MŁODZIEŻY FASZYSTOWSKIEJ (BALILLA) NAD MORZEM.

Na wybrzeżu Massa (naprzeciwko wyspy Elby), został wzniesiony dom Balilly o niezwykłym wyglądzie. Budowa obliczona jest na umieszczenie 780 osób. (ryc. 1).

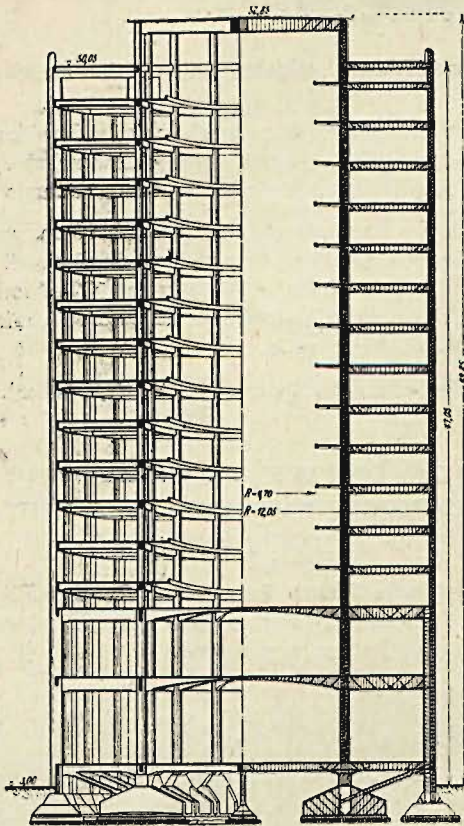

Rys. 1.

Najcharakterystyczniejszą częścią budynku jest wieża cylindryczna o wysokości 50 m. i średnicy 24 m., w której mieszczą się sypialnie. Strop jest powierzchnią śrubową o kroku 2,60, która otacza w środku wieży przestrzeń cylindryczną o średnicy 9,40, oświetloną za pomocą górnego dachu szklanego. Ubikacje połączone są rampą (ryc. 2) o spadku 7%, oraz piętra (zakręty) dużą windą na 32 osób. Przestrzeń wieży została tak obliczona, by dla każdego łóżka przestrzeń powietrza wynosiła 25 m.³ (przepis Urzędu Higjenu). — Ostatni zakręt mieści wielki zbiornik dla wody użytkowej.

Rys. 2.

Rys. 3.

Cała konstrukcja jest żelbetowa, składająca się z dwusłupowych ram piętrowych ustawionych w kierunku średnicy koła i utwierdzonych w fundamentach. (ryc. 3).

(*Bauingenieur* 1935, zeszyt 13/14).

15 LAT BUDOWNICTWA DREWNIANEGO.

Bauingenieur — 15 lutego 1935.

W „Bauingenieur“ z 15. lutego b. r. podaje inż. Seitz, kierownik Zakładów Küblera w Stuttgarcie, przegląd rozwoju budownictwa drewnianego w minionym piętnastolecu. Jakkolwiek już w 18-ym wieku wykonano wiaty drewniane o rozpiętości 40 m i mosty o świetle do 100 m, opierało się budownictwo drewniane wyłącznie na podstawach doświadczenia rzemieślniczego. Dopiero w ostatnim dziesięcioleciu przed wojną zajął się konstrukcją drewnianą inżynier i w wyniku badań praktycznych i rozważań teoretycznych ustalono normy projektowania, które ostatnio znalazły wyraz w nowych przepisach niemieckich z września 1933 r. (DIN 1052).

75% do 90% wszystkich konstrukcji drewnianych przypada na dziedzinę budowy hal. W szczególności znalazło drzewo wielkie zastosowanie w budownictwie kolejowym — w samej dyrekcji stuttgarckiej zabudowano ponad 100000 m². Hale wystawowe, sportowe i t. p. konstruowane są prawie wyłącznie z drzewa; hala w Dortmund osiągnęła rozpiętość 78 m. Drzewo dominuje we wszelkich budowlach tymczasowych, ze względu na to, że przy rozbiórce niema większych strat w materiale. W Ulm, Essling i Dreźnie budowano pawilony o rozpiętości od 40 do 78 m. Ogólnie w Niemczech po wojnie zabudowano przeszło 300000 m² hal tego rodzaju. Najczęstszą formą statyczną

ze względu na zsychnanie się materiału jest więzary trójprzegubowy, o pasach prostych lub zakrzywionych.

Kościół, kina, sale gimnastyczne i inne różnorodnego budynki otrzymują prawie wyłącznie więzby dachową drewnianą. Konstrukcja drewniana stosowana jest niekiedy nawet przy budowlach wielopiętrowych (8-piętrowe magazyny w Lipsku), ale głównie rozpowszechniła się dla budynków stosunkowo niskich o wielkiej powierzchni zabudowania. Przemysł drzewny posługuje się oczywiście w pierwszym rzędzie drzewem jako materiałem budowlanym i zabudował około 200000 m². W przemyśle metalowym fabryki wagonów stosują hale drewniane, przy czym również konstrukcja dźwigająca tory żórawiowe jest z drzewa przy obciążeniu do 20 ton. Przemysł chemiczny stosuje drzewo ze względu na to, że żelazo jako rdzewiące jest droższe w utrzymaniu. Ostatnio jeden koncern chemiczny zabudował drewnianymi dachami syst. Sheda pow. 40000 m². Ogólnie ocenia się łączną kubaturę hal drewnianych na 3 do 4 miliony m³.

W budownictwie mostowym zaniechano ostatnio drzewa prawie zupełnie. Drewniane mosty drogowe i kolejowe obecnie budowane z drzewa należą do rzadkości, częściej spotyka się kładki dla pieszych. Drzewo jest wobec zwiększonych obciążeń i działań dynamicznych materiałem za słabym. Rozwinęło się natomiast bardzo silnie budownictwo wież drewnianych. Radio niemieckie stosuje od r. 1930 dla wielkich stacyj nadawczych wyłącznie wieże drewniane. Drzewo w stosunku do stali ma pewne zalety pod względem elektromagnetycznym. Do r. 1925 nie przekraczano wysokości 60 m, ale w ostatnich 4 latach wybudowano szereg wysokich wież ponad 100 m: Mühlacker i Heilsberg 100 m, Monarchjum 115 m, Lipsk 125 m, Wrocław 150 m, Berlin 160 m, Monachjum 163 m, Mühlacker 190 m, oraz wiele wież niższych od 100 m.

Drzewo bywa również stosowane przy budowie przewodów i rur, przy czym przy mniejszych średnicach układa się fabrycznie wykonane elementy o długości 3 do 5 m, a przy przewodach o średnicy ponad 0,5 m składa się je na miejscu przy stosowaniu pierścieni metalowych. Rury drewniane jako odporne na działanie chemiczne nadają się dla wód odpływowych, w fabrykach materiałów żrących i t. p., ponadto ich odporność na mróz zezwala na zastąpienie nimi znacznie droższych rur ołowianych i miedzianych. Łączna długość rur drewnianych w Niemczech wynosi 250 km, przy maks. średnicy 3 m i ciśnieniu maks. 8 atmosfer.

Z krajów poza Niemcami stosują drzewo w szerokim zakresie Szwajcaria, Szwecja, Rosja i inni.

Jeżeli chodzi o rozwój teorii konstrukcji drewnianej, należy zanotować wszechstronne poznanie materiału pod względem jego walorów wytrzymałościowych. Charakterystyczne jest, że nowe przepisy niemieckie obniżają dopuszczalne naprężenie na ciągnięcie w drzewie miękkim na 90 kg/cm², a ciśnienie prostopadłe do włókien zwiększają na 30 kg/cm². Dokładnie omówione są w przepisach sposoby połączeń. Prof. Graf przeprowadził ostatnio rozległe badania doświadczalne nad konstrukcjami drewnianymi.

Prespektywy na przyszłość dla budownictwa drewnianego nie są zbyt pomyślne. Ze względu na charakter materiału nie należy oczekiwać jakichś nowych możliwości konstrukcyjnych i przypuszczalnie stosowanie drzewa ograniczy się i nadal do tych dziedzin, w których już i teraz budownictwo drewniane jest rozpowszechnione.

M. L.

WYKAZ ZATWIERDZONYCH BUDOWLI

Skróty: d. m. = dom murowany; w. = willa; d. b. = dom biurowy; prz. = przebudowa; dob. = dobudowa; wł. = właściciel budowy; pr. = projektodawca; k. = kierownik; wyk. = wykonawca.

Informacje o poszczególnych budowach podawane są w kolejności następującej: rodzaj budowy (d. m., w., d. b., etc.) i jej adres wielkość w m³, właściciel budowy, projektodawca, kierownik, wykonawca, przyczem re-dakcja wypełnia tylko te pozycje, co do których rozporządza szczegółowemi danemi.

WARSZAWA.

(Dane za czas od 4.IV. do 25.IV. 1935 r.)

209. D. m., 5 p. — 12,000 m³ — ul. Grójecka 34 — wł.: L. Perlińska — pr.: Inż.-Arch. A. Jawornicki, W-wa, Myśliwiecka 16, tel. 9.18-03 — k.: Inż. A. Jawornicki — wyk.: vacat.
210. D. m., 1 p. — 1600 m³ — ul. Mickiewicza — wł.: Z. Bieryło — pr.: Bud. R. Chodkowski, W-wa, Kowelska 4, tel. 10.25-86 — k.: Bud. R. Chodkowski — wyk.: sp. gosp.
211. D. m., 2 p. — ul. M. Kazimiery 21 — wł.: S. Rogalski — pr.: Bud. F. Wolski.
212. D. m., 1 p. — Felińskiego 6 — wł.: M. Gutowski — pr.: Inż.-Arch. M. M. Ochnio.
213. D. m., 1 p. — 1500 m³ — Brodzińskiego dz. 3-4 — wł.: M. Fedowicz i J. Krassowski — pr.: Inż.-Arch. W. Goldberg, W-wa, Al. Szucha 2/4, tel. 9.80-49 — k.: Inż. W. Goldberg — wyk.: vacat.
214. D. m., 1 p. — 600 m³ — Barcicka dz. 134 — wł.: K. Bartłakowski — pr.: Inż.-Bud. L. Antoszewski, W-wa, Polna 66, tel. 8.84-51 — k.: Inż. L. Antoszewski — wyk.: sp. gosp.
215. D. m. 2 p. — Elbląska 5 — wł.: L. Morgenlesser — pr.: Bud. A. Chodakowski.
216. D. m. part. — 350 m³ — Dębińskiego 9 — wł.: małż. Laskowscy — pr.: Bud. M. Szachowski, W-wa, Kopernika 33, tel. 5.35-30 — k.: M. Szachowski — wyk.: sp. gosp.
217. D. m. 4 p. — 3500 m³ — 11 Listopada 46 — wł.: I. Fajersztajn — pr.: Inż.-Bud. K. Bagieński, W-wa, Nowy Świat 41, tel. 6.55-67 — k.: K. Bagieński — wyk.: sp. gosp.
218. D. m. part. — 800 m³ — ul. Motycka 16 — wł.: M. Zawilińska — pr.: Inż.-Arch. K. Kuczyński, W-wa, Smolna 16, tel. 6.31-12 — k.: K. Kuczyński — wyk.: vacat.
219. D. m. 1 p. — 900 m³ — ul. Ogińskiego dz. 1 — wł.: E. Idzikowski — pr.: Inż.-Bud. L. Stodolski, W-wa, Królewska 35, tel. 2.16-33 — k.: Inż. L. Stodolski — wyk.: vacat.
220. D. m. part. of. — ul. Łakocińska — wł.: I. Tucholski — pr.: Bud. K. Lamparski, W-wa, Senatorska 19, tel. 2.21-46 — k.: Bud. K. Lamparski — wyk.: sp. gosp.
221. D. m. 1 p. — Niemeńska 10 — wł.: J. Kurek — pr.: Bud. A. Paruszewski.
222. D. m. 2 p. — 2000 m³ — ul. Dobrowoja 13 — wł.: S. Tyimiński — pr.: Inż.-Arch. E. Straus, W-wa, Miniszewska 31, tel. 10.29-51 — k.: Inż. E. Straus — wyk.: sp. gosp.
223. Nad. 3 i 4 p. — 2900 m³ — ul. Jagiellońska 14 — wł.: M. Ajzensztadt — pr.: Inż.-Arch. L. Kario; W-wa; Złota 59-a, tel. 5.02-20 — k.: Inż. L. Kario — wyk.: sp. gosp.
224. Nad. 3 p. — Grochowska 87-b — wł.: K. Molen-dziński — pr.: Bud. A. Paruszewski.
225. D. m. 1 p. — ul. Zgierska — wł.: J. Seg — pr.: Bud. K. Lamparski, W-wa, Senatorska 19, tel. 2.21-46 — k.: K. Lamparski.
226. D. m. 2 p. — ul. Hetmańska dz. 10 — wł.: J. Po-gonowski — pr.: Bud. A. Paruszewski.
227. D. m. part. — ul. Attykowa — wł.: A. Romsicki — pr.: Inż. K. Grabowski.
228. D. m. 3 p. — ul. Zajęcza 12 — wł.: K. Cyfracki — pr.: Inż.-Arch. M. Chelmiński, W-wa, Hoża 15 — k.: Inż. M. Chelmiński — wyk.: vacat.
229. D. m. 6 p. — 41,000 m³ — ul. Złota 7/9 — wł.: Assicuratori Generali Trieste — pr.: Inż.-Arch. Edward Eber, W-wa, Filtrowa 46, tel. 8.74-41 — k.: Inż. Edward Eber — wyk.: vacat.
230. D. m. 1 p. 2100 m³ — Górská 30 — wł.: E. Jung — pr.: Bud. K. Tomaszewski, W-wa, Puławska 37, tel. 9.84-70 — k.: K. Bud. Tomaszewski — wyk.: sp. gosp.
231. D. m. 3 i 4 p. — 9000 m³ — ul. Puławska 49 — wł.: M. Szustrer — pr.: Inż.-Arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.81-21 — k.: Inż. A. Baruch — wyk.: sp. gosp.
232. D. m. 1 p. — 1000 m³ — ul. Baniowska 21 — wł.: G. Klotz — pr.: Inż.-Cyw. K. Srokowski, W-wa, Nowy Świat 34, tel. 6.24-14.
233. D. m. 2 p. — Powsińska r. Zielonej — wł.: S. Tomaszewski — pr.: Bud. K. Lamparski, W-wa, Senatorska 19, tel. 2.21-46 — k.: Bud. K. Lamparski.
234. D. m. part. — Gościniec dz. 9 — wł.: Miller — pr.: Inż. A. Chodakowski.
235. D. m. 2 p. — 2800 m³ — Odolańska dz. 59 — wł.: F. Centner — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson, W-wa, Złota 23, tel. 6.65-02 — k.: Inż. W. Zeligson — wyk.: sp. półgosp.
236. D. m. part. — Jubilerska 3 — wł.: F. Szwed — pr.: Bud. A. Paruszewski.
237. D. m. 1 p. — Kutnowska dz. 44 — wł.: W. So-szyński — pr.: Inż. A. Chodakowski.
238. D. m. 3 p. — Grochowska 139 — wł.: W. Wa-decki — pr.: Inż.-Arch. Z. Mischał, W-wa, Leszczyńska 8, tel. 6.23-46.
239. D. m. 3 p. — 4000 m³ — ul. Szustra 13 — pr.: Inż.-Arch. S. Uleyski, W-wa, Szustra 50, tel. 8.84-27 — k.: Inż. S. Uleyski — wyk.: Prz. bud. Al. Gutt, W-wa, Szustra 36, tel. 8.71-88.
240. D. m. 1 p. — ul. Kielecka 17 — wł.: J. Hopfer — pr.: Inż. S. Morawski.
241. D. m. 1 p. — 600 m³ — ul. Karwińska dz. 32 — wł.: E. Fetting — pr.: Bud. M. Szachowski, W-wa, Koper-nika 33, tel. 5.35-30 — k.: Bud. M. Szachowski — wyk.: sp. gosp.
242. D. m. 1 i 2 p. — 1850 m³ — ul. Czeczota dz. 13 — wł.: małż. Łokcikowscy — pr.: Inż.-Arch. M. Łokcikowski, W-wa, Elekoralna 28, tel. 6.44-82 — k.: Inż. M. Łokcikowski — wyk.: sp. gosp.
243. D. m. part. — ul. Biłgorajska — wł.: Jastrzębski — pr.: Bud. K. Lamparski, W-wa, Senatorska 19, tel. 2.21-46.
244. D. m. 3 p. — 3900 m³ — Otwocka dz. 2 — wł.: K. Kwiatkowski — pr.: Bud. R. Chodkowski, W-wa, Kowelska 4, tel. 10.25-86 — k.: Bud. R. Chodkowski — wyk.: sp. gosp.
245. D. m. part. — Puławska dz. 49 — wł.: J. Rusz-kowska — pr.: Inż.-Arch. Z. Mischał, W-wa, Leszczyńska 8, tel. 6.23-46 — k.: Inż. Z. Mischał — wyk.: sp. gosp.
246. D. m. part. — Tarczowa dz. 30 — wł.: J. Ziemięcki — pr.: Inż.-Arch. Z. Mischał, W-wa, Leszczyńska 8, tel. 6.23-46 — k.: Inż. Z. Mischał — wyk.: sp. gosp.
247. D. m. 3 p. — 4100 m³ — ul. Otwocka 5 — wł.: M. Karwowski — pr.: Bud. R. Chodkowski, W-wa, Kowelska 4, tel. 10.25-86 — k.: Bud. R. Chodkowski — wyk.: vacat.
248. D. f. — Łazienkowska 18 — wł.: A. Bussel — pr.: Bud. A. Paruszewski.
249. D. m. 2 p. — 2500 m³ — ul. Białolecka 27 — wł.: S. Mazurek — pr.: Inż.-Arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.21-81 — k.: Inż. H. Baruch — wyk.: vacat.
250. D. m. 1 p. — 4350 m³ — ul. Odolańska — wł.: J. Borowy — pr.: Bud. A. Droszcz, W-wa, Wspólna 40, tel. 9.29-25 — k.: Bud. A. Droszcz — wyk.: sp. gosp.
251. D. m. part. — 1000 m³ — ul. Zacisza dz. 8 — wł.: F. Pęczkowski — pr.: Inż.-Arch. I. Cwierdziński, W-wa, Szopena 17, tel. 8.95-47 — k.: Inż. T. Cwierdziński — wyk.: sp. gosp.
252. D. m. 1 p. — Fort Mokotowski — wł.: R. i H. Starzyńscy — pr.: Bud. F. Sztompke.
253. D. m. 2 p. — 4000 m³ — ul. Odolańska dz. 57 — wł.: A. Jaźnicki — pr.: Inż.-Arch. J. Kranc, W-wa, Ś-to Jerska 11-a, tel. 11.75-04 — k.: Inż. J. Kranc — wyk.: vacat.

254. D. m. part. — ul. Sielecka 9 — wł.: T. Adamski
pr.: Inż.-Arch. Z. Olszakowski, W-wa, Drewniana 3.

255. D. m. part. — ul. Płocka 5 — wł.: A. Altmest —
pr.: Inż.-Arch. W. Koen.

256. D. m. part. — Żywiecka 2 — wł.: A. Sudakiewicz
— pr.: Inż. K. Grabowski.

257. D. m. — 900 m² — ul. Mierczyńska 7 — wł.: J.
Turlński — pr.: Bud. W. Dudziński, W-wa, Marszałkowska
44-a, tel. 8.53-22 — k.: Bud. W. Dudziński — wyk.: sp.
gosp.

258. D. m. 1 p. — 900 m² ul. Krotoszyńska 2 — wł.:
J. Eime — pr.: Bud. J. Sądowski, W-wa, Wspólna 59 —
k.: Bud. J. Sądowski — wyk.: sp. gosp.

259. D. m. part. — ul. Raduńska dz. 11 — wł.: W. Su-
liss — pr.: Arch. W. Heppen.

260. D. m. 1 p. — ul. Zachodnia 7 — wł.: S. Woźnia-
kowski — pr.: Bud. B. Bierzyński.

261. D. m. 3 p. — 2600 m² ul. Zwycięzców 19 — wł.:
M. Wiankowska — pr.: Inż.-Arch. S. Barylski, W-wa, Da-
browiecka 25, tel. 10.28-72 — k.: Inż. S. Barylski — wyk.:
vacat.

262. D. m. 1 p. — 1225 m² — ul. Berezyńska 16, wł.:
W. Lejman — pr.: Bud. J. Sądowski, W-wa, Wspólna 59,
tel. 9.03-52 — k.: Bud. J. Sądowski — wyk.: sp. gosp.

263. D. m. 1 p. — Ramowa dz. 6-b — wł.: J. Guła
— pr.: Inż. K. Grabowski.

264. D. m. 1 p. — 900 m² — ul. Dobrowoja 7 — wł.:
J. Dmowski — pr.: Inż.-Arch. W. Szworm, W-wa, Krak.
Przedm. 35, m. 5, tel. 2.45-07 — k.: Inż. W. Szworm —
wyk.: vacat.

265. D. m. 1 p. — ul. Cuga 3 — wł.: Tow. Bud. Ta-
nich Domów — pr.: Inż.-Arch. K. Rafalski, W-wa, Poznań-
ska 14, m. 14, tel. 9.11-16.

266. D. m. 1 p. — 630 m² — ul. Hajoty 8 — wł.:
K. Judycki — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson, W-wa, Złota 23,
tel. 6.65-02 — k.: Inż. W. Zeligson — wyk.: Inż. Biuro Do-
staw „Indos“, W-wa, Traugutt 2, tel. 2.86-66.

267. D. m. 1 p. — 780 m² — ul. Hajoty 16 — wł.:
Krzyżanowska — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. W.
Zeligson — wyk.: F-ma „Indos“.

268. D. m. 1 p. — 780 m² — ul. Gronowska 8 — wł.:
Rokosz — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. W. Ze-
ligson — wyk.: Firma „Indos“.

269. D. m. 1 p. — 630 m² — ul. Gronowska 6 — wł.:
Podsiadło — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. Zelig-
son — wyk.: F-ma „Indos“.

270. D. m. 1 p. 780 m² — ul. Hajoty 12 — wł.: Z. Lip-
ska — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. W. Zeligson
— wyk.: F-ma „Indos“.

271. D. m. 1 p. — 630 m² — Hajoty 14 — wł.: Lip-
ski — pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. Zeligson — wyk.:
F-ma „Indos“.

272. D. m. 1 p. — 780 m² Hajoty 4 — wł.: Skłodowski
— pr.: Inż.-Cyw. W. Zeligson — k.: Inż. W. Zeligson —
wyk.: F-ma „Indos“.

273. D. m. 1 p. — ul. Cuga — wł.: J. Fidzińska — pr.:
Bud. J. Wiśniewski.

274. D. m. 1 p. — ul. Poselska dz. 10 — wł.: Rapa-
port — pr.: Inż.-Dr. i Most. J. Kac, W-wa, Natolińska 8.

275. D. m. 3 p. — ul. Bryłowska 33 — wł.: Małż. Els-
ner — pr.: Inż. K. Grabowski.

276. D. m. 1 p. — 1700 m² — ul. Barcicka 3/5 — wł.:
M. Goldfarb — pr.: Arch. M. Obołoński, W-wa, Zgoda 12,
tel. 5.34-95 — k.: Arch. M. Obołoński — wyk.: vacat.

277. D. m. 1 p. — 800 m² — ul. Cuga 8 — wł.: M.
Cieślakówna — pr.: Inż.-Arch. T. Cwierdziński, W-wa, Szo-
pena 17, tel. 8.95-47 — k.: T. Cwierdziński wyk.: sp. gosp.

278. D. m. 5 p. — Radna 13 — wł.: J. Knedler — pr.:
Inż.-Arch. S. Koziński.

279. D. m. 1 p. — ul. Siedzibna 45 — wł.: małż. Ci-
szewcy — pr.: K. Czerwiński, W-wa, Skorupki 4.

280. D. m. 2 p. — 1800 m² — ul. Szujskiego dz. 2 —
wł.: Małż. Poslek — pr.: Inż.-Bud. L. Antoszewski, W-wa,
Polna 66, tel. 8.84-51 — k.: Inż. L. Antoszewski — wyk.:
vacat.

281. Nad. — ul. Alberta I 8 — wł.: Cwajbaum — pr.:
Inż.-Arch. W. Tokar, W-wa, Nowogrodzka 3, tel. 9.33-90
— k.: Inż. J. Halber, Koszykowa 51, tel. 9.97-44 — wyk.:
vacat.

282. D. m. 2 p. — 1700 m² — ul. Grochowska 126 —
wł.: M. Mączyński — pr.: Bud. R. Chodkowski, W-wa, Ko-

welska 4, tel. 10.25-86 — k.: Bud. R. Chodkowski — wyk.:
vacat.

283. D. m. 4 p. — 4500 m² — ul. Solec 30 — wł.:
P. Truskier — pr.: Arch. W. Moszkowski, W-wa, Mazo-
wiecka 4, tel. 6.64-80 — k.: Arch. W. Moszkowski — wyk.:
vacat.

284. D. m. part. — 800 m² — ul. Julianowska 10 —
wł.: A. Kietliński — pr.: Bud. M. Szachowski, W-wa, Ko-
pernika 30, tel. 5.35-30 — k.: M. Szachowski — wyk.: sp.
gosp.

285. D. m. part. — 800 m² — ul. Remiszewska 21 —
wł.: W. Fogiel — pr.: Bud. J. Olczak, W-wa, Ordynacka 8,
tel. 6.99-44 — k.: Bud. J. Olczak — wyk.: sp. gosp.

286. D. f. — 3200 m² — ul. Szwedzka 18/20 — wł.:
„Szicht-Lever“, — pr.: Inż.-Arch. B. Krzemieniecki, W-wa,
Zabia 5, tel. 2.30-15 — k.: Inż. B. Krzemieniecki — wyk.:
vacat.

287. D. m. 3 p. — 9000 m² — Szwedzka r. Bródnow-
skiej — wł.: J. Kestenberk — pr.: Inż.-Arch. H. Baruch,
W-wa, Złota 75, tel. 2.21-81 — k.: Inż. H. Baruch — wyk.:
sp. gosp.

288. D. m. 4 p. — Wileńska 11 — wł.: P. Friedman
pr.: Arch. K. Biernacki, W-wa, Al. 3-go Maja 14, tel.
6.56-26.

289. D. m. 4 p. — 2800 m² — ul. Tamka 20 — wł.:
Jakubowski i Weyroch — pr.: Inż.-Arch. S. Mizerski, W-wa,
Mazowiecka 11, tel. 2.93-95 — k.: Inż. S. Mizerski — wyk.:
vacat.

290. D. m. 2 p. — 4300 m² — ul. Wołoska dz. 4 —
wł.: Dyja — pr.: Bud. K. Tomaszewski, W-wa, Puławska
37, tel. 9.84-70 — k.: Bud. K. Tomaszewski — wyk.: sp.
gosp.

291. D. m. 3 p. — ul. Szustra 9 — wł.: Kirszenberg
— pr.: Inż.-Arch. E. Herstein, W-wa, 5-to Jerska 28, tel.
12.20-89.

292. D. m. 3 p. — 3900 m² — Kielecka 41 — wł.: L.
Klewin — pr.: Inż.-Arch. S. Morawski, W-wa, Wspólna 35
— k.: Inż. S. Morawski — wyk.: sp. gosp.

293. D. m. 3 p. — ul. Niska 4 — wł.: I. Bitter — pr.:
Bud. A. Zarębski, W-wa, Nowy Świat 22, tel. 2.91-25.

294. D. m. 1 p. — 1700 m² — ul. Brodzińskiego 9 —
wł.: Inż. L. Hubl i J. Nechay — pr.: Inż. dr. i most.
J. Zawistowski, W-wa, Estońska 1, tel. 10.04-20 — k.: Inż.
J. Zawistowski — wyk.: Biuro Bud. J. Zawistowski, W-wa,
Estońska 1, tel. 10.04-20.

295. D. m. 3 p. — Wiśniowa 27 — wł.: J. Puchalski
— pr.: Inż.-Arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.21-81.

296. D. m. 3 p. — 2000 m² — Dolna 12 — wł.: Z.
Goldfarb — pr.: Inż.-Cyw. K. Srokowski, W-wa, Nowy
Świat 34, tel. 6.24 - 14 — k.: Inż. K. Srokowski — wyk.:
sp. gosp.

GDYNIA.

(Dane za czas od 1.I. do 15.III. 1935 r.).

1. D. m. 1-piętr. — Witomino, ul. Łąkowa — wł.:
Nowak A. i Brygier Wł.

2. D. czynsz. — Chylonja, parc. Simona — wł.:
Toliński Stanisław.

3. Oficyna — ul. Warszawska, parc. 8 — wł.:
Wenzlik Edward.

4. D. czynsz. 4 piętr. — ul. Stefana Batorego —
wł.: Eskreis J. i Kirschner.

5. Prz. d. m. — ul. Świętojańska 26 — wł.: Król
S. i Machon A.

6. D. czynsz. 4 piętr. ul. Świętojańska 101 — wł.:
Psuty S. i B.

7. D. m. 1 piętr. — Redłowo 33 — wł.: Izydo-
rek Wł.

8. D. czynsz. 5 piętr. — ul. Świętojańska 93 — wł.:
Będnowscy J. i S.

9. D. m. 1 piętr. Redłowo — wł.: Paczkowski Fr.

10. D. m. 1 piętr. Redłowo parc. 34, 35 — wł.: Os-
sewski J.

11. D. czynsz. 5 piętr. — ul. Świętojańska 118, —
wł.: Mendlikowski J.

12. D. m. parter. — Grabówek, ul. Wąsowicza —
wł.: Miegoń Wł.

13. D. m. wraz z garażem — Dz. Leśne, ul. Nowo-
grodzka — wł.: Kopiec K.

14. D. m. 1 piętr. — Dz. Leśne, ul. Podolska 4 —
wł.: Graż J.

15. D. m. parter. — Witomino, parc. 530 — wł.: Błaszczyńska A.
 16. D. m. — Oksywie — wł.: Dziobas W.
 17. D. m. 1 piętr. — Dz. Leśne, parc. 376 — wł.: Dudziński K.
 18. D. m. 1 piętr. — Dz. Leśne, parc. 374 — wł.: Dudziński K.
 19. D. m. 1 piętr. — Dz. Leśne, parc. 372 — wł.: Dudziński K.
 20. D. czysz. — ul. Mściwoja — wł.: Ciara Br.
 21. D. m. -biur. part. — ul. Św. Piotra — wł.: Zagner T.

LÓDŹ.

(Dane za czas od 8.IV. do 9.V. 1935 r.)

214. D. m. parter. — Fałata 10 — wł.: A. Stożek — pr.: Bud. Kulesza.
 215. D. m. i bud. gosp. parter. — Krochmalna 34 — wł.: małż. Jędrzejczak — pr.: Bud. Wizner.
 216. G. p. (gimnazjum) 3 p. — Północna 43 — wł.: Tow. Szkół Żyd. — pr.: Inż. Müntz.
 217. D. m. 1 p. — Rokicińska 120 — wł.: Z. Włodarski — pr.: Inż. J. Fuchs.
 218. D. m. i bud. gospod. parter. — Sienkiewicza 4 — wł.: A. Basińska — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 219. D. m. i bud. gospod. parter. — Bema 18 — wł.: E. Reszke — pr.: Bud. Wizner.
 220. D. m. i bud. gospod. 1 p. — Wicen. Pola 9 — wł.: A. Gronest — pr.: Bud. Tatar.
 221. D. m. i bud. gosp. parter. — Wrześnieńska 47 — wł.: L. Demski — pr.: Inż. J. Fuchs.
 222. D. m. (1 budynek). parter. — Topolowa — wł.: Z. Altman — pr.: Inż. J. Fuchs.
 223. D. m. (2 budynki) parter. — Topolowa — wł.: Z. Altman — pr.: Inż. J. Fuchs.
 224. D. m. parter. — Perłowa 11 — wł.: S. Piaseczny — pr.: Inż. Kurkowski.
 225. D. m. parter. — ul. Kadłubka 14 — wł.: małż. Kuczkowscy — pr.: Bud. Kraus.
 226. D. m. parter. — Kilińskiego 141 — wł.: małż. Fuchs — pr.: Bud. Kraus.
 227. D. m. 1 p. — Odyńca 48 — wł.: M. Włodarczyk — pr.: Bud. Wizner.
 228. D. m. 1 p. — Tuszyńska 19 — wł.: A. Haubert — pr.: Bud. Kraus.
 229. D. m. parter. — ul. Piękna 39 — wł.: M. Misiak — pr.: Bud. Wizner.
 230. D. m. parter. — Krakusa 9 — wł.: H. Herfog — pr.: Inż. Fr. Śmiałkowski.
 231. D. m. parter. — Rymarska 37 — wł.: M. Kulczyński — pr.: Inż. J. Fuchs.
 232. D. m. parter. — Folwarczna dz. 104 — wł.: M. Pluta — pr.: Inż. Fr. Śmiałkowski.
 233. D. m. 1 p. — Nowe Sady 13 — wł.: małż. Mater. — pr.: Inż. J. Fuchs.
 234. D. m. parter. — Katowicka 11. — wł.: J. Gajda — pr.: Bud. Kraus.
 235. D. m. parter. — ul. Karola Miarki 9 — wł.: B-cia Rosiak — pr.: Inż. J. Fuchs.
 236. D. m. 1 p. — ul. Przemysłowa 8 — wł.: W. Stefański — pr.: Inż. Millauer.
 237. D. m. 1 p. Akacjowa 12 — wł.: E. Rakowski — pr.: Inż. Begale.
 238. D. m. parter. — Orzeszkowej dz. 1 — wł.: M. Strobeln — pr.: Bud. Wizner.
 239. D. m. parter. — Perłowa 6 — wł.: M. Adamiak — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 240. D. m. 1 p. — Odeska 8 — wł.: P. Romecz. — pr.: A. Kraus.
 241. D. m. 1 p. — Pińska — wł.: W. Kaliński — pr.: Inż. J. Fuchs.
 242. D. m. parter. — Wilanowska 6 — wł.: J. Wilczyński — pr.: Bud. Kulesza.
 243. D. m. parter. — Wilsona 4 — wł.: Fr. Żuchowski — pr.: Bud. A. Kraus.
 244. D. m. parter. — Inowrocławska 24. — wł.: Z. Prasański — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 245. D. m. parter. — Waryńskiego 18 — wł.: R. Smołyński — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 246. D. m. parter. Bydgoska 23-25 — wł.: Pawlak i Matecki — pr.: Inż.-Bud. Wizner.

247. D. m. parter. — Bobowa 18 — wł.: B. Kuk — pr.: Bud. Kraus.
 248. D. m. 1 p. — Srebrna 4 — wł.: Fr. Wojciechowski — pr.: Inż. Kaban.
 249. D. m. parter. — Fałata 12 — wł.: Zarzycki — pr.: Inż. H. M. Pill.
 250. D. m. i bud. gosp. parter. — Jagiellońska 21 — wł.: J. Kaźmierczak — pr.: Inż. Fr. Śmiałkowski.
 251. D. m. parter. — parter. Zaurowa 42 — wł.: małż. Zar — pr.: Inż. Millauer.
 252. D. m. parter. — Kopernika 71/73 — wł.: Haubert — pr.: Bud. Kulesza.
 253. D. m. parter. — Szopena 26-a — wł.: J. Filipiak — pr.: J. Fuchs.
 254. D. m. parter. — Franciszkańska 80 — wł.: małż. Domańscy — pr.: Bud. Gawelski.
 255. D. m. parter. — Brzezińska 140 — wł.: L. Röhr — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 256. D. m. parter. — ul. Okopowa 24 — wł.: W. Zawierucha — pr.: Inż. Baszkirow.
 257. D. m. parter. — Brudzińskiego 19 — wł.: J. Dir — pr.: Bud. Wizner.
 258. D. m. (jednorodzinny) parter. — Matejki, zbieg przedłużenia Cegelnianej — wł.: A. Lichtenstein — pr.: Bud. Kulesza.
 259. D. m. parter. — Pabjanicka 78 — wł.: W. Jędrzejczak — pr.: Inż. J. Fuchs.
 260. D. m. i bud. gosp. parter. — Karpia 16. — wł.: R. Jesse. — pr.: Bud. Wizner.
 261. D. m. parter. — Klonowa 30 — wł.: E. Podolska — pr.: Inż. Fr. Śmiałkowski.
 262. D. m. i bud. gosp. 1 p. — ul. Kowieńska 20 — wł.: A. Ruprecht — pr.: Bud. Kraus.
 263. D. m. parter. — Perłowa 11 — wł.: S. Piaseczny — pr.: Inż. Kralkowski.
 264. D. m. 1 p. — Wysoka 10 — wł.: J. i M. Borscy — pr.: Bud. Wizner.
 265. D. m. 1 p. — Śląska dz. 3 — wł.: A. Przyk — pr.: Inż. Pill.
 266. D. m. 1 p. — Łeczycka 62 — wł.: J. Karsz — pr.: Bud. Wizner.
 267. D. m. 1 p. — Limanowskiego 200 — wł.: E. Preiss — pr.: J. Rodewald.
 268. D. m. parter. Limanowskiego 124 — wł.: A. Breitstajn — pr.: Bud. Kraus.
 269. D. m. parter. Limanowskiego 169 — wł.: F. Palczewski — pr.: Bud. Wizner.
 270. D. m. parter. Limanowskiego 102 — wł.: F. Rabe — pr.: Bud. Kraus.
 271. D. m. 1 p. — Przemysłowa 8 — wł.: W. Stefański — pr.: Inż. Millauer.
 272. D. m. parter. — Batorego 37. — wł.: Halka — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 273. D. m. parter. — Łosiowa — wł.: małż. Kendin — pr.: Bud. Wizner.
 274. Bud. magazynów parter. — Pomorska 36 — wł.: S-ów K. Andstadta — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 275. D. m. 2 p. — Ceglana 24 — wł.: M. Budziak — pr.: Inż. K. Woźnicki.
 276. D. m. 1 p. — Wygodna 18 — wł.: B. Fiebrauch — pr.: Inż. Haessner.

ZAMOŚĆ.

(Dane za czas od 1.I. do 30.IV. 1935 r.)

1. D. m. drewn. part. — 215 m³ — Lwowska 130 — wł.: Ulanowski Jan — pr.: A. Florjan.
 2. D. m. drewn. parter. — 202 m³ — Karolówka — wł.: Zyguta Anna — pr.: Dąbrowski Teodor.
 3. D. m. drewn. parter. — 398 m³ — Karolówka — wł.: Woźniak Józef — pr.: A. Florjan.
 4. D. m. drewn. parter. — 174 m³ — Ogrodowa 18 — wł.: Dragan Leokadja — pr.: Kranz Waldemar.
 5. D. m. drewn. parter. — 110 m³ — Powiatowa 85 — wł.: Spiridonow Olga — pr.: Braunstein Karol.
 6. D. m. drewn. parter. — 228 m³ — Karolówka — wł.: Tysza Aleksander — pr.: Dąbrowski Teodor.
 7. D. m. drewn. parter. — 183 m³ — ul. Długa — wł.: Fijałek Franciszek — pr.: Braunstein Karol.
 8. D. m. drewn. parter. — 431 m³ — ul. Jasna — wł.: Koziołek Jan — pr.: Gawrylczyk Konstanty, Lublin.
 9. D. m. drewn. parter. z poddaszem — 1198 m³ —

ul. Odrodzenia — wł.: Brondwajn Liba — pr.: Bud. Podkova Mieczysław, Krasnystaw — k.: Arch. T. Zaremba.

10. D. m. drewn. parter. — 184 m² — ul. Zakamarek 3 — wł.: Bryk Edward — pr.: Braunstein Karol.

11. D. m. drewn. parter. — 163 m² — ul. Okrzei boczna — wł.: Grojper Barbara — pr.: Dąbrowski Teodor.

12. D. m. drewn. parter. — 206 m² — ul. Konopnickiej Nr. 20 — wł.: Wrona Ludwik pr.: Kranz Waldemar.

13. D. m. murow. parter. — 347 m² — ul. Zacisze 18 — wł.: małż. Turscy — pr.: Braunstein Karol.

14. D. m. drewn. parter. — 335 m² — kol. Karolówka — wł.: Ogórek Józef — pr.: Kranz Waldemar.

15. D. m. drewn. parter. — 223 m² — ul. Reymonta 21 — wł.: Ochniowski Tomasz — pr.: Kranz Waldemar.

16. Budynek szkolny drewn. parter. — 4345 m² — obok parku sportowego — wł.: Zarząd Miejski m. Zamościa — pr.: Arch. T. Zaremba — k.: T. Zaremba.

Z REJESTRU FIRM

B. 592. „Warszawskie Przedsiębiorstwo Budowlane, Spółka Akcyjna“. Firma brzmi: „Warszawskie Przedsiębiorstwo Budowlane, Spółka Akcyjna w likwidacji“. Siedziba spółki mieści się przy ul. Żórawiej 13 m. 18. Komisję Likwidacyjną stanowią inż. Włodzimierz Janusz, inż. Wiktor Markiewicz, Józef Gaik.

19.IV.35.

B. 9734. „Budownictwo i Komunikacja, Inżynierowie R. Plesner, M. Szylajner i H. Wegmeister, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością“. Firma obecnie brzmi: „Budownictwo i Komunikacja, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością“. Siedziba spółki mieści się przy ul. Poznańskiej 36.

19.IV.35.

B. 9786. „Biuro Robót Ziemnych „Labor Terra“, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością“ w Warszawie, Ludna 6. Roboty ziemne i dostawa materiałów budowlanych. Kapitał zakładowy 10,000 złotych. Zarządcą jest Mieczysław Brzeziński. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zawarta na mocy umowy z dnia 2 kwietnia 1935 r.

19.IV.35.

B. 5557. „Państwowe Zakłady Lotnicze“. Naczelny dyrektor Witold Rumbowicz, dyrektor techniczny Roman Rosinkiewicz, członek Rady Administracyjnej Ksawery Pomijański i wiceprezes rady administracyjnej Józef Zajączkowski ustąpili z zajmowanych stanowisk. Zostali powołani: na stanowisko członka rady, oraz zastępcy prezesa rady administracyjnej Witold Rumbowicz, na stanowisko członka rady administracyjnej Aleksander Grabowski, na stanowisko naczelnego dyrektora Kazimierz Kazimierzczak.

24.IV.35.

A. XXVIII 39. „Inż. Zygmunt Chabelski“. Siedziba firmy mieści się przy ul. Kaliskiej 17.

26.III.35.

B. 9756. „Towarzystwo Przemysłu Ceramicznego „Tepece“, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością“ w Miłosinie, powiat warszawski. Eksploatacja cegielni, produkcja cegły i wyrobów ceramicznych, oraz nabywanie i wydzierżawianie nieruchomości i innych obiektów niezbędnych do produkcji. Kapitał zakładowy 10.000 zł. Spółnik może mieć dowolną ilość udziałów. Zarząd stanowią: Sacha Wajntraub, Henryk Szejnberg. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością zawarta na mocy umowy z dnia 6 marca 1935 r.

28.III.35.

A. XLIII 281. „Inż. Br. Skarzyński“. Roboty instalacyjno-budowlane“ w Warszawie, Krucza 40. Inż. Bronisław Skarzyński.

29.III.35.

A. XLI 263. „Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych Stefan Bromke i Michał Mikula“. Firma obecnie brzmi: „Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych Stefan Bromke i Jan Januszewski“ w Warszawie, 6-go Sierpnia 11. Jan Januszewski, Michał Marcin Mikula ze spółki wystąpił. Do spółki przystąpił Jan Januszewski.

29.III.35.

GDYNIA.

W tutniejszym rejestrze handlowym, dział B. pod Nr. 292 dnia 31 grudnia 1934 wpisano firmę: „Towarzystwo Handlowo - Przemysłowe, Mieczysław Zagajski, Spółka Akcyjna“, w Warszawie, Żórawia 3. Oddziały: w Katowic

cach i Gdyni. Przedmiot spółki stanowi objęcie przedsiębiorstwa pod firmą: „Dom Handlowy Mieczysław Zagajski“, istniejącego w Warszawie wraz z Oddziałami i składami materiałów budowlanych i technicznych na prowincji, jak również prowadzenie handlu i przemysłu w dziedzinie materiałów budowlanych w najobszerniejszym znaczeniu, minerałów, metali, produktów technicznych i chemicznych. Kapitał zakładowy 1,000,000 złotych podzielony na 10,000 akcji. Zarząd stanowią: Czesław Podleski, inż. Jan Rogowicz, Mieczysław Jazowski, Mieczysław Zagajski, Henryk Zagajski. Jakóbowi Foersterowi, Aleksandrowi Kopfowi, Annie Schüttenberg i dr. Zygfrydowi Kragenowi udzielono łącznej prokury.

KIELCE.

Nr. 8439. „Bukowa“, Samuel Goldfarb, Kamieniołomy i zakłady wapienne w Bukowej, gminy Małogoszcz, pow. Jędrzejowskiego. Firma istnieje od 1927 roku. Samuel Goldfarb, zamieszkały w Kielcach, ulica Silniczna 11. Pomiedzy Szmulem Goldfarbem a Serlą Ruchłą Graus ustanowiona została intercyza przedślubna, ustalająca wyłączność majątku, a wspólność dorobku.

28 marca 1935 r.

Nr. 326. „Wapno i Kamieniołomy“, Spółka Akcyjna. Przedmiot przedsiębiorstwa: eksploatacja kopalni kamieniołomów i wapienników na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej zarówno nabytych w tym celu na własność jak i wydzierżawionych, oraz handel produktami i materiałami z teje eksploatacji. Siedziba: Kielce, ulica Okrzei 14 m. 3. Kapitał akcyjny wynosi 250,000 złotych podzielonych na 2,500 akcji na okaziciela wartości nominalnej 100 złotych każda. W kapitale tym obejmują akcyj: Dzdzisław Pilecki 700, Jerzy Pilecki 400, Zygmunt Klonowski 400, Władysław Nassalski 100, Tadeusz Nassalski 50, Jan Nassalski 50, Lucjan Gilewicz 200, Eugenjusz Korwin - Piotrowski 200, Eustachy Dąbrowski 200 i Stanisław Brzeziński 200. Na kapitał akcyjny wpłacono ¼ część przed sporządzeniem aktu notarialnego. Dalsze wpłaty winny być dokonane w terminach wskazanych w § 5 statutu spółki. Obecnie zarząd stanowią: Jerzy Pilecki zamieszkały w Warszawie, ul. Mokotowska 17. Bolesławowi Markiewiczowi, zamieszkałemu w Warszawie, ulica Alberta I, Króla Belgów, udzielono łącznej prokury.

30 marca 1935 r.

Nr. 70. przy firmie: „Zakłady Przemysłowe „Chęciny“ Spółka akcyjna: Mocą uchwały Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszów z 11 marca 1935 roku na miejsce ustępujących członków Zarządu: Piotra Drzewieckiego i Joachima Hempla powołano Kazimierza Hempla i Stanisława Szartowskiego, wobec czego Zarząd stanowią: Kazimierz Hempel, Zygmunt Hempel i Stanisław Szartowski, przy czym Kazimierz Hempel wybrany został w charakterze dyrektora zarządzającego.

BIAŁYSTOK.

Nr. 5644. „Fabryka kafli Jana Kucharskiego, Synowie, spółka firmowa, Białystok. Firma przedsiębiorstwa została zmieniona i obecnie nazwa jej brzmi: „Zakłady Ceramiczne — Jana Kucharskiego Synowie, spółka jawna“, w Białymstoku. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest: wyrob. wszelkiego rodzaju kafli, polewy do kafli, piecyków i innych wyrobów ceramicznych oraz budowa pieców i t. p.

6.XI.34.

PRZEGLĄD CERAMICZNY

Nr. 5.

DODATEK DO PRZEGLĄDU BUDOWLANEGO

ROK IV.

ORGAN OFICJALNY STAŁEJ DELEGACJI ZRZESZEŃ PRZEMYSŁOWCÓW CERAMICZNYCH R. P.

KOMITET REDAKCYJNY:

PP.: I. Ehrenpreis, prof. J. Galler—Kraków, H. Grünfeld—Katowice, inż. J. Handzelewicz—Grudziądz, B. Koenig—Łódź, inż. E. Langner, H. Martens i inż. Marynowski—Warszawa, inż. W. Matzke—Lwów, inż. S. Mieczkowski—Poznań, J. Świętochowski—Warszawa, A. Szendel—Wieleń nN, inż. G. Żelechowski—Warszawa.

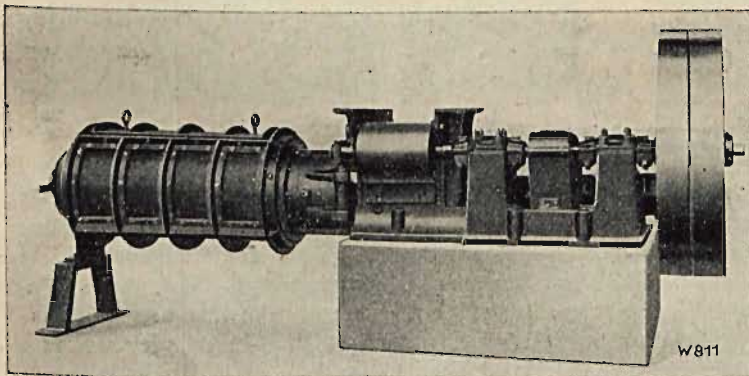
Redaktor „Przeglądu Ceramicznego” — inż. Alfred Dziedziul — Chełmno (Pomorze), telefon 53.

ZWALCZANIE WAPNA W GLINIE

Do największych szkodników w ceramice należy wapno (margiel). Ponieważ kwestja ta jest stałą bolączką, trapiącą nasz przemysł, podajemy tu w streszczeniu znamienny artykuł p. A. Hielschera, redaktora Tonindustrie-Zeitung (Nr. 57 i 58/1934 T. I. Z.), omawiający sposoby walki z wapnem. Klisze łaskawie udzieliła nam redakcja T. I. Z.

Poruszamy najpierw maszyny specjalne, przeznaczone do zwalczania wapna. W następnym artykule podamy opis samego zagadnienia walki z wapnem.

1. Oczyszczacz sitowy (rys. 1).

Rys. 1.

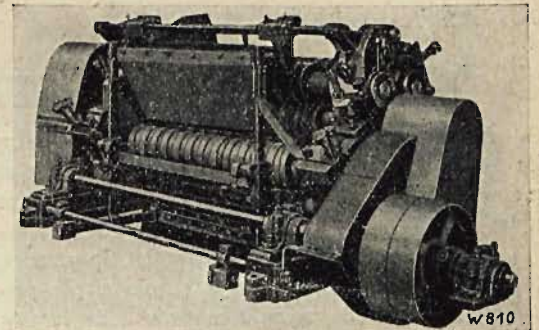
Maszyna ta, połączona z samą prasą ceglarską, składa się z sitowego bębna, przez który przedusza się glina przerobiona w kołotoku i walcach. Zależnie od gatunku i twardości gliny ustala się przekrój oczka sita w ten sposób, by umożliwić wydajną pracę samej prasy. Do każdego surowca odpowiednio dobrać należy sita sposobem praktycznym.

Bęben sitowy przepuszcza glinę oczyszczoną od drobnych kamyków marglowych stosownie do otworów sita. Maszyna ta nadaje się specjalnie do glin zanieczyszczonych mniejszymi kamykami marglowymi, które nie mogą być skruszone innymi maszynami wzgl. ręcznie usunięte. Bęben również homogenizuje (ujednostajnia) przerabianą glinę.

2. Wydzielacz kamieni (rys. 2).

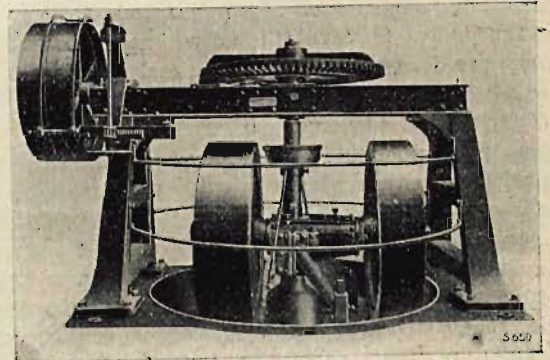
Jest to maszyna, składająca się z profilowanych walców, przepuszczających glinę, natomiast zatrzymujących kamienie od pewnej wielkości wwyż. Ponieważ walce te mają płaszczyzną korkociągu, wobec tego zatrzymane kamienie wysuwają się w jednym końcu walców automatycznie.

Maszyna ta nadaje się tam, gdzie kamienie wydzielane posiadają określoną twardość, zapobiegającą skruszeniu tych kamieni przez walce, co nie jest zadaniem tej maszyny, a więc kamienie narzutowe pochodzenia skalistego. Specjalnie nadają się do przeróbki tym wydzielnikiem gliny chude o zawartości kamieni wielkości greckiego orzecha. Ponieważ otwory profilowane walców przepuszczają mniejsze kamienie, wobec tego wydzielnik do usuwania wzgl. miażdżenia mniejszych kamieni marglowych i innych nie nadaje się i spełnia tylko funkcje pomocnicze.

Rys. 2.

3. Kołotok - gniotownik (rys. 3).

Rys. 3.

Gniotownik jest najważniejszą maszyną przerobczą w ceramice i dla otrzymania wysokowartościowego materiału bezwarunkowo niezbędną.

O ile mamy gliny zanieczyszczone kamykami wapieniowymi (margłowemi), — a większość naszych glin jest właśnie tego rodzaju, — gdzie kamyków tych mechanicznie usunąć nie można, używamy zawsze gniotownik. Jest to pospolity młyn z dwoma kołami młyńskimi, biegnącymi po płaszczyźnie rusztów o otworach od 10 — 18 mm. Gлина miele i miażdży się kołami gniotownika i przedusza się przez ruszta, wpadając do szybkoobrotowych walców, a potem do prasy.

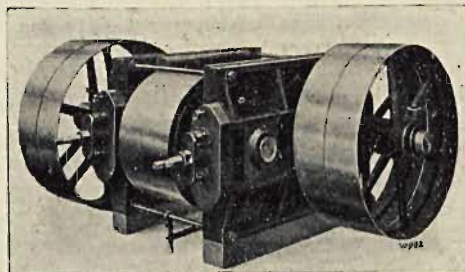
Należy pamiętać, że wapień i margiel są tem niebezpieczniejsze dla materiału, im większe są w swej objętości. Przy zetknięciu się z wodą wypalony wapień (wapno) lasuje się, rozwijając przytem znaczną energję rozsadzającą. Im większy kawał lasującego się wapna, tem większa rozwija się siła. A zatem — im mniejsze kamienie wapna, tem mniejsza siła niszcząca. Stąd konieczność zmielenia możliwie do stanu sproszkowania kamyków marglowych, co właśnie wykonuje z niezwykłym powodzeniem gniotownik.

Należy jednak podkreślić, że gniotownik nie jest maszyną cudowną, gdyż glin, nad miarę dopuszczalną zanieczyszczonych marglem, zdatnymi do użycia zrobić naturalnie nie może. W każdym takim wypadku należy laboratoryjnie przedtem stwierdzić, czy dany gatunek gliny wogóle nadaje się do wyrobów ceramicznych, chociażby i pospolitej cegły budowlanej.

Zadaniem gniotownika jest jednak nie tylko miażdżenie kamyków marglowych. Jak już wspomnieliśmy, gniotownik jest wogóle najlepszą maszyną dla przeróbki i dla najlepszych glin, wobec czego w każdym wypadku i dla każdego zdatnego do wyrobu materiału ceramicznego su-

rowca — jest maszyną niezbędną. Zaznaczamy, że każda lepsza cegielnia powinna posiadać gniotownik, bez którego wyrób dobrego materiału jest niemożliwy.

4. Walce szybkoobrotowe (rys. 4).

Rys. 4.

Glina, oczyszczona z kamieni lub przerobiona gniotownikiem, wpada do walców szybkoobrotowych, zadaniem których jest w pierwszym rzędzie zrobić ją zwartą i plastyczną, pozatem zmiażdżyć pozostałe kamyki, które przeszły niezmiążdżone przez ruszta gniotownika. Dlatego szczelina pomiędzy walcami nie powinna być większą niż 2 — 3 mm, co gwarantuje ostateczne skruszenie kamyków marglowych do wielkości 2 — 3 mm, t. j. do rozmiaru nieszkodliwego dla wytrzymałości gotowego materiału ceramicznego.

To jest ostatni proces przeróbki gliny w kierunku mechanicznego unieszkodliwienia zawartego w surowcu wapienia i wapna.

(Dalszy ciąg nastąpi).

JULJAN RAKOWSKI.

SUSZARNIE TUNELOWE

Pierwszą taką suszarnię zbudowano w Europie w roku 1875, a więc po upływie 17 lat od daty zbudowania pierwszej suszarni wieloprzestrzeniowej nad piecem okrężnym.

Suszarnie nadpiecowe odznaczały się przede wszystkim tem, że wykorzystywały bezpośrednio ciepło promieniste i odlotowe pieców do wypалу surowki i że to skuteczniały nie tylko w najkrótszej drodze, ale i z dołu do góry, a zatem po drodze najwłaściwszej. Następnie, suszarnie nadpiecowe nie są czynne zimową porą i tworzą z piecem do wypалу surowki jakby jedną całość, a w wielu razach skupiają wokoło siebie pod jednym dachem cały wyrób fabryczny. Suszarnie tunelowe natomiast odznaczają się przede wszystkim swoją niezależnością od pieca, posiadając własne źródła ciepła, następnie są budowane tylko na parterze, po trzecie są czynne cały rok bez przerwy lub z dowolnymi przerwami. Suszarnie wieloprzestrzeniowe nadpiecowe wyróżniają się natomiast korzystnie od tunelowych tem, że mogą suszyć rozmaitą surowkę z różnorodnych glin, podczas gdy suszarnie tunelowe normalne mogą suszyć korzystnie, nawet bardzo korzystnie, ale tylko surowkę, niewrażliwą na ostre tempo suszenia, znoszącą bez przeszkody dla siebie zarówno wyższą temperaturę, jak i energiczne, szybkie przewietrzanie. W suszarniach tunelowych surowka schnie w ciągu mniej więcej od 2-3 dni, podczas gdy w suszarniach wieloprzestrzeniowych nadpiecowych w ciągu od 7-12 dni.

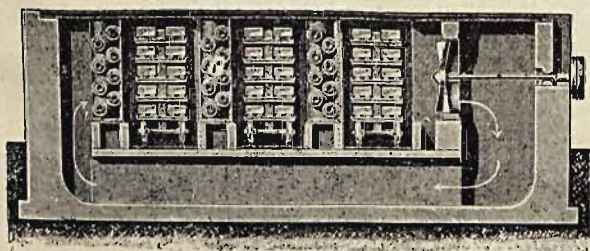
Pierwszy konstruktor suszarni tunelowej postawił sobie za naczelną zadanie niedopuszczyć do skraplania się opa-

rów ze surowki dosuszanej na surowce podsuszanej i przez to do rozmiękania i zniekształcenia surowki, a zatem do tworzenia braków i gruzu, jak to miało miejsce w wielu suszarniach komorowych parterowych. Następnym zadaniem tego konstruktora było zabezpieczenie wszystkiej surowki, wypełniającej suszarnię od dołu do góry wzdłuż, od niejednakowego, co do miejsca i czasu, suszenia i przytem nierównomiernego suszenia co do każdej surowki z osobna; chodziło o to, ażeby ładowanie i wyladowywanie surowki w suszarni szło w porządku, zgóry ustalonym, a więc żeby zataczka jak i wytaczka odbywała się kolejno jedna po drugiej, na kolejne miejsca w suszarni, a nie chaotycznie, na wrywki, z przeskakiwaniem ponad surowką niedosuszoną. Dalej chodziło i o to, ażeby suszarnia nie zajmowała dużo terenu, tak nieraz drogiego, zwłaszcza w pobliżu większych osiedli ludzkich. Wreszcie konstruktor suszarni tunelowej mniemał, że nie należy polegać na zwodniczej ilości rozporządzalnych źródeł ciepła promienistego i odlotowego pieców do wypalania surowki, gdyż wysuszenie surowki wymaga zgóry określonej wiadomej ilości ciepła i pewności, że to ciepło jest rzeczywiście zawsze do dyspozycji.

Wobec takiego założenia musiała pierwsza ówczesna suszarnia tunelowa mieć zgóry określony kształt i wymiar, jak też urządzenie: winna być niska, wąska i krótka; wysokość 2 m, szerokość mniej więcej 6 m, długość do 20 m, co razem wzięwszy, tworzy tunel suszarniany, do którego może surowka być wyprowadzana na wózkach po torach kolejowych. Ogrzewanie surowki w takim tunelu bezpośred-

nio gazami spalinowymi pieca do wypału surówki lub kotłami celem wyzyskania tych źródeł ciepła nie było wskazane, ponieważ węgiel zawiera zawsze siarkę, niszczącą urządzenia mechaniczne tunelu, jego mury, oraz ranki drewniane, na których leży surówka. Nadto dymy osadzają się na ubraniu robotnika i dostają się do jego płuc; wreszcie osadzają się na samej surówce, przywierają w piecu do niej i tworzą naloty szkodliwe. Pierwsza suszarnia tunelowa była ogrzewana parą zapomocą rur żebrowych, których ilość zwiększała się w kierunku wjazdu świeżej surówki do tunelu celem zapobiegania skraplaniu się oparów ze surówki poprzedniej, dosuszanej. Jednak ten pomysł nie udał się; okazało się, że opary powstałe od nagrzewania małą ilością rur żebrowych w rejonie dosuszającym, prędko chłodną i skraplają się, a podgrzewanie ich na dalszej drodze w większym stopniu przewidzianym nie wystarcza. Okazało się, że surówka schnie za szybko właśnie w rejonie wjazdowym, a rozmiękcza się od oparów w rejonie środkowym. Przedłużanie rejonu wjazdowego i skracanie wjazdowego nie pomogło, a koszty przedłużenia były niewspółmiernie duże. Próby poprawiania wad kosztowały dużo i trwały dosyć długo. Nareszcie po wielu doświadczeniach stworzyli Möller i Pfeifer w roku 1898 nowy typ suszarni tunelowej, uważany dotąd za wzorowy. Fig. 1, 2 i 3 przedstawiają ten tunel w pionowym przekroju poprzecznym, podłużnym i w rzucie poziomym.

Rys. 1.

Rys. 2 i 3.

Tunel może być jednotorowy lub kilkotorowy zależnie od produkcji zakładu, lecz długość nie powinna przekraczać 60 m. Tunel jest podzielony na trzy strefy pod względem temperatury i tempa przewietrzania; w pierwszej, wjazdowej strefie panuje temperatura, zwiększająca się do 40° C., w drugiej, środkowej, do 70° C., w trzeciej, najgorętszej, do mniej więcej 120° C. Przewietrzanie jest tym energiczniejsze, im temperatura wyższa. W strefie wjazdowej mieści się palenisko własne tunelu, mianowicie piec lub kocioł o niskim ciśnieniu, zależnie od tego, czy suszarnia rozporządza parą świeżą i odlotową kotła fabrycznego; po obu bokach paleniska znajdują się specjalne duże rury żebrowe i dwa kominy przy nich; przez te rury przechodzą gazy spalinowe paleniska tunelowego i wychodzą potem nazwewnątrz kominami; powietrze tunelowe ogrze-

wa się tu w stopniu dowolnym, zależnie od ilości spalane- go paliwa. W drugiej strefie, środkowej, znajdują się rury żebrowe, ogrzewane parą zzewnątrz lub z własnego kotła tunelowego; temperatura tej strefy jest regulowana dowolnie kranami dopływowymi pary. W strefie wjazdowej leżą tak zwane kondensacyjne rury żebrowe, ogrzewane oparami ze surówki, dosuszanej w strefie najgorętszej wjazdowej. Te opary dostają się do swych rur od strony strefy środkowej przy pomocy wentylatora, umieszczonego w ich drugim końcu przy wjeździe wózków do tunelu; wentylator ściąga opary na końcu tunelu przy wrotach wjazdowych, zamkniętych podczas suszenia, do kanału murowanego, leżącego na tunelu i kończącego się przed rurami kondensacyjnymi, z którymi jest szczelnie połączony; po przejściu przez te rury i częściowym skondensowaniu się w nich i odpłynięciu do kotła z powrotem, resztę oparów wyrzuca wentylator przez swój komin nazwewnątrz. Reguluje dopływ oparów do rur kondensacyjnych wentylator wyciągowy; nie mniej reguluje on dopływ powietrza atmosferycznego do tunelu od strony wjazdowej, wyciągając z przeciwnej strony tunelu powietrze suszarniane wraz z oparami do kanału nad tunelowego.

Przewietrzanie tunelu w jego kierunku poprzecznym w stopniu dowolnie energicznym skuteczniejszą wentylatory, obsadzone w jednej ze ścian podłużnych, bocznych, co kilka metrów jeden od drugiego; każdy z tych wentylatorów działa na swoim własnym odcinku, utworzonym przez ścianki przedziałowe wzdłuż, wszerz i wzwyż tunelu nad i pod jego posadzką, jak pokazuje rysunek; wentylatory wprowadzają powietrze atmosferyczne, wciągnięte do tunelu, w wiry naokoło wózków ze surówką; szybkość obrotów tych wentylatorów jest dowolna i zależna od stopnia wytrzymałości surówki na intensywność ogrzewania i przewietrzania; zatem każdy z tych wentylatorów obraca się z inną szybkością malejącą w kierunku wjazdu surówki do tunelu. Dzięki takiej wszechstronnej regulacji zarówno temperatury jak i tempa przewietrzania można nastawić cały aparat suszarniany jaknajdokładniej do stopnia wrażliwości surówki na postęp suszenia, a zatem suszyć surówkę w najkrótszym, dla niej dopuszczalnym czasie. Ten czas określa praktyka na kilkanaście do mniej więcej 50 godzin, co znosi, oczywiście, tylko surówka z gliny, bardzo mało wrażliwej na tempo suszenia. Cechą charakterystyczną suszarni tunelowych jest spiralno-poziomy kierunek ruchu powietrza suszącego.

Celem nieochładzania tunelu przy wytaczce i zataczce surówki robią w obu końcach tunelu podwójne wrota, otwierane i zamykane automatycznie, zostawiając między wrotami przestrzeń na swobodne pomieszczenie jednego przynajmniej wózka. Przesuwanie wózków w tunelu przy zataczce i wytaczce wykonywa mechanizm, umieszczony u wrot wjazdowych, popychając cały tabor wózków w kierunku wjazdu z tunelu.

Zdawałoby się, że suszarnie tego systemu powinny wyrugować wszelkie inne suszarnie sztuczne; tymczasem są one mało rozpowszechnione w Europie. Przyczyną tego stanu rzeczy są dwie decydujące: suszarnie tunelowe są nadzwyczaj drogie w budowie, urządzeniu i eksploatacji, a powtórnie nadają się tylko do surówek z glin, wytrzymujących bez pęknięcia intensywne suszenie.

Kosztowność suszarni tunelowych Möllera i Pfeifera.

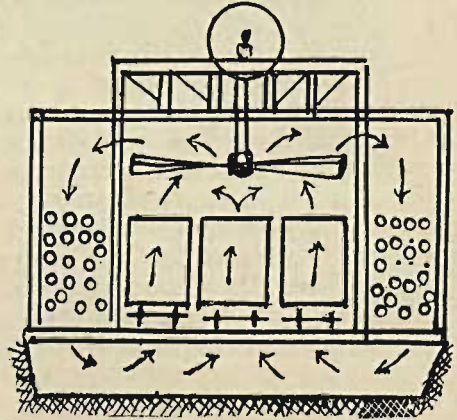
O tej kosztowności można nabrać niejakiego pojęcia już z samej wagi urządzeń mechanicznych, która wynosi przy tunelu:

- 1) dwutorowym wydajności 5,000 szt. surówki ceglanej na dobę 35,000 kg;
- 2) trzytorowym wydajności 15,000 szt. surówki ceglanej na dobę 75,000 kg;
- 3) czterotorowym wydajności 20,000 szt. surówki ceglanej na dobę 90,000 kg;
- 4) pięcitorowym wydajności 25,000 szt. surówki ceglanej na dobę 110,000 kg.

Koszta suszenia w takich tunelach są bardzo wysokie; naprzód roczna amortyzacja kapitału nakładowego z jego oprocentowaniem, potem ustawiczny remont wózków, pracujących w ciężkich warunkach, następnie smary i, co najkosztowniejsze, paliwo specjalnie na ogrzewanie tunelu. Doświadczenia poucza, a wyliczenia teoretyczne, na nim oparte, potwierdzają, że suszenie surówki wymaga tyle paliwa, co jej wypalenie. Pod tym względem mają suszarnie komorowe i nadpiecowe, korzystające z ciepła rozporządzalnego fabrycznego, jak para odlotowa, ciepło promieniste i odlotowe pieca do wypału surówki, stanowczą wyższość nad tunelowymi.

Suszarnie tunelowe możnaby zrobić uniwersalnemi dla wszystkich surówek z różnorodnej gliny, nawet najwrażliwszej na tempo suszenia, przedłużając odpowiednio cały tunel i powolnie w nim podgrzewając surówkę, ogrzewając powolnie i powolnie dogrzewając z dostosowaniem do tempa przewietrzania. Nie opłacało by się jednak w żadnym razie; wszak same wózki w suszarni o wydajności 25,000 sztuk surówki ceglanej przedstawiają wielce pokaźną cyfrę 220 sztuk; dochodzi koszt licznych wentylatorów, kaloryferów, paliwa.

O ile suszarnie tunelowe nie są rozpowszechnione w Europie, to cieszą się natomiast powodzeniem w Ameryce; pochodzi to z dwóch przyczyn: gliny amerykańskie są przeważnie niewrażliwe na szybkie suszenie, a paliwo jest bardzo tanie. Tunelowe suszarnie amerykańskie są znacznie krótsze od suszarni tunelowych u nas i wynoszą najczęściej kilkanaście metrów i posługują się zazwyczaj nie więcej niż 50 wózkami, co prawda, dłuższymi, niż u nas. Amerykanie rozmieszczają wentylatory wirowe w tunelu rozmaicie, jak pokazują poniższe ilustracje:

Rys. 4.

(Dokończenie nastąpi).

KRONIKA

KLASYFIKACJA TARYFOWA PUSTAKÓW NA P. K. P.

W wyniku podjętej przez nas akcji w sprawie wadliwego zaklasyfikowania pustaków ceramicznych do cegły fasonowej, Ministerstwo Komunikacji w Dzienniku Taryf i Z. Kol. z dnia 15.4.1935. Nr. 18, poz. 194 uzupełniło nomenklaturę poz. 1116 a i b po słowach:

„zwyczajne murarskie“ wyrazem „i śtropowe“.

W ten sposób wszelkie bez wyjątku dziurawki i pustaki obecnie mogą być przewożone według taryfy na cegłę zwyczajną (aneks K. 5).

FORYTOWANIE BUDOWNICTWA DREWNIANEGO.

Pan Minister Oświaty wydał okólnik zalecający budowanie szkół z drzewa, gdzie to tylko jest możliwe.

Tak samo Pan Minister Rolnictwa, uważając, że muryrowane, twardo kryte budownictwo jest za kosztowne, — szczególnie przy budowaniu domów mieszkalnych i obór dla osadników przy akcji parcelacyjnej — zarządził, by na przyszość budowano domy i obory tylko z drzewa, i to przeważnie ze świerku i jodły, i kryto je gontem. Nie będziemy polemizować z tym poglądem, bowiem kłęski pożarowe na wschodzie i w centrum kraju same za siebie mówią, chcielibyśmy tylko zaznaczyć, że i ceny domów muryrowanych obecnie wytrzymują finansowo konkurencję z domami drewnianymi, racjonalnie budowanymi.

Naturalnie, o ile Dyrekcja Lasów Państwowych da drzewo za darmo, a P. K. P. przewozić je będzie również darmo z Małopolski Wschodniej, skąd je mają transportować w stanie obrobionym, w takim razie drzewo tańsze będzie niż cegła. Ale czy tego rodzaju polityka jest zdrową i wogóle dopuszczalną za wyjątkiem dla miejscowości, nawiedzonych kłęskami żywiołowymi, o tem należałoby pomyśleć. W dodatku osady mają być budowane z bali 10 cm. grubości bez tynku i szalówki z obu stron, a dla obór z 6 cm. bali, co jest zupełnie niedostateczne ze względów izolacyjnych, zdrowotnych i ochrony od robactwa.

Podobno prowadzimy rabunkową gospodarkę leśną? Widocznie tak nie jest, skoro p. p. Ministrowie forsują budownictwo z drzewa i to na zachodzie. Mamy więc nadmiar drzewa, dla którego nie mamy jak widać korzystniejszego zastosowania. Wszystko więc jest jaknajlepiej z tym drzewostanem?!

Projekty p. Ministra Rolnictwa spotykają się z energicznym sprzeciwem jak samych osadników, tak i sfer przemysłowo-rolniczych na naszych Ziemiach Zachodnich, gdzie słusznie uważają, że krajobraz pomorsko-poznański należy raczej przeszczepiać na wschodzie, nie zaś odwrotnie, jak to projektuje p. Minister. Na naszym bowiem muryrowanym zachodzie, drewniane domy mieszkalne zaliczają się do zabytków nieomal muzealnych i to tylko na piaskach kaszubskich.

Wysocy niefortunny projekt!

WYSTAWA

BUDOWLANO - MIESZKANIOWA

B A N K U
GOSPODARSTWA
KRAJOWEGO
w Warszawie na „Kole”
23-V - 15-VIII 1935 r.

Pokaz wzorowych domów mieszkalnych wolnostojących, bliźniaczych i szeregowych, wzorowo urządzonych wewnątrz mieszkalnych. Wystawa sprzętów i urządzeń gospodarstwa domowego. Urządzenia ogródków. **Materiały i konstrukcje budowlane.** Elementy budowy. Instalacje sanitarne, ogrzewnicze i oświetleniowe. Dział informacyjno-dydaktyczny z zakresu spraw budowlano-mieszkaniowych. ~~~~~

Dojazd tramwajem linii Nr. 9.
Informacji udziela: Zarząd Wystawy
na „Kole” telefon 6-45-19
Związek Propagandy Turystycznej
m. st. Warszawy, w/m. Wierzbowa 8, tel. 217-58.

STARACHOWICE

RECK

KOTŁY

DO OGRZEWANIA
CENTRALNEGO

CENA ZESZYTU 3 ZŁ.